YERYÜZÜNDE CEHENNEM

(İkinci Dünya Savaşı)

Milliyet YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

Altemur Kılıç

Buchdruckerei

MİLLİYET YAYINLARI A.Ş.

Dizgi - Baskı : Esin Matbaası

Birinci baskı : Şubat 1980

YERYÜZÜNDE CEHENNEM

İkinci Dünya Savaşı

ALTEMUR KILIÇ

MY Milliyet YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

Hitler iktidarı ele geçirdikten sonra kendine ölesiye bağlı bir gençlik yetiştirdi. Orduyu yeni baştan silahlandırdı. Almanya'nın her yerinde gündüz ve gece askeri yürüyüşler yapılıyor, gamalı haç taşıyan bayraklar bütün binaların cephelerinde dalgalanıyordu.

BİRİNCİ BÖLÜM

Cehennem'in Tohumları

1914 yazında Sırp genci Gavrilo Prinçip'in Bosna'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Arşidükü Fransua Ferdinand ve eşine attığı kurşunlarla başlayan tarihin ilk modern «Büyük Savaşı» 1918 güzünde sona ererken ikinci ve daha müthiş bir Büyük Savaşın tohumları da atılıyordu. İlk Büyük Savaşın sloganı «Bütün savaşlara son vermek için savaş»tı; güya sağladığı ebedi barışın mimarlarından Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Wilson büyük bir güvenle, bu savaşın «insan özgürlükleri uğrunda yapılan savaş» olduğunu söylüyordu. Ne var ki aslında, bu barışı sona erdiren mütarekelerin ve barış anlaşmalarının hükümlerinde gelecek daha büyük bir felaketin tohumları vardı.

Özetle, Müttefikler veya o zamanın deyimiyle «İtilaf Devletleri» (İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya, Japonya düşmanlarını, özellikle üç büyük imparatorluğu (Alman, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarını) bir daha ayağa kalkamayacak gibi dize getirebilmek için çok ağır mütareke şartları kabul ettirmişlerdi.

Bu şartlar, yenik devletlerin askeri kuvvetlerini dağıtıp tahrip etmekten başka, arazilerini de artık bir daha birleşemeyecek gibi istila edip parçalıyordu. Bunu bir bakıma çok amansızca dört yıl süren savaşın psikolojik ortamı, kinleri ve intikam duyguları gerektirmişti ama asıl, müttefik generaller ve amiraller kendi silahlı kuvvetlerinin yorgunluğunu ve bıkkınlığını gözönünde tutarak, özellikle Almanya'nın son bir hamle ile zaferi kazanmasını önlemek istiyorlardı.

Mütareke şartlarının haşinliği ve acımasızlığı; özellikle silahlı kuvvetlerin dağıtılması, arazilerin işgali gibi hükümlerin hemen uygulanması, aslında ilerde yapılacak olan barış anlaşmalarının hükümlerini önceden tayin etmiş, adilane ve dengeli barış anlaşmalarının gerçekleştirilmesini imkânsız kılmıştı.

Almanya ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Versay anlaşması Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Sevr barış anlaşmaları, bazı idealistlerin umut ve çabalarına rağmen, genellikle mütarekelerin ağır hükümlerini doğruluyordu. Bu barış anlaşması Birinci Dünya Harbinden evvel ve harp içinde, müttefik kazanmak ve cephenin birliğini korumak için gizli anlaşmalarla verilen tavizler ve yapılan vaatleri, biribirleriyle uzlaştırmaktan ve içerdiği ağır haksızlıklar yüzünden yenik milletlerde sonsuz intikam duyguları yaratmaktan başka bir işe yaramadı.

Avrupa'nın və dünyanın Versay'da yeni çizilen haritası, gerçi bazı milletlere bağımsızlık veriyordu ama, bazı milletleri ya ortadan kaldırıyor veya başka milletlerin boyunduruğu altına koyuyor ve ilerde huzursuzluk tohumları olacak azınlıklar yaratıyordu. Aslında savaşın son anında kimin elinde ne kaldığına göre çizilen bu hudutlar, ilerde dünyayı yeni bir savaşa sürükleyecek çıban başları olacaktı.

Bütün bu ayarlamalar bir sürü gayri memnunlar da ortaya çıkarmıştı. Örneğin İtalya, savaşa girmesi için kendisine vaadedilenlerin çoğunu elde edememişti.

Esasen adalarının dar hudutlarına sığamayan, dev ilerlemesine yeter hammaddeyi bulamayan Japonya da kendisine Çin'de vaadedilen toprakları alamamıştı.

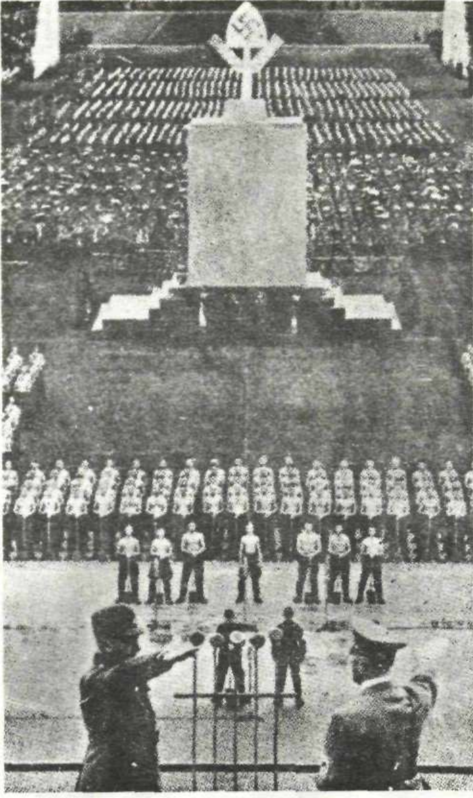
Ünlü Lawrence'ın entrikaları ile Osmanlı İmparatorluğu'nu sırtından hançerlemeye sürüklenen Araplar istiklâle kavuşacakları yerde, İngiliz ve Fransız mandaları halinde yeniden yabancı boyunduruğu altına girmek zorunda kalacaklar ve bu sukutu hayallerinin, böyle parçalanamlarının acısını sonra çok çekeceklerdi.

Bu tutulmayan vaatler, İtalya'da Mussolini'nin ortaya çıkmasında, Japonya'nın Çin'e saldırmasında büyük rol oynayacaktı. Gene bu tutulmayan vaatler, Orta Doğu'da bugüne dek devam eden kaynaşmanın başlıca kaynakları olacaktı.

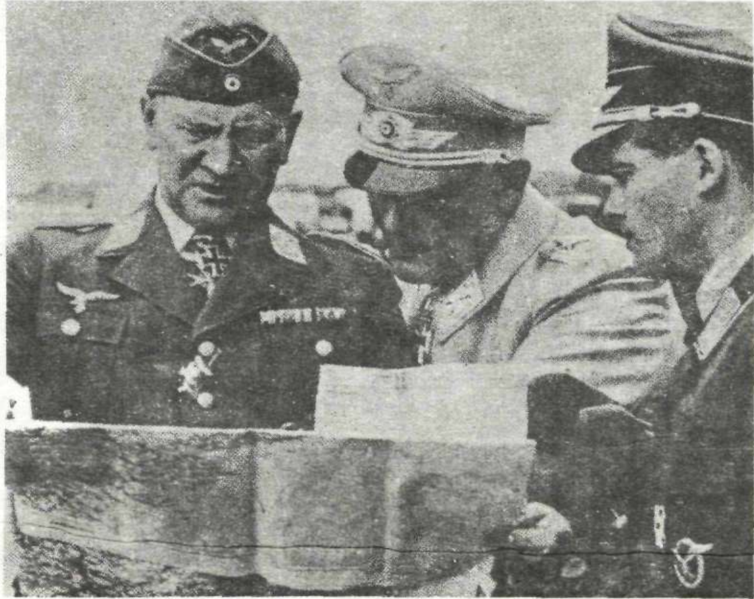
TAZMİNATI HARBİYE MESELESİ

Almanya'nın bir daha ayağa kalkamayacak gibi dize getirilmesi, bir İngiliz politikacısının deyimiyle «Alman limonunun çekirdeklerine kadar sıkılması», mütareke anlaşmalarından sonra, Versay Barış Konferansı esnasında da hakim olan görüştü.

Savaşı kazanan memleketler kamuoylarında fanatik bir şekilde canlı olan bu görüşü, politikacılar alabildiğine istismar ediyorlardı. Özellikle Almanya öylesine ağır savaş tazminatı ödemeli idi ki, bir daha kendisine

Yeni Alman diktatörü Hitler özellikle yeni kuşağı kendi düşüncelerine bağlamak için çeşitli toplatılar yapar, gençlerin arasına girmeye özen gösterirdi (yukarda). Bu arada Alman Hava Kuvvetleri (Luftwaffe) de Mareşal Goering'in denetimi altında hergün daha kuvvetleniyordu (sağda).

Savaş sonrası Fransa'da da sağ ve sol çatışmaları başgöstermişti. Her an bir darbe bekleniyordu. Resimde Fransız Faşist Ateş Haç Örgütünün bir yürüyüşünde örgüt lideri Albay La Rok görülüyor.

gelememeliydi. Tabii bunun yanıbaşında tazminatın daha makul hatta haklı bir gerekçesi vardı.

Almanya gerçi savaşta büyük insan kayıbına uğramış, savaş gücü tükenmişti ama, arazisi işgal görmemiş, şehirleri, köyleri tahrip olmamıştı. Buna karşılık Alman silahlı kuvvetleri, büyük bir kısmını işgal ettikleri Fransa'da muazzam tahribat yapmışlardı. 300.000 ev tamamiyle yıkılmış, fabrikalar sökülüp götürülmüş, madenler havaya uçurulmuştu. Hatta Almanlar çekilirken bile demiryollarını, yolları, köprüleri havaya uçurmuşlar, evleri yağma etmişlerdi. Tabii Fransa'nın yanıbaşında birçok diğer milletler ve memleketler de Almanlar ve Avusturyalılar tarafından büyük zararlara uğratılmışlardı. Alman denizaltıları milyonlarca ton ağırlığında İngiliz, Amerikan, Fransız, ticaret gemisini batırmışlardı. Bu arada birçok bitaraf memleketler de denizaltı savaşında zarara uğramışlardı. Bu bakımdan Almanya'ya bu ağır kayıpları ödetmek aslında haklı bir istek addedilebilirdi. Herhalde savaşı kazanan memleketlerde, «Almanlara tazminat verdirmek» akımının karşısına çıkmak hiçbir politikacının haddi değildi.

Ne var ki, zafer sarhoşluğu geçtikten sonra bazı kimseler bu konuda başka türlü düşünmeye başladılar: Almanya'ya, Avusturya'ya ve Osmanlı Devletine ağır bir barış anlaşması imzalatmak, çok ağır tazminat hükümlerini zorlamak kimin işine yarayacaktı? Belki intikam hislerini tatmin edecek, uğranılan kayıpları telafi edecekti ama uzun vadede Avrupa ve dünya için daha zararlı olmayacak mı idi? Başlangıçta ağır tazminat hükümlerine taraftar olan İngiliz Başbakanı Lloyd George bile sonralar bu konuda başka türlü düşünmeye başlamıştı: Haklı olarak çok sert barış anlaşması hükümlerinin özellikle Almanya'da kin ve intikam hislerini körükleyeceğinden, yeni bir savaşa zemin hazırlayacağından ve en kötüsü Alman milletini «Bolşeviklerin kucağına atacağından» endişeleniyordu. Tabii bu yoldaki fikirleri ve Versay Barış Konferansında özellikle Fransızların acımasız ve katı tutumlarına karşı itidal tavsiye etmesi, İngiltere'de yaklaşan genel seçimlerde kendisi için pek de faydalı olmuyordu.

Lloyd George, «Biz haklı olarak sert bir barış istiyoruz çünkü ortam bu ortam» diyor ve ilave ediyordu «Ancak bu barışın sertliği intikam hislerini tatmin etmeye değil adaleti sağlamaya yönelik olmalıdır. Amacımız sadece otuz yıl için değil ebediyete kadar barış sağlamak olmalıdır.»

Versay Konferansında, bu konu İngiltere ile Fransa'nın arasını açtı ama sonuçta gene de genellikle Fransızların istekleri yerine getirildi. Kamuoylarının ve politikanın baskıları bir taraftan, «Kaplan» Klemanso gibi acımasız Fransız liderlerinin baskıları diğer taraftan ılımlıların görüşlerini hükümsüz kılmıştı.

Versay Barış Anlaşması ve ağır hükümleri, Hitler'in Almanya'da iktidara geçmesinin ve İkinci Dünya Savaşının zeminini hazırlayacaktı.

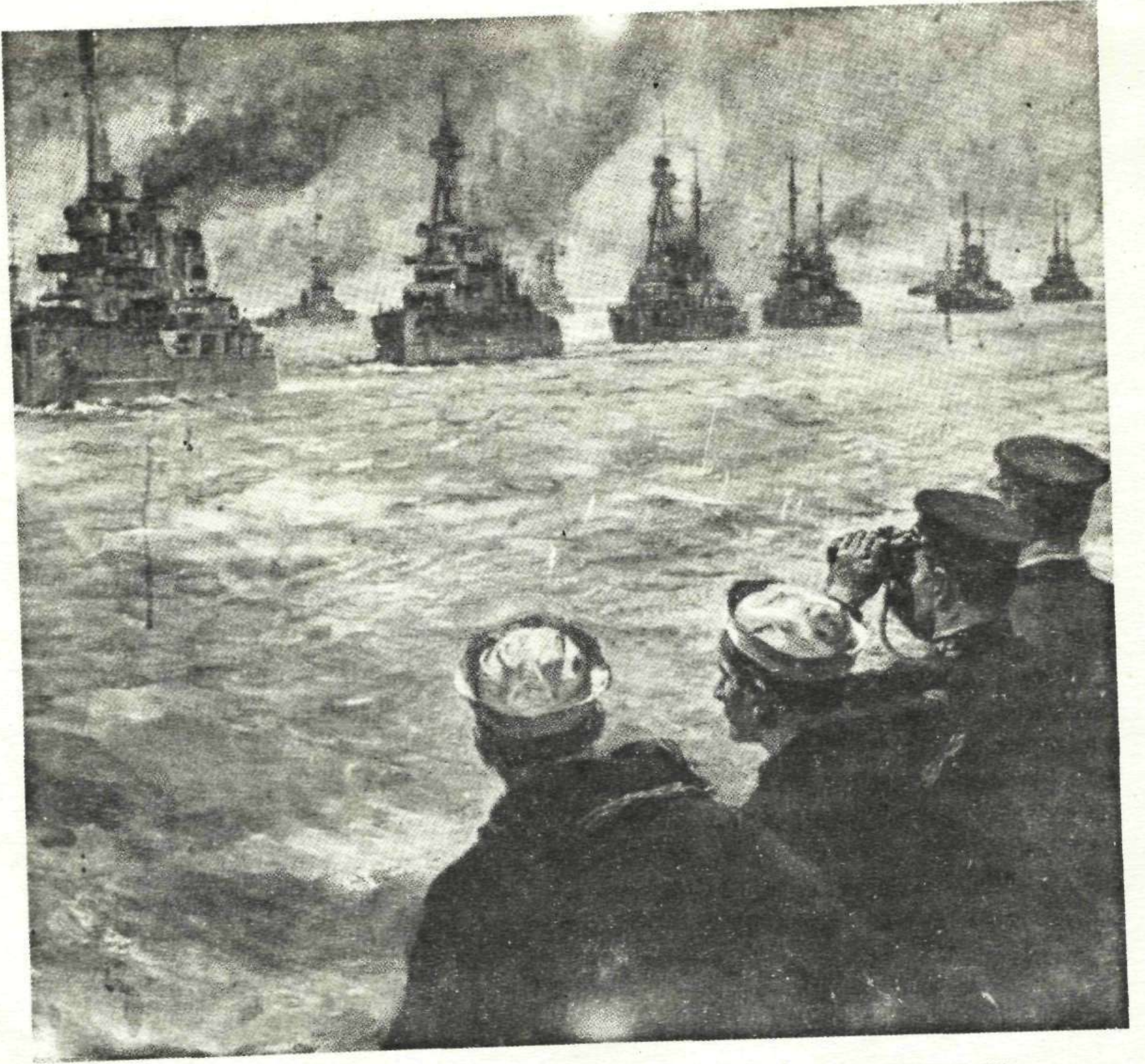
Aynı yıllarda İtalya'nın da başına faşist bir diktatör gelmişti: Mussolini.

Bütün bu meselenin ilginç bir tarafı vardı: Gerçi Versay Anlaşması Almanya'ya yaklaşık 100.000.000.000 dolarlık bir tazminat mükellefiyeti yüklemişti ve bu Almanya'da ileride dünyayı yeni bir badireye sürükleyecek kin ve intikam duyguları yaratmıştı ama aslında bu meblağ gelecek yıllarda muhtelif milletlerarası konferanslarda ve nihayet 1932 yılında Lozan'da toplanan bir konferansta indirimlere uğrayacak, Almanlar neticede çok daha az bir tazminat ödemiş olacaklardı. İşin garibi Almanya'nın tazminat ödemeleri çoktan sona erdiği halde İngiltere 1960'lara kadar Amerika'ya savaş borçlarını ödemeye devam edecekti.

AZINLIKLAR

Tabii, gelçcek savaşın tohumları arasında, daha evvel de belirttiğimiz gibi özellikle Avrupa'daki yeni hudutların oldu-bittilere göre veya çeşitli karşıt ihtirasları uzlaştırmak maksadiyle çizilmesi ve bu yüzden meydana gelen hoşnutsuzluklar ve çıbanbaşı olacak azınlıklar vardı. Almanya'nın Alsas-Loren'i kaybetmesi; Doğuda Polonya'ya büyük bir arazi parçası kalması ve Baltık Denizi'ne çıkabilmesi için bir koridor verilmesi; yeni kurulan Çekoslovak devletinde iki milyondan fazla bir Südet Alman azınlığının kalması hep İkinci Dünya Savaşının etkenleri olacaktı.

En önemlisi, Versay Anlaşması Alman tehlikesini ortadan kaldırmamış, aksine canlandırmıştı. Anlaşma hükümlerine göre, yeni Alman Cumhuriyeti genellikle arazi bütünlüğünü koruyor, Alman devleti Alman devleti olarak kalıyor fakat bütün aşırılıkları ile Hitler'e gerekçe hazırlanıyordu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya imzalanan Barış Anlaşması gereğince bütün askeri gücünü yokedecekti. İlk teslim olan Alman deniz kuvvetleri oldu.

İKİNCİ BÖLÜM

1918-1939 : Barış değil uzun Mütareke

Aslında yirmi bir yıl, tarihin uzun akışı içinde kısa bir süre ve 1918'den 1939'a İkinci Dünya Savaşının başladığı yıla kadar geçen bu süreye barış döneminden ziyade, olaylarla geçen bir mütareke, bir silahları bırakışma dönemi demek daha doğru olur.

Avrupa'nın haritası tamamiyle değişmişti. Rusya, Kerenski'nin kısa süreli rejiminden sonra tamamiyle «Bolşeviklerin» yani Lenin'in liderliğindeki Komünistlerin idaresi altına geçmişti.

Macaristan'da ve Almanya'da, İtalya'da komünist rejimler kurmak teşebbüsleri bu memleketlerde, özellikle Almanya'da aşırı karşıt akımların gelişmesine etken olacaktı. Bütün bunların yanıbaşında iki süper devlet de dünyadaki kuvvet dengesini değiştirmeye başlıyordu. Amerika Birleşik Devletleri bir taraftan büyük endüstri ve finans gücü ile diğer taraftan getirdiği yeni ve her zaman olumlu sayılamayacak kültür değerleri ile dünyaya damgasını vurmaya başlamıştı. Uzak Doğu'da da Japonya kabına sığamayan büyük bir güç ve tehlike olarak ortaya çıkmıştı bile.

EKONOMİK BUNALIMLAR

Avrupa'da ve bütün dünyada savaş sonrası ekonomik bunalımlar dönemi oldu. Saar ve Ruuhr bölgelerini, ve müstemlekelerini kaybeden Almanya büyük bir tazminat yükü altında da eziliyordu. Bunun neticesi özellikle orta ve işçi sınıflarını perişan eden amansız bir enflasyon oldu. 1918'de Almanya'da bir ekmek 0,63 mark iken 1923 Ocağında 250 mark ve aynı yılın ekiminde ise 201 milyon -evet milyon- mark olmuştu.

Almanya'da ekonomik durum aşırı derecede kötü olmakla beraber bütün Avrupa'da da bunalım hüküm sürüyordu: Enflasyon, işsizlik, grevler

İspanya'da faşistlerle solcular arasında başlayan iç savaşa dışardan katılanlar da oldu. Bu savaşa katılan İtalyan askerleri (yukarda) ve hazırlıktaki Alman uçakları (altta).

alıp yürümüştü. Bu durumun bir neticesi de önce komünist akımların kuvvetlenmesi sonra da bunlara karşılık aşırı sağ akımların gelişmesi oldu. Fransa'da ve İtalya'da sağ ve sol arasında sokak savaşları sürüp gidiyordu.

«Refah ve zenginlik memleketi addedilen ve harp sonrasında ahlaki hafiflikleri, caz ve dans düşkünlüğü gibi modalarla dünyaya «örnek» olan Amerika'da, büyük ekonomik bunalımın ve sosyal çalkantıların emareleri başgöstermişti bile. Komünizme ve sosyalizme karşı akımlar, sendikaların güçlenmesine karşılık patronların bunları ezmeye kalkışmaları, içki yasağının aslında gangesterleri ve kaçakçıları yaratması Amerika'da savaştan sonraki dönemin sivri noktaları idi.

Amerika bir endüstri devi oluyor, süper devlet haline geliyordu ama bu ekonomik ve sosyal çalkantılar pahasına idi. Bir de Birinci Dünya Savaşının acı denemelerinden sonra, Amerika Avrupa'nın yeniden karışması karşısında, okyanusların arkasına çekilip «muhteşem bir izolasyon» içine çekilmek akımına kapılmıştı. Ancak Milletler Cemiyetinden ve Avrupa'daki yükümlülüklerinden çekilse bile ekonomik ve mali bakımdan kabuğuna çekilemezdi. Amerika'daki endüstriyel gücün artmasına, zenginlik ve refah görüntüsüne rağmen 1929 Kasımında, Amerika'nın mali merkezi olan Wall Street çöktü». Borsadaki aşırı spekülasyonlardan sonra birdenbire herkesin elindeki hisseleri satmaya başlaması büyük bir bunalım yaratmıştı: Bir anda yüzlerce spekülator iflasa sürüklendi. Büyük bankaların gücü borsayı kuvvetlendirmeye yetmedi. Halkın tasarruflarını çekmesi için bankalara koşması karşısında ellerinde ihtiyat bulunmayan birçok küçük hatta büyük bankalar iflasa sürüklendiler ve küçük tasarruf hesap sahiplerini de birlikte sürüklediler. Amerika'da daha etkileri çok uzun sürecek olan ekonomik durgunluk dönemi başlamış oluyordu. İflaslar, işsizlik hatta açlık, Amerika'yı uzun süre köklerinden sarsacaktı.

Fakat, Amerika'daki çöküş esasen sallantıda olan Avrupa ekonomisini de etkiledi: Bütün 1930-34 yılları Avrupa'da ve bütün dünyada depresyon ve ekonomik bunalım yılları oldu.

FRANSA HASTALANIYOR

İki büyük savaş arasındaki dönemdeki önemli olaylar ve faktörler arasında, Avrupa ve Amerika'daki büyük ekonomik bunalımdan, ABD'de Roosevelt'in cumhurbaşkanlığı ile Amerika'yı tekrar rayına sokacak olan NEW DEAL hareketinden, İngiltere'deki Genel Grevin ve etkilerinden başka Fransa'daki politik durum da vardı.

Fransa savaştan galip olarak çıkmış, dünya bunalımına diğer memleketlerden daha fazla dayanmıştı ama 1932'den sonra büyük bir politik ve moral çöküntüsünün içine düşüyordu.

Ünlü Staviski olayı (bir spekülatörün iktidarda olan Radikal bakanların ve milletvekillerinin desteği ile yürüttüğü yolsuzluklar) birden patlak vermişti. Hükümet bunalımları birbirini kovalıyor adeta haftada bir hükümet değişiyordu.

Hükümette ve devlet mekanizmasındaki yolsuzluklar, rüşvet olayları komünistlere güç verirken bunlara karşı aşırı sağ militanları da kuvvetlendiriyordu. Paris sokakları sağ ve sol militanların savaş alanı haline gelmişti. Sağcı kuvvetlerin bir darbe ile hükümeti ele geçirmeleri ihtimali bile belirmişti. Bu tehlike karşısında komünistler dahil bütün sol partiler birleşerek 1934 şubatında Leon Blumun liderliğinde Front Popüleri (Halk Cephesini) gerçekleştirdiler.

Gerçi 1936 seçimlerinde Front Popüler sağcı partileri yenecekti ama Fransa, İkinci Dünya Savaşındaki büyük yenilgisinin sebebi olan maddi ve manevi çöküntü ortamından kurtulamayacaktı. 1939'da bunalımlar, yolsuzluklar Fransa'da savaş gücünü tamamiyle yoketmişti.

DİKTATÖRLER

Almanya'da durum daha dramatikti: Harp sonrasının ve yenilginin türlü kompleksi içindeki Almanlar ve özellikle orta sınıf ve köylüler için alternatif belirginleşmiş gibi idi: Ya komünizm ya da Hitler'in ve Nasyonal Sosyalizmin vadettiği düzenli rejim sayesinde Almanya'nın yeniden dünyadaki güçlü yerini bulması. Bu, Hitler'in solun karşısındaki dağınık sağ akımları aynı bayrak altında toplayabilmesini Nasyonal Sosyalizmin tek parti olarak iktidara geçmesini sağladı. Böylece Weimar Cumhuriyetinin simgelediği demokrasi Almanya'da yenik düşmüştü.

Aslında büyük umutlara rağmen Weimar Cumhuriyeti ölü doğmuştu. Kayzer'in gitmesine rağmen eski rejimin alt yapısı kalmıştı. Generaller, bankerler, endüstriciler ve büyük arazi sahipleri bu kurulu düzeni korumak istiyorlardı. Komünistlerin ihtilal teşebbüsleri işlerini kolaylaştırdı, orta sınıfı, köylüleri ve bir kısım işçileri taraflarına çekti.

Weimar devri ilginç bir devirdi. Memleket bir süre demokrasi ve liberalizm efsanesi içinde kendisinden geçmişti. Bu hava içinde özgürlükler alabildiğine suiistimal edilmiş, özgürlükçülük (liberalism) alabildiğine müsaadekârlığa dönüşmüştü. Sanatta edebiyata değerli eserler verilirken bunların yanıbaşında her türlü dejenereliğin en müthiş örnekleri de ortaya çıkmıştı. Tabii, bu müsaadekârlık havası içinde ahlaki dejenerelik de son haddini bulmuştu. Düzenli, tutucu Alman toplumu komünizmden başka, bu her türlü ahlaki aşırılıklara karşı da kurtuluşu gene tutuculukta ve giderek bunun temsilcisi olan Nasyolan Sosyalizmde arıyordu.

1939 Ağustos sonunda Moskova'da imzalanan Alman-Sovyet Paktı bütün dünyada şok etkisi yapmıştı (yukarda). Bir dış gezi sonrası Londra'ya dönen Chamberlain «Zamanımızda Barış» diye nutuk atanlar (ortada) Serbest kent olan Dangiz'te Nasyonal Sosyalizm günden güne kuvvetleniyordu (altta).

Dünya Savaşındaki yenilgi ve neticeleri Almanları «suçlu» aramaya da yöneltiyordu: Hitler ve Nasyolan Sosyalizmi Almanlara bunun da cevabını veriyordu: Alman orduları aslında savaşta yenilmemişler, Yahudiler ve Komünistler tarafından «sırtlarından hançerlenmişlerdi.» Almanya'nın içinde bulunduğu mali durumun da başlıca suçluları milletlerarası finans düzenini yöneten Yahudilerdi...

HİTLER

Savaştan yaralı ve bitkin dönen Adolf Hitler adındaki bir onbaşı, gençlik yıllarının türlü komplekslerine ve Almanya'nın savaş sonrası durumuna *aradığı cevapları Nasyonal Sosyalizm akımı ile bulmuştu. Başarısız bir res*sam olarak dolaştığı Viyana sokaklarında bir taraftan Yahudi düşmanlığı içine, diğer taraftan büyük Alman Birliği rüyalarına sürüklenen, gönüllü olarak Alman ordusunda katıldığı savaşın yenilgisinde rüyalarının çöktüğünü gören Hitler Münih'te üye olduğu küçük Alman İşçi Partisini, Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NASDP) haline getirmişti. Önce üyeleri az olan bu partinin SS ve SA adındaki komando birlikleri sokaklarda bütün rakiplerini özellikle Komünistleri yıldırmışlardı. Küçük NASDP (veya kısacası NAZİ) partisi 1923'te Hitler'in hapse mahkûm olmasına neden olan başarısız bir darbe hareketine rağmen, 1930'da katırı sayılır bir hareket haline gelmişti. Almanya'nın perde arkasındaki tutucu güçleri generaller, asiller, endüstriciler, büyük arazi sahipleri bu partide aradıklarını bulmuşlardı. Hitler mahirane entrikalar ile diğer rakip sağcı grupları ya içermiş ya ortadan kaldırmıştı.

Hitler ve partisi başlangıçta sokaktaki bütün güçlerine rağmen seçimlerde başarı kazanamamışlardı. 1932'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Mareşal Hindenburg 19 milyon oyla seçilmiş, Hitler 13 milyon oy alabilmişti. Komünist adayın aldığı oy sayısı ise 3 milyondu. Fakat buna rağmen, Hitler'in arkasındaki büyük destekle, politikadaki gücü artıyor, bir zamanlar «Avusturyalı Onbaşı» diye onu küçümseyen Hindenburg bile Hitler gerçeğine yavaş yavaş boyun eğiyordu. Neticede 1933 Ocağında, bir sağ koalisyon hükümetinin başına Hitler'i getirmek zorunda kaldı. Hitler böylelikle demokratik yöntemlerle iktidara geliyordu ama bundan sonra kendi yöntemleri ile diktatörlüğü kuracaktı.

Bu adım adım fakat büyük bir süratle gerçekleşti. Berlin'deki Rayştag (Parlamento binası) yangını Hitler'e sol partileri ortadan kaldırmak, SA ve SS Birliklerini yardımcı polis kuvvetleri olarak resmileştirip sokaklara mutlak hakim olmak fırsatını verdi. Buna rağmen 5 Mart 1933'teki Genel Seçimlerde Naziler Parlamentodaki çoğunluğu kazanamamışlardı ama gene de parlamento dışında demokrasiyi ortadan kaldırmışlardı. Naziler, 23 Martta Rayştag'da Sağcı ve Orta Sınıf Partilerin desteği ile çıkardıkları bir yetki kanunu ile Hitler'in mutlak diktatör olmasını sağladılar. Ertesi yıl 2 Ağus-

tos 1934'te, Hindenburg öldükten sonra Hitler Devlet Başkanı olarak onun yerine geçiyor ve Parlamento da, demokrasi de tamamiyle ortadan kalkıyordu.

İTALYA'DA

İtalya'da Faşizm iktidarı daha önce gerçekleşmişti. İtalya harpten yenik çıkmamıştı ama barış masasında aldatılmış olmak toplumda yenilginin sonuçlarını yaratmıştı: Politik ve ekonomik bunalımlar ve komünizm tehlikesi. Sosyalizmden sağa geçen bir gazeteci, Benito Mussolini yeni Faşizm hareketi için müsait ortamı işte bu koşullarda bulmuştu. O da, demogoji ile İtalyanlara yeni ve disiplinli bir düzen, iş, eski Roma'nın gücünü ve hatta hudutlarını vadediyor ve taraftarları gittikçe artıyordu.

1922'de mevcut iktidarın beceriksizliği ve etkensizliği karşısında Faşistler Roma'ya yürümüşler Kral Emanuel'i, Mussolini'nin başbakanlığında sağcı bir koalisyon hükümetini kabul etmeye zorlamışlardı. Bu bir bakıma gene de demokratik usullerle iktidara geçişti ancak giderek Karagömlekli Komando birlikleri sokaklarda sosyalistleri, komünistleri etkisiz kılacaklar, 1924 seçimlerinde oyların % 65'ini kazanacaklardı. 1926 yılında Mussolini'ye karşı suikasti teşebbüsü bahane edilerek bütün partiler ortadan kaldırılacaktı. DUCE (lider) Mussolini, artık mutlak diktatör olmuştu.

Faşist rejim şiddetle, siyasi cinayetlerle oluşturuldu ama hiç bir zaman Hitler'in rejimi kadar hunhar bir rejim olmadı. Diğer tarafta Habeşistan'ı ve Arnavutluk'u istilası gibi «Eski Roma İmparatorluğunu» canlandırmaya yönelik hareketler dünya barışını sarstı, Milletler Cemiyetini iflasa sürükledi, İkinci Dünya Savaşını hazırladı.

RUSYA'DA

Rusya başka bir yönde, Stalin diktatörlüğünün içine düşmüştü. Stalin, 1924'te Lenin'in ölümünden sonra, Komünist Partisi içindeki rakiplerini, özellikle Troçki'yi bertaraf etmiş, Kamenev-Zinonyef-Stalin üçlüsünün arasından sivrilmiş, 1930'larda Kızıl Ordu ve Parti içindeki bütün muhtemel rakipleri de saf dışı ettikten sonra «tek adam» olarak kalmıştı.

Büyük savaşa doğru giden adımlar, İtalya'nın Habeşistan ve Arnavutluk macerasından ibaret değildi. Ispanya'nın 1936-1939 iç savaşında sağ - sol, demokrasi-faşizm mücadelesi ile birlikte savaşın ilk provası da yapılıyordu.

Müttefikler için felaketlerin başlangıcı olan ve Hitler'i yatıştırmak için Çekoslovakya'yı feda eden anlaşma imzalanıyor. Arka planda Chamberlain ve Mussolini görülüyor.

SAVAŞ ADIMLARI

Bu iç savaş aslında İspanyol toplumunda mevcut ezeli çatışmaların bir sağ-sol mücadelesi halinde ortaya çıkması idi. Katolik kilisesi, büyük arazi sahipleri, endüstriciler ve orta sınıfın bir kısmı - Gelişmiş Kastilya eyaleti ile geri kalmış ve ayrılıkçı Katalonya ve Bask eyaletleri zenginler ve fakirler - İşverenlerle işçiler arasındaki bir mücadele idi bu.

Komünistler siyasi sahnede gittikçe güçlenirken Liberal hükümetin etkinliği azalıyor buna karşılık başta generaller olmak üzere tutucu güçlerin endişeleri ve tepkileri artıyordu. Bu güçler arasında Faşist Falanj Partisi ile Karlist hareketi başı çekiyorlardı. Bu sağcı güçler disiplin ve birlik içinde kuvvetlenirken meşru hükümet kendi içinden parçalandığı gibi komünistlerin işçi sendikalarının ve anarşistlerin hücumları ile gittikçe gücünü yitiriyordu.

General Franko'nun başlattığı askeri isyan hareketi tutucu güçlerin desteği ile hemen başarı sağlarken hükümet kuvvetleri başlangıçta etkisiz kalmışlardı. Durumun vehameti anlaşıldıktan sonra liberaller, demokratlar, komünistler hatta anarşistler bir koalisyon kurabileceklerdi ama gene de hükümet kuvvetleri, Franko kuvvetlerinin disiplini ve birliği karşısında sonuna kadar avantajsız durumda kalacaklardı.

Başından beri Mussolini ve Hitler, Franko'yu önce savaş malzamesi, sonra kara ve hava birlikleri göndererek desteklediler. Hükümet kuvvetlerine daha doğrusu komünist birliklere Rusya, askeri malzeme ve politik danışmanlar (siyasi komiserler) gönderiyordu. İngiltere ve Fransa da açıktan değilse bile alttan alta yardım ediyorlardı ama bunlar yetersiz kaldı.

İspanya iç savaşı sağ ve sol arasında dünyanın iç savaşı haline dönüşmüştü. Bütün dünyadan solcu gençlikler hükümet kuvvetleri saflarında dövüşmek için gönüllü olarak İspanya'ya akın ediyorlardı.

Bu savaş İtalya'nın ve özellikle Almanya'nın yeni silahlarını ve uçaklarını denemeleri için bir fırsat da oluşturdu.

Sonuç olarak, 1939'da büyük savaşın kopmasından birkaç ay önce İspanya iç savaşı Franko kuvvetlerinin zaferi ile sona erdi, İspanya'da faşist bir rejim mutlak iktidarı sağlıyordu.

Bir bakıma İkinci Dünya Savaşının ilk patladığı yer Çin sayılabilir. İlk savaşa müttefik saflarında katıldığı halde eski Alman müstemlekesi olan Tsingtao limanını alamayan Japonya, sığamadığı kabından dışarıya doğru ilk adımını 1937'de Çin'e saldırarak atmıştı.

... VE ÇİN

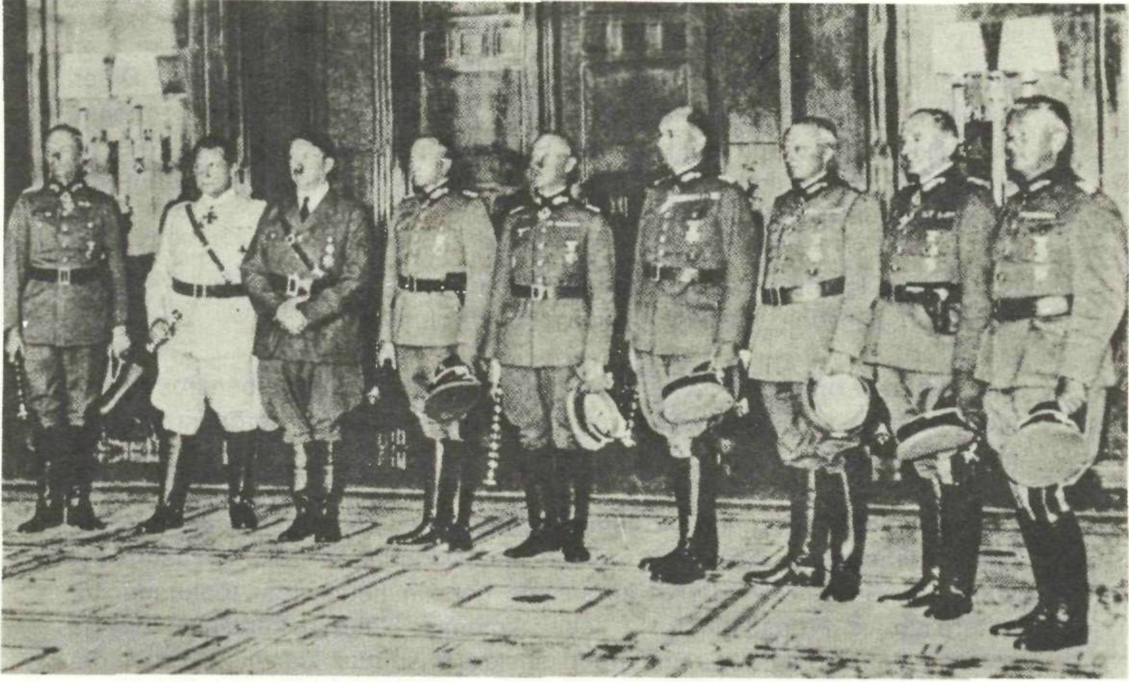
Çin o sırada anarşi ve iç savaş içerisinde idi. Güneyde güçlenen Sun Yatsen'in Kumintang hareketi kuzeydeki askeri derebeylerine karşı savaşıyordu. Kumintang hareketi iki bölümden oluşuyordu. Komünistler ve milliyetçiler. Sun Yatsen'in ölümünden sonra, milliyetçiler Çankayşek'in liderliği altında komünistlere karşı mücadeleye başladılar. Başlangıçta milliyetçiler galip çıktılar. Fakat komünistler Mao Tse Tung'un liderliği altında ricati başarıya dönüştürmesini bildiler. Güneyden Kuzeye «Uzun Yürüyüş» denilen çekilme hareketi esnasında kendilerini topladılar, taraftarlarını arttırdılar. Neticede kuzeyde toplanıp kuvvetlenecekler ve sonra da bu üslerinden başlayarak bütün Çin'e hakim olacaklardı.

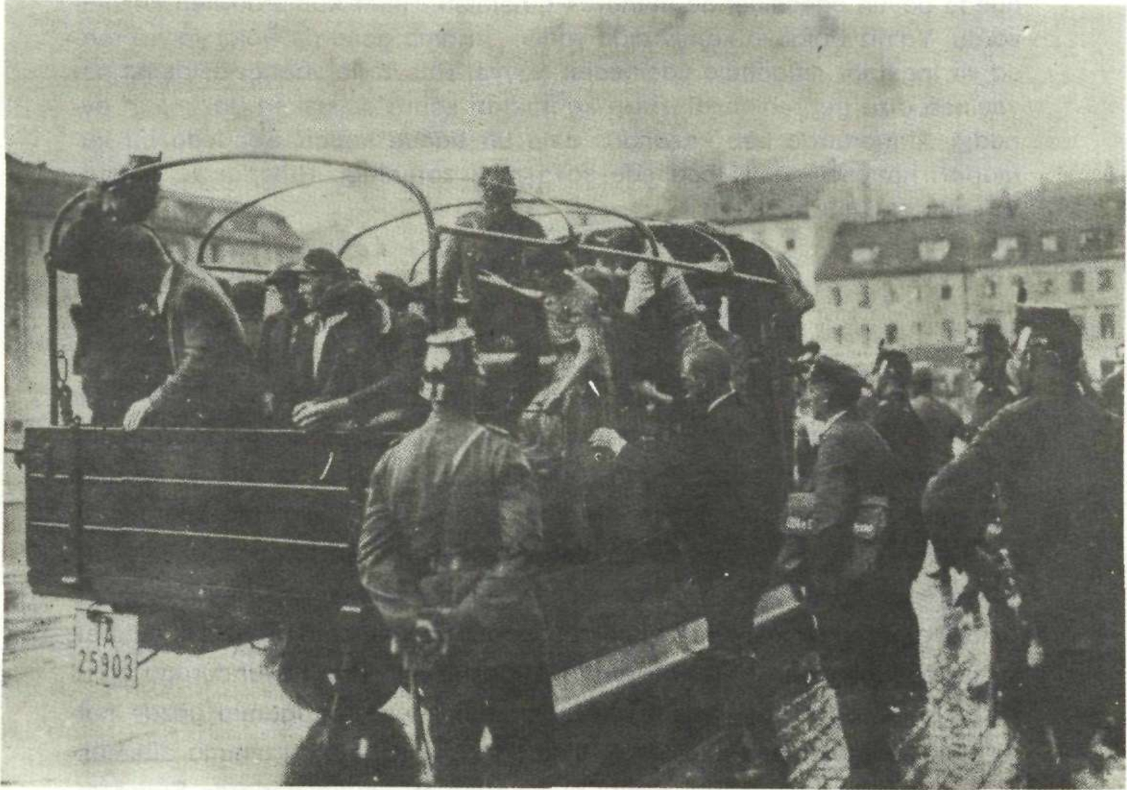
Ancak 1931'de Japonlar Çin'in bu zayıf ve karışık durumundan yararlanarak Mançurya'ya saldırdılar. Bu saldırıyı organize edenler Japonya silahlı kuvvetleri içinde örgütlenip kuvvetlenen sağcı subaylardı. Japonya'da da sağcılar, türlü yollardan üstün çıkmışlardı ama orada tek kişinin değil sağcı subayların diktatoryası gerçekleşmişti. Neticede Pearl Harbor baskınını da bu grup düzenleyecekti.

BÜYÜK SAVAŞIN AREFESİ

Galip devletler - Fransa, İngiltere ve Amerika, politik, ekonomik ve ahlaki bunalımların etkisi altında güçlerini yitirirken, yenik Almanya Hitler'in liderliği altında güçleniyordu. Hitler adım adım, Versay Anlaşmasını hükümsüz bırakır, Almanya'nın askeri gücünü yeni baştan ve eskisinden daha olduğu gurur ve inancını yarattı. Amerika okyanusun arkasına çekilip kendisini özellikle Avrupa'dan tecrit etmişti. İngiltere ve Fransa kendi problemlerine dalıp, aralarındaki anlaşmayı da yitirmişlerdi. Meydan, Hitler'e ve Mussolini'ye boş kalmıştı.

1935 Ocak'ında Plebisit neticesinde Saar bölgesini geri aldı Martta Versay Anlaşmasının askeri kısıtlamalara ait hükümlerini tek taraflı olarak hükümsüz ilan etti: Artık Almanya istediği gibi silahlanabilecekti. Bir yıl sonra 1936 Martında Alman orduları silahsızlandırılmış Ren bölgesini işgal ettiler. Fransızların 1923 yılında bu bölgeyi işgal etmesi Alman gururuna büyük bir darbe olmuş, Fransız birliklerinin burada yaptıkları aşırılıklar Naziler için bol propaganda malzemesi sağlamıştı. Bütün bu başarılar Hitler'in Almanlar arasındaki prestijini doruk noktasına çıkardı. Yapılan bir plebisitte, Almanlar'ın %98,8'i Hitler'i ve politikasını onaylıyordu. Generallerin ve diğer liderlerin endişelerine rağmen Ren'i işgal etmesi ve buna karşılık ne Fransa'dan ne de İngiltere'den hiçbir tepki gelmemesi kendisine yanılmazlığı konusunda güven verdiği gibi muhaliflerini de susturmuştu. Hitler artık inanmaya başlamıştı ki ne yaparsa yapsın, Müttefiklerden «protesto» dışında bir tepki gelmeyecektir. Koca Fransa ve Britanya'nın bu pı-

Hitler, gittikçe askeri gücünü artırıyor. Savaş toplantılarından birinde komutanlarıyla (üstte). (Soldan sağa von Bock - Goering - Branuchitseh - Leeb - List - Kluge - Witzleben ve Reichenau) Berlin'de komünistler toplanıyor (altta).

sırıklığı Avrupa'da kuvvet dengesini Almanya'ya doğru kaydırıyordu. Diğer memleketler İngiltere ve Fransa'nın artık Almanya'yı tecrit etmek gücünden yoksun olduğunu anlıyorlardı. Habeşistan meselesinde İngiltere ve Fransa'nın tutumu İtalya'yı biraz daha Almanya'ya yaklaştırmış Berlin-Roma mihverini meydana getirmişti.

Bu arada Almanya durmadan silahlanıyordu. Alman ordusu ve hava kuvvetleri dünyanın en büyük gücü olmak yolunda idi.

Almanya artık açıkça kendisine bir «hayat sahası» (Lebensraum) koparmak yolunda olduğunu ilan etmeye ve bu yoldaki programını uygulamaya başlamıştı.

Hitler, 1938 Martında bir kumar daha oynadı: Gene generallerin ve diğer yardımcılarının ikazlarına rağmen kendi doğum yeri olan Avusturya'yı ilhak etti. Bu süretli hareket karşısında gene milletlerarası toplumun, İngiltere'nin ve Fransa'nın fazla sesi çıkmamış; Hitler'in kendisine güveni artmış, Almanya'daki muhaliflerinin sesleri büsbütün kısılmıştı. Hitler aslında savaş istemiyordu. Daha doğrusu «Hayat Alanını» savaşsız elde edeceğine inanıyordu. Çekoslovakya'ya ve Polonya'ya karşı hareketlerini hep müttefiklerin karşı çıkmayacaklarına ve Çeklerin de Polonyalaların da sonunda boyun eğeceklerine inanarak girişmişti. Hitler kumarda hep kazanıyordu. Yalnız Polonya konusunda yanılmıştı ama gene de Polonya'yı Fransa ve İngiltere müdahele edemeden Sovyet Rusya ile yaptığı anlaşma sayesinde dize getirebilmişti. Harp koptuktan sonra da askeri bakımdan oynadığı kumarlarda hep kazandı... ama bir hadde kadar. Sonunda bu kumarları neticesinde iki cephede savaşmak zorunluğu Hitler'in ve Almanya'sının sonunu hazırladı.

ÇEKOSLOVAKYA VE MÜNİH

Hitler'in Lebensraum'unda (hayat alanında) Çekoslovakya önemli bir hedefti. Yahudiler kadar Slavlardan da nefret eden Alman diktatörü, sun'i bir Versay yaratığı addettiği, iki slav kolundan oluşan bu ülkeyi ortadan kaldırmak istiyordu. Avusturya'nın ilhakından, yani Anşlus'tan sonra artık sıra buna gelmişti. Elinde iyi bir bahane de vardı. Versay'da Çekoslovakya yaratılırken üç milyonluk bir Südet Alman kütlesinin bu ülke içinde azınlık olarak kalması kimseyi pek düşündürmemişti ama bu azınlık giderek çıban başı olmuştu. Hitler bu Alman kütlesini Slavların boyunduruğu altında bırakamazdı. Eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun gözde halkı olan bu Almanlar Çekoslovakya'da ikinci sınıf halk durumuna düşmüşlerdi ve resmi makamların çeşitli baskılarına maruz kalıyorlardı. Südet Almanlar arasında Nasyonal Sosyalizmin kökleşip kuvvetlenmesi, bunların

Savaş sırasında işgal altındaki ülkelerde mukavemet kuruluşları büyük işler başardı (yukarda). Mukavemetçilerden toplanan silah ve telekomünikasyon aletleri (altta).

Mukavemet hareketi mensupları Gestapo eline düşünce sonları ölümdü.

Hitler'i kurtarıcı addetmeleri doğaldı. Südet meselesi aslında çetin bir mesele idi. Almanya'ya bitişik olan eski Bohemya'da Almanlarla Çeklerle o şekilde girift bir şekilde yaşıyorlardı ki, bazı Batı liderlerinin önerdikleri «Taksim» tutarlı bir çözüm yolu olamazdı. Esasen Hitler de bunu biliyor taksim değil Bohemya'nın hatta Çokoslovakya'nın hepsini istiyordu. Neticede de istediği oldu.

1938 yılının büyük bunalımı Çekoslovakya krizi idi. 29 Eylülde Münih'te toplanan konferansta bunalıma çözüm Hitler'in istediği yoldan bulundu. Gerçi harp atlatılmıştı, İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain Münih'ten dönüşünde ünlü şemsiyesini ve anlaşma metnini elinde sallayarak «Dönemimizde barış sağlanmıştır» diyordu ama aslında savaşa bir büyük adımla daha yaklaşılmıştı. Chamberlain ve taraftarları Münih'in, milletlerarası sorunların «mantık ve uzlaşma yolu ile çözümünde» büyük bir merhale olduğuna kani idiler. Başkaları ise bu siyasete «yatıştırma» siyaseti diyorlar ve uzun vadeli olarak başarılı olamayacağını ileri sürüyorlrdı. Hitler aslında Çekoslovakların sırtından hatta onlara pek danışılmadan «yatıştırılmıştı». Küçük olmasına rağmen kuvvetli bir ordusu, Alman hudududunda kuvvetli tahkimatı bulunan Çekler, İngilizler ve Fransızlar tarafından boyun eğmeye zorlanmışlardı. Zira anlamışlardı ki, İngiltere'nin ve Fransa'nın onların yardımına gelecek ne halleri ne de istekleri vardır. Hazırlıksız olduklarını bilen İngilizler ve Fransızlar harpten o kadar korkmakta idiler ki Hitler'i yatıştırmak için herşeyi yapmaya, hatta Çekoslovakya'yı feda etmeye hazırdılar. Oysa Çekoslovakya'da sıkı dursalardı, bu kumarda Hitler'in blöfünü görselerdi, sonraki felaketler başlarına gelmeyecekti büyük bir olasılıkla.

Münih anlaşmasından sonra, tahkimatını, büyük endüstrisini kaybeden Çekoslovakya direnme gücünü de kaybetti. Altı ay zarfında çeşitli bölgelere parçalanarak tamamiyle Almanya'nın hakimiyeti altına girmiş oldu. Bir bakıma bu Çek liderlerinin siyasetinin bir neticesi idi. Çekler İsviçre gibi bir devlet kuracaklarına diğer azınlıkların Almanların, Slovakların, Polonyalıların ve Macarların haklarını ihmal ederek kendi hakimiyetlerini kurmuşlardı. Bu azınlıklar da fırsat bulunca devletlerine karşı çıkmışlardı.

Çekoslovakya başarısı Hitler'in dünyadaki ve Almanya'daki prestijini büsbütün arttırmış, Almanya'daki sivil ve asker muhaliflerini büsbütün sindirmişti. Almanya'daki birtakım general, albay ve sivillerden oluşan muhalefetin Çek bunalımı esnasında büyük bir umudu vardı: Bunlar İngilizlerin Fransızların ve Çeklerin karşı koyacaklarını Hitler'in bu kumardan mağlup çıkacağını umuyorlar ve bundan istifade ederek kendisini devirme planlarını bile hazırlıyorlardı. Hatta İngiltere'ye bu hususta gizli haberler bile yollamışlardı. Ne var ki İngilizler de bu fırsattan yararlanamadılar, Almanya'daki muhalefete umut vermediler.

SIRA DANZİG'DE

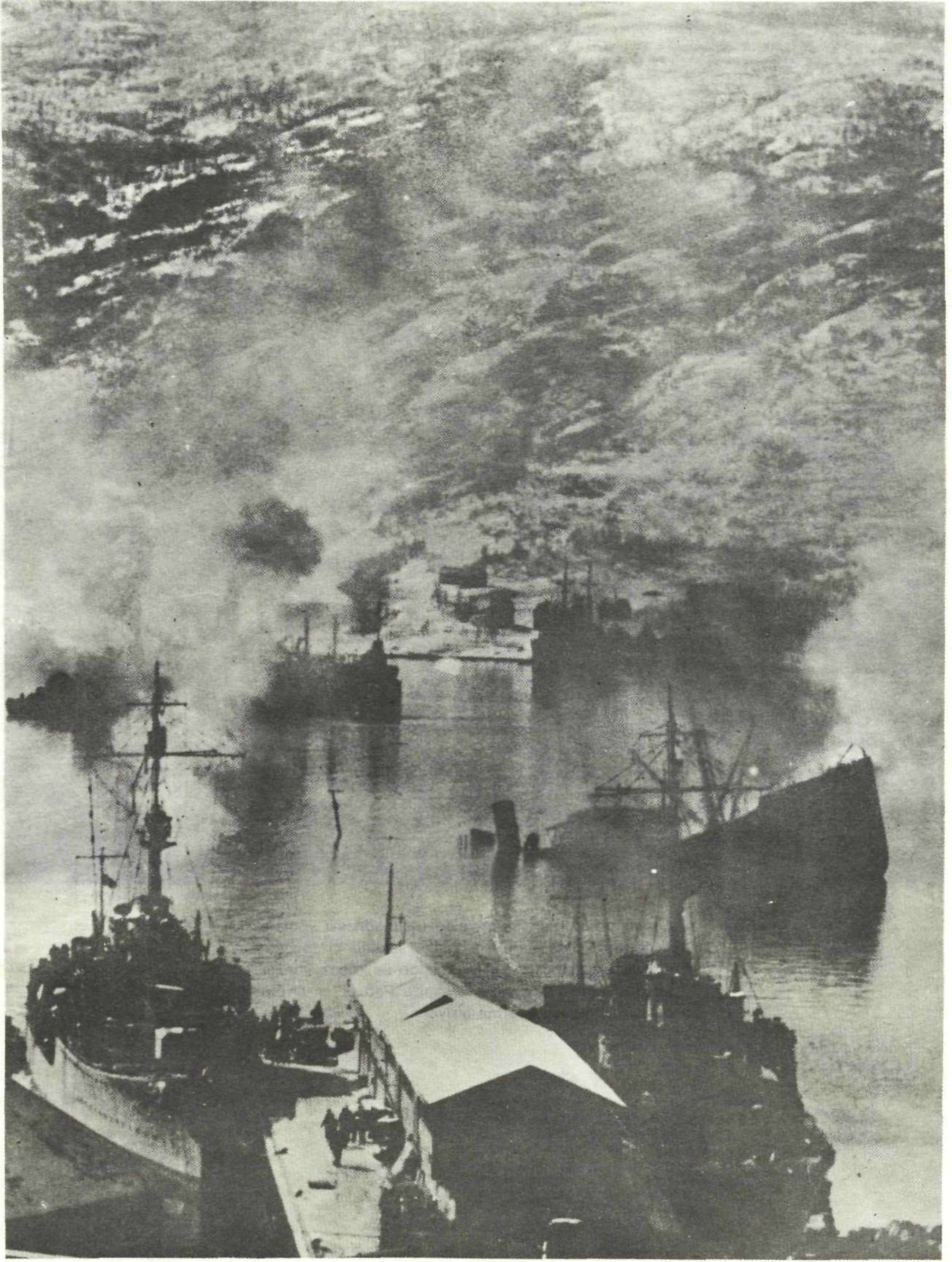
Artık Versay Anlaşmasının bütün «haksızlıkları» ortadan kaldırılmış, sadece *Danzig kalmıştı.* Bütün halkı Alman olan Danzig güya Milletler Cemiyeti'nin denetiminde serbest bir şehirdi ve Doğu Prusya'yı Almanya'nın diğer bölümünden ayıran bir koridorla Polonyalılar bu limandan yararlanıyorlardı.

Aslında bu konu pek halledilemeyecek bir sorun değildi. Almanya Polonya ile savaşmak istemiyordu. Çek sorununda Polonya Alman tarafını tutmuştu. Sovyet Rusya'ya karşı Polonya Almanya'nın doğal bir müttefiki olabilirdi. Gidinya limanını geliştiren Polonya Danzig'e eskisi kadar muhtaç değildi. *Danzig Reich'a, Almanya'ya dönebilir fakat gene de Polonya'ya* serbest limanlık görevini yapabilirdi.İyi niyetle koridorda Almanya'nın iki *parçasını birleştirecek özel demiryolları ve yollar inşa edilmesi Almanya'yı* tatmin edebilirdi. Hitler de Danzig meselesini bu yollardan halletmeye hazırdı. *Ne var ki Polonya'nın mağrur Dışişleri Bakanı Albay Bek'in başka bir* oyunu vardı. Rusya ile Almanya arasında denge kurmak, yani ikisini biribirine karşı kullanarak kendi bağımsızlığını korumak istiyordu. Bunun için ne Sovyetler'den Almanya'ya karşı yardım istiyor ne de Sovyetler'e karşı Almanya'ya katılıyordu. Danzig pürüzünü de bu sebeplerle bir koz olarak elinde tutmak istiyordu. Bir de Çekoslovakya olayından bir ders almıştı: Uzlaşma ve yatıştırmanın sonu kötü oluyordu. Başlangıçta sert bir şekilde «Hayır» demek gerekli idi. Nihayet Bek, Batılılara da güvenmiyordu. Onlara danışırsa, uzlaşma ve yatıştırma tavsiye edeceklerini biliyordu. Esasen İngiltere de Fransa da Doğu meselelerine karışmamak niyetinde idiler: Polonya'yı kendi haline bırakacaklardı.

Avrupa 1939 yılına karabulutlarla ve büyük endişelerle giriyordu. Münih'te bölünen Çekoslovakya iyiden iyiye parçalanmıştı. Slovaklar muhtariyet istemişler; Hitler'in desteği karşısında Çekler boyun eğmişlerdi. Bundan sonra, başşehir Prag'ın bulunduğu Bohemya Almanya'nın himayesi altına girmişti.

Bu gelişmeler aslında Chamberlain'in yatıştırma siyasetinin iflası demekti. İngiltere'de Hitler'i artık gerekirse kuvvetle durdurmak fikri kuvvetlenmeye başlıyordu.

O sırada Hitler Danzig meselesini kuvvet yolu ile çözümlemek niyetinde değıldi ama bazı Alman generalleri gene Hitler'i devirmek amaciyle Alman ordularının Polonya'ya saldırmaya hazırlandıkları haberini İngiliz hükümetine gizlice ulaştırdılar. Bu durumda kendi kabinesi içinden de baskı altında kalan Chamberlain, Polonya'ya İngiliz garantisini veren bir mesajı Albay Bek'e gönderdi. Artık İngiltere resmen bir taahhüde girmişti. Bu taahhüt, Bek'in, iki taraflı oyununda, özellikle Rusların yardımını reddetmek hususundaki tutumunda, durumunu kuvvetlendirmişti.

Norveçliler ve yardıma gelen Müttefikler bu ülkede Almanlara fazla dayanamadılar. Çıkarma yapan müttefik gemileri Narvik'de bu duruma gelmişti.

Alman ordularının Polonya'da uyguladıkları yöntem «Yıldırım Savaşı» idi. Bu baskın şeklindeki savaşta büyük başarıyı Stuka pike uçakları ile küçük Panzer tankları elde etmişlerdi. Resimde Panzer'ler birbiri peşisıra Polonya içlerine giriyor.

Fakat İngiliz garantisi Hitler'i yatıştıracak yerde tahrik etmişti. Polonya'ya saldırma kararını verdi. 28 Nisan 1930'da Polonya ile Saldırmazlık Paktını iptal etti. Ancak Danzig meselesi hâlâ uzlaşma yolu ile halledilebilirdi. Hitler bunu hâlâ istiyordu. Fakat ne Polonya'dan ne İngiltere'den bu yolda bir teşebbüs gelmedi. Polonyalılara acele verdikleri garanti İngilizlerin ellerini kollarını bağlamıştı.

Ufukta bir umut vardı: İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya arasında bir ittifak umudu. Böylelikle Rusya kollektif güvenlik sistemine bağlanacak, Polonya'yı destekleyecek ve Almanya'ya karşı büyük bir denge sağlayacaktı. Fransızlar böyle bir ittifaka çoktan taraftardılar. İngiltere'de de muhalefet bu konuda baskı yapıyordu ve Ruslardan nefret eden Chamberlain bile kurtuluşu bu yolda görmeye başlıyordu. Ancak böyle bir ittifak önünde engeller de vardı: Polonyalılar Ruslarla anlaşma yapmak istemiyorlar ve Sovyetler'den yardım istemiyorlardı. Neticede, anlaşma teklifi Sovyetler Birliği'ne adeta yarım ağızla yapıldı. Rusya ancak kendisinden istendiği takdirde, yardıma gelecekti. Stalin bu gibi garip şartları haliyle beğenmiyordu: Daha kuvvetli ve kayıtsız, şartsız bir anlaşma istiyordu. Bazılarına göre, Batılıların bunu kabul etmeyeceklerinden emin olduğu için kendisine Almanya ile anlaşmasında mazeret hazırlamak için böyle görünüyordu. Müzakereler uzamış ve çıkmaza girmişti: Bu durum Hitler'e en büyük darbesini vurmak imkânını verdi.

SOVYET - ALMAN ANLAŞMASI

21 Ağustos 1939 sabahı Alman ajansları Almanya'ya ve dünyaya Dışişleri Bakanı Von Ribbentrop'un Sovyet hükümeti tarafından Moskova'ya davet edildiğini bildiriyorlardı. Bu Sovyet-İngiliz-Fransız ittifakından barış için meded umanlar için büyük darbe oldu: Savaş bunalımı başlamıştı. Nitekim 23 Ağustos günü Almanya ile Sovyet Rusya arasında Saldırmazlık Paktı imzalandı. Sovyet Rusya cephesini emniyete alan Hitler artık Polonya'ya ve Batıya karşı serbest kalmıştı. Sovyetler paktı imzalamakla bitaraf kalacaklarını vadediyorlar, kendi hudutlarını da Polonya'daki bir tampon bölge ile güven altına alıyorlardı.

Hitler bu darbesi ile, Batılıları savaşsız boyun eğmeye zorlayacağına inanıyordu. Nitekim Pakt haberi müttefikler cephesini bir hayli çökertmişti. Fransızlar Polonyalıları kendi hallerine bırakmaya çoktan razı idiler. Ne var ki İngiltere bu sefer çok daha kararlı idi. İngiliz hükümeti derhal, Paktın İngiltere'nin Polonya'ya vermiş olduğu garantileri hiçbir şekilde değiştiremeyeceğini teyid etti. Bu konuda muhalefet ve iktidar birlikti. Bu birlik hâlâ yatıştırma siyasetine taraftar olan ve gizlice işin içinden çıkmaya çalışan hatta Polonya'yı bırakmaya bile taraftar olan Chamberlain'in elini kolunu bağladı. Ancak Chamberlain, bir taraftan bu baskılar altında Polonya ile ittifak anlaşmasını imzalarken diğer taraftan hâlâ Hitler'le müzakerelerini Nevil Henderson vasıtasıyle sürdürüyordu ve Polanyalılara uzlaşmayı, Alman-

Yıldırım Savaşı yapmakta olan Alman ordularına karşı Polonyalı askerler mızraklı süvari ve piyadeden oluşuyordu. Ama fazla dayanamadılar.

ya ile doğrudan doğruya müzakerelere girişmeyi tavsiye ediyordu. Bu heyecanlı günlerde Londra ile Almanya arasında mekik dokuyan Henderson'dan başka, barışı kurtarmaya çalışan İsveçli bir iş adamı, Dahlereus da Londra ile Almanya arasında gayri resmi şekilde mekik dokuyor uzlaşma sağlamaya, barışı kurtarmaya çalışıyordu.

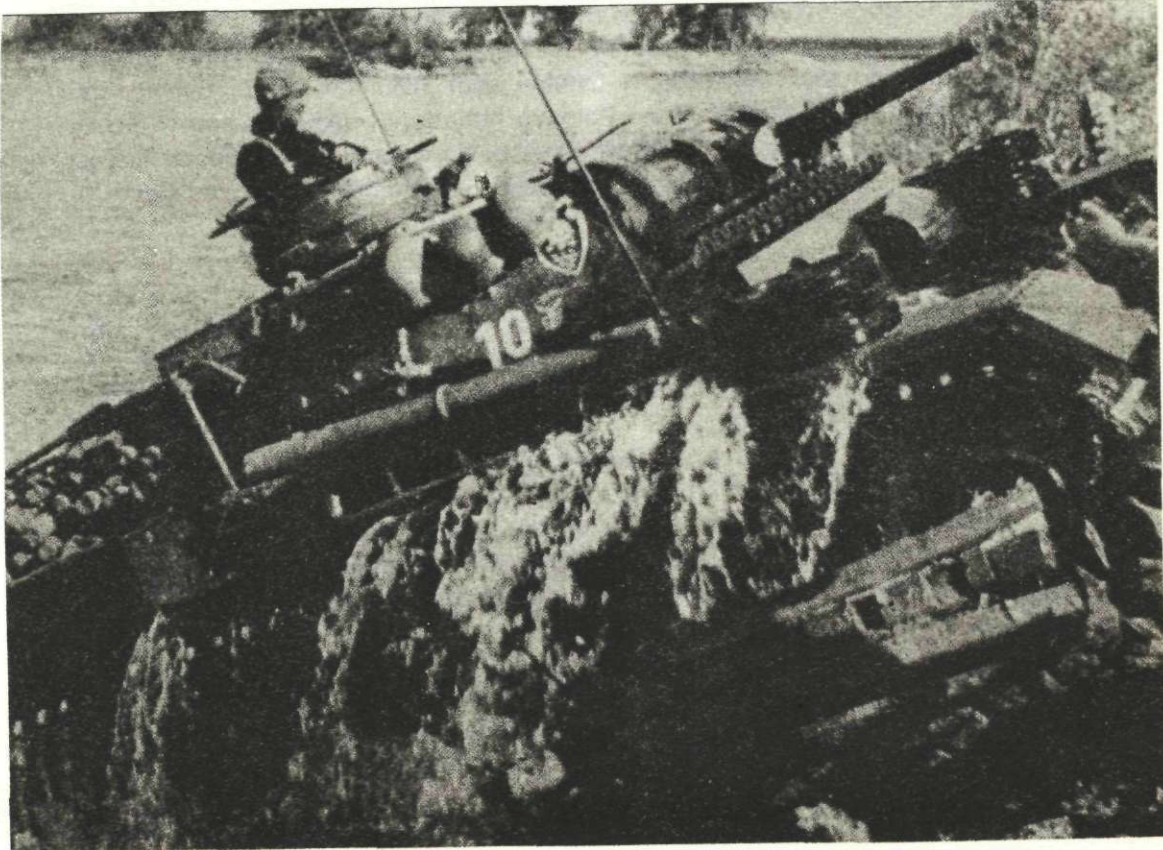
Neticede Hitler de 29 Ağustosta Polonyalılarla doğrudan doğruya görüşmeye razı oldu, ancak tam yetkili bir Polonya temsilcisinin 24 saat zarfında müzakere etmek üzere Almanya'ya gelmesini şart koşuyordu.

Ancak Fransız Başbakanı Daladier ve İngiliz Başbakanı Chamberlain bu konuda Albay Bek'i bir türlü ikna edemiyorlardı: Bek, biraz da haklı olarak, Çek Cumhurbaşkanı Haşa gibi Hitler'in huzuruna gidip hakarete uğramak istemiyordu.

Oysa Hitler'in müzakerelerle istediği hususlar pek gayri makul değildi:Danzig'in derhal Almanya'ya verilmesini ve Koridorda plebisit yapılmasını istiyordu. Batılılar da bu şartları makul görüyorlar Bek'in inadına kızıyorlardı. Aslında Hitler'in istediği oluyordu. Polonya ile Batılıların arası açılıyordu. Vakit olsa, Polonya'ya verdikleri garantileri bile çekebilecеklerdi.

Ne var ki vakit kalmamıştı. Hitler 1 Eylülde hücum emrini vermiş herşey ona göre ayarlanmıştı. Polonya'dan cevap gelmeyince taarruz emrini vermekten başka çaresi kalmadı. 31 Ağustosta saat 16'da Hitler ordularına bu emri teyid ediyordu. 1 Eylülde saat 164.45'te Alman Silahlı Kuvvetleri hiç sebep göstermeden Polonya hudutlarını aşmışlar, saat 6'da Alman uçakları Varşova'yı bombalamaya başlamışlardı. İkinci Dünya Savaşı böylelikle başlamıştı. İkinci Dünya Savaşı başlamıştı dedik. Aslında Büyük Savaş resmen 3 Eylül sabahı başlayacaktı.

Garanti anlaşmalarına göre Almanların saldırısı başlar başlamaz Fransa ve İngiltere'nin Almanya'ya otomatik olarak savaş ilan etmeleri gerekirdi. Öyle olmadı. Chamberlain'in ve Daladier'nin hâlâ umutları vardı. Hitler'e, «durmazsa» savaş ilan «edeceklerini» ihtarında bulundular. Hâlâ Mussolini'nin müdahele edip Hitler'i durduracağını umudediyorlardı. Ne var ki bu sefer İngiliz kamuoyu diretiyordu, parlamento diretiyordu: Chamberlein hükümeti Almanya'ya ultimatom vermek zorunda kaldı. Almanya'dan cevap gelmeyince 3 Eylül sabahı 11'de İngiltere ile Almanya arasında harp hali başlamış oldu. Fransızlar İngiltere'yi takip ederek saat 17'de savaş ilan ettiler. İkinci Dünya Savaşının resmi başlangıç tarihide bu oldu.

İkinci Dünya Savaşı'nda Alman ordularının büyük gücü tanklardı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Başlıyor

Yirmibeş yıl sonra dünya gene büyük bir savaşın içine giriyordu. Birinci Büyük Savaşın dehşet ve sefaletini hâlâ hatırlayanlar için bu korkunç bir şeydi. Polonya'nın Alman tanklarının ve Stuka pike uçaklarının öncülüğünü yaptığı bir «Blitzkriegle» (Yıldırım savaş ile) bir hafta zarfında dize getirilmesi bu savaşın başka bir savaş olacağını gösteriyordu.

POLONYA SAVAŞI

Yıldırım Savaşı fikrini, yani savaşı ilk Dünya Savaşında olduğu gibi siper muharebeleri yerine açık sahalarda süratle, yıldırım gibi sürdürülen bir saldırı savaşı halinde tankların, motorize kuvvetlerin ve uçakların işbirliği ile sürdürmek fikrini ilk olarak 1920'lerde İngiliz uzmanlar ortaya atmıştı. Fransa'da De Gaulle, Amerika'da Patton gibi subaylar bu fikri benimseyip desteklemişlerdi. Ancak fikri başarı ile ilk uygulayanlar ve adını (Blitzkrieg) verenler Almanlar oldu.

Alman Blitzkrieg'i Polonya'da çok başarılı oldu. Bir defa 3.500 mil uzunluğundaki hudut ve Polonya havası tank savaşı için müsaitti. Stratejik bakımdan, Polonyalılar için savaşı hudutlarda değil de Vistül ve San nehirleri üzerinde kabul etmek daha doğru olacaktı. Ancak bu Silezya kömür madenlerini ve endüstri merkezlerini savaşsız düşmana bırakmak demek olacaktı. Sonra Polonyalıların gururu savaşsız toprak bırakmaya elvermiyordu. Bunun için Polonya kuvvetlerinin büyük kısmı açık arazide mevzilenmişti. Bu da Alman Blitzkrieg'ine ve sarmasına olanak veriyordu. Polonyalılar çok iyi ve cesur askerdiler ancak iyi komutalardan mahrum oldukları gibi silahları da yeterli değildi. Kuvvetleri motorize değildi. Tankların yerine süvarileri vardı. Hava Kuvvetleri yetersizdi.

Uzun sürmeyen bir savaştan sonra Alman orduları Paris'e girdiler (üstte). Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nda yenik çıkan Almanya'nın mütarekeyi imzaladığı vagonda kendi şartlarını Fransızlara kabul ettiriyor. 21 Temmuz 1940 (altta).

1 Eylül 1939 sabahı Almanlar iki koldan saldırıya geçtiler. Kuzeyde General Bock'un ordular grubu (Kuchler'in III. Ordusu ile Kluge'nin IV. Ordusu) Güneyde de Rundstdet'in Ordular Grubu (Blaskowitz'in VIII. Ordusu ile List'in XIV. Ordusu, Reichnau'un X. Ordusu) kuşatma hareketine giriştiler.

Herşey plana göre ilerledi. Stuka pike uçaklarının işbirliği ile bütün ordular yıldırım gibi hedeflerine ulaşıyorlar, Polonya birliklerini sarıp zararsız harekete getirip gene ilerliyorlardı. Polonya Hava Kuvvetlerinin büyük kısmı daha meydanlarda tahrip edilmişti. Havalanabilen uçaklar daha süratli ve iyi Alman uçaklarına karşı etkisiz kalıyorlardı. Polonya süvari birliklerinin tanklara karşı mızrak ve kılıçla saldırmaları kahramanca idi ama aleyhinde idi.

17 Eylül sabahı Kızıl Ordu da Polonya'yı Doğu hudutlarından istila ediyordu. Ertesi gün Polonya hükümeti ve Polonya Başkomutanı Smygli Rydz Polonya'yı terkederek Romanya'ya iltica ettiler.

Fakat buna rağmen Polonya mukavemeti devam ediyordu. Varşova garnizonu karadan ve havadan devamlı bombardımana rağmen on gün daha dayandı. Polonya birlikleri 5 Ekime kadar savaşa devam ettiler. Bazı birlikler daha uzun süre, hemen hemen bütün kış boyunca gerilla savaşı verdiler. Ama aslına bakılırsa Polonya bir haftada yenik düşmüştü. Almanlar ve Ruslar Polonya'yı aşağı yukarı tam ortasından aralarında taksim ettiler.

BATIDA «SITZKRIEG»

Polonya hayat memat savaşı verirken kendisine garanti veren Batılı müttefikleri Almanya'ya ültimatom verip savaş ilan etmekten ileri gidememişlerdi. Zira İngiltere'nin ve Fransa'nın Almanya'ya saldırmaya, Polonya'nın yardımına koşmaya güçleri yoktu. Fransız ordusu Majino hattının gerisinde mevzilenmişti. Fransa'ya İngiliz birlikleri gelmeye başlamıştı ama bunların ne saldırı potansiyelleri ne de planları vardı. Polonyalıların bahara kadar dayanacağı umulmuştu. Bu, Batılılara derlenip toplanmak ve bahar sonunda bitaraf Belçika'dan doğru Almanya'ya saldırmak imkânını verecekti. Polonya savaşı esnasında, Fransızlar Batı cephesinde Almanya'ya karşı küçük bir saldırıda bulundular ve biraz toprak işgal ettiler o kadar. Aslında eğer o zaman ellerindeki kuvvetlerle, Almanlara batıdan saldırabilselerdi durum başka olabilirdi.

Polonya yenik düştükten sonra Batılıların taarruz planları tamamiyle bir tarafa bırakıldı.

1939-1940 kışında Avrupa bekliyecekti. Batıda Almanlar Siegrfried, Fransızlar ve İngilizler Majino hattının gerisinde hemen hemen hiç ateş

açmadan bekleyeceklerdi. Almanların «Sitzkrieg» (Oturma Savaşı), Fransızların «Drol de Guerre» (Acayip Savaş) diye adlandırdıkları garip bir savaştı bu...

Bu garip savaş 9 Nisan 1940'da Almanların Norveç'e saldırmaları ile sona erecek ve ondan sonra olaylar büyük süratle biribirini kovalayacaktı.

GERÇEK SAVAŞ

Batıdaki acayip savaş veya oturma savaşı döneminde Doğuda, büyük savaşın bir yan oyunu oynanıyordu. Bu yan oyun gerçek ve şiddetli bir savaştı. Sovyet Rusya, o zamana kadar bir türlü dişini geçiremediği küçük Finlandiya'ya 20 Eylül 1939'da saldırmıştı.

Sovyetler Mareşal Manerheim'ın liderliğindeki Finlandiya'nın Karelya berzahını elinde tutmasını savunmaları için tehlikeli görüyorlar ve bu küçük memleketi de Estonya Litvanya gibi «himayeleri» altına almak istiyorlardı.

Seçtikleri zaman da uygundu, çünkü o sırada Batılıların dikkatleri kendi ölüm-kalım savaşlarına çevrilmişti, dünya kamuoyunun dikkati bu savaşa çekilmişti. Almanya'nın eli kolu, saldırmazlık paktı ile bağlanmıştı. Durum bir bakıma Stalin'in hesapladığı gibi gelişti: Batılılar, Finlandiya'nın yardımına koşamadılar. Bu konudaki bazı tasavvurlar bir taraftan coğrafi güçlükler, İsveç ve Norveç'in bitaraf oluşları yüzünden bir taraftan da Batılıların gerçek bir yardım yapamayacak durumda olmaları yüzünden gerçekleşemedi. Daha kendi silahlanmalarını tamamlayamadan İngiltere ve Fransa'nın silah ve cephane yardımı da güdük kaldı.

Almanya'ya gelince, Finlandiya'nın geleneksel dostu olmasına, büyük «lebensraum» planlarında Finlandiya'nın stratejik bir önemi olmasına rağmen o sırada Stalin'e karşı gelecek durumda değildi. Nasyonal Sosyalist Almanya'nın Bolşevizme karşı set olduğu propagandasına rağmen Hitler sesini, çıkaramıyor, kolunu kaldıramıyordu.

NORVEÇ VE DANİMARKA

İkinci Büyük Savaşta tarafsızlık diye bir şeyin mümkün olamayacağı daha başından belli idi. Modern silahlarla savaşın çok geniş boyutlar kazanacağı, tarafların Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi neticesiz «kan emen» bir siper harbi yöntemine razı olamayacakları strateji uzmanları tarafından kabul ediliyordu. Bu nedenlerle her iki tarafın da, statik durumları, belli savaş hatları dışında kalan ve beklenmeyen bölgelerden saldırılarla kırmaları beklenebilirdi. Batılılar Almanlara Betçika'dan doğru saldırmak için ciddi planlar yapmışlardı. Ne var ki Fransız ve İngiliz Genelkurmayları bu planlarında, Almanların Blitzkrieg yöntemlerini uygulamayı pek düşün-

A TOUS LES FRANÇAIS

La France a perdu une bataille!
Mais la France n'a pas perdu la guerre!

Des gouvernants de rencontre ont pu capituler, cédant à la panique, oubliant l'honneur, livrant le pays à la servitude. Cependant, rien n'est perdu!

Rien n'est perdu, parce que cette guerre est une guerre mondiale. Dans l'univers libre, des forces immenses n'ont pas encore donné. Un jour, ces forces écraseront l'ennemi. Il faut que la France, ce jour-là, soit présente à la victoire. Alors, elle retrouvera sa liberté et sa grandeur. Tel est mon but, mon seul but!

Voilà pourquoi je convie tous les Francais, où qu'ils se trouvent, à s'unir à moi dans l'action, dans le sacrifice et dans l'espérance.

Notre patrie est en péril de mort.
Luttons tous pour la sauver!

VIVE LA FRANCE !

C. de Gaulle

GÉNÉRAL DE GAULLE

QUARTIER-GÉNÉRAL,
4, CARLTON GARDENS,
LONDON, S.W.1.

Almanların işgalinden sonra anlaşmayı kabul etmeyen General De Gaulle, Hür Fransızların başına geçti (üstte sağda). De Gaulle'un Fransız halkına yayınladığı ünlü beyanname (üstte solda). Aynı anlaşmayı kabul eden Verdun kahramanı Petain, Almanlarla işbirliği yaptı (altta sağda). Fransa'da bol görülen propaganda afişlerinden biri (altta solda)

Fransa zaferinden sonra sıra Ingiltere'nin işgaline gelmişti. Mareşal Goering ve kurmay heyeti Manş kıyılarında, İngiltere'yi gözlüyorlar.

memişlerdi. Bunlar, bazı ileri görüşlü generallerin önerilerine rağmen hâlâ tankı ve uçağı kombine şekilde taarruzların «ok ucu» olarak kullanmaya razı olamıyorlardı. Fransızların ellerinde o zamanki Alman tankları ile pekalâ boy ölçüşebilecek kuvvetli tankları olduğu halde bunların bölük pörçük birliklere dağıtılması da bu tutuculuğun neticesi idi. Tabii Fransızlar elan Majino Hattı mantalitesinden kurtulamamışlardı. Atatürk harpten önce yakınlarına «Fransa'yı Majino Hattı felakete sürükleyecek» derken bu mantalitenin tehlikelerini belirtmek istiyordu.

Batılılar, Fin savaşı esnasında Norveç'e de asker çıkarıp Almanya'yı bu yönden tehdit etmeyi düşünmüşler ve bir takım hazırlıklar da yapmışlardı. Hitler ve Genelkurmayı bu hazırlıkları biliyordu ve bu da onlar için Norveç'e ve Danimarka'ya saldırmak için mükemmel bir bahane ve mazeret oldu.

9 Nisan 1940 sabahı Alman orduları Norveç'e ve Danimarka'ya saldırdılar. Böylelikle «Acayip Savaş» - «Oturma Savaşı» sona ermiş oldu.

Kendisi ve ordusu küçücük Danimarka 48 saat içinde teslim oldu.

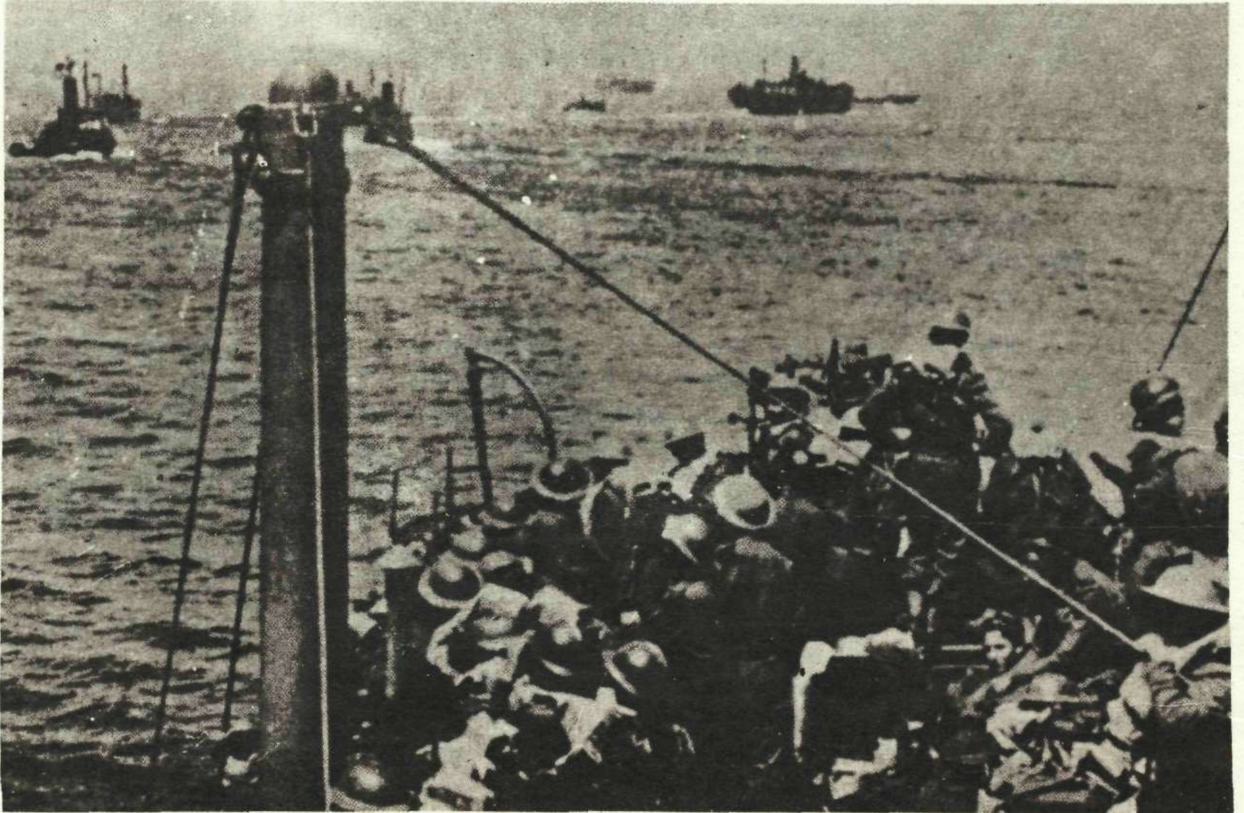
Norveç'in mukavemeti daha uzun sürdü. Buraya bir İngiliz-Fransız seferi kuvveti gönderilmişti. İngiliz donanması ve Fiyordlarda Almanları bir hayli sıkıştırdı. Ne var ki 19 Mayısta Alman orduları Batıda, Belçika ve Hollanda'nın tarafsızlıklarını ihlal ederek Fransa'ya karşı «Yıldırım Harbine» girişmişlerdi. Batılılar Norveç'teki kuvvetlerini çekmek zorunda kaldılar. 8 Haziranda Norveç mukavemeti sona erdi: Yıllarca ismi vatan ihanetine eşit olarak kullanılacak olan Vidkun Quisling kukla hükümetini kurdu.

BATIDA «SITZKRIEG»DEN «BLITZKRIEG»E

Kuzeyde 200 millik Hollanda-Belçika hududu karşısında kümelenen 30 Wechrmacht Alman Tümeni 10 Mayıs sabahı dört koldan saldırdılar. Hitler'in planı basitti.

Müttefikler bu «B Ordular Grubu»nun Hollanda ve Belçika'nın kuzeyine saldırısını asıl saldırı sanıp yardıma koşacaklardı fakat asıl saldırı daha güneyde 45 tümenden kurulu «A Ordular Grubu» tarafından Arden Ormanlarından Manş kıyılarına doğru yapılacaktı. Bu kuvvetler Majino hattı ile Belçika'nın Dyle nehri üzerindeki tahkimatı arasındaki boşluktan kayıp Müttefik Kuvvetlerini B Grubu ile kıskaç içine sıkıştırıp ezeceklerdi. Bu sırada 19 tümenden oluşan C Ordular Grubu da Majino gerisindeki Müttefik Garnizonunu oyalayacaktı.

Böylelikle çeliğine ve çimentosuna milyonlarca frank dökülen ve Fransa'da Majino zihniyetini ve ataletini yaratan istihkâmlar hiçbir işe yaramayacaktı. Fransızlar ve Belçikalılar ileriyi görüp tahkimatları arasındaki boşluğu birleştirememiş olmanın cezasını çok ağır şekilde çekeceklerdi.

Alman kuvvetlerinin baskınına dayanamayan müttefik askerlerinden 300 bin kişi Dunkerk limanında sıkışıp kalmıştı. İngiliz donanması ile İngiliz halkı en küçük taşıtlarla dahi Manş'ı aşıp bu askerleri kurtardılar.

Hitler'in planı adeta harfi harfine uygulandı. Fransızlar ve İngilizler, B Ordular Grubunun Lüksemburg'dan Arden'lere doğru saldırısını tali saldırı sandılar, çünkü Arden bölgesinin tank ve motorize kuvvet harekâtına elverişli olmadığına inanmışlardı. Bütün kuvvetlerini 7. ve 9. Fransız Ordularını ve İngiliz Seferi Kuvvetlerini Kuzeye, Dyle Nehri üzerinde Anversten Namura - Meuse üzerinde Sedan'a kadar olan bölgeyi General Von Bock'un «B» ordu grubuna karşı tutmaya sevkettiler. Tabii bu Almanların tuzağına düşmekti. Asıl Alman saldırısı güneyde gelişiyordu. General Von Rundstedt'in «A» Ordluar Grubu doğru dürüst tahkim edilmemiş ve iki zayıf tümen tarafından tutulan Dinant ve Montmdey hattını kolaylıkla aştılar. General Von Kleist komutasındaki Panzer (Zırhlı) Grubu Meuse nehrini üç yerde geçti. Bu bölgedeki Fransız kuvvetleri çok zayıftı. Stuka pike uçaklarının dehşet verici saldırıları ile kombine edilen tank hücumları karşısında fazla dayanamadılar. Alman «B» Grubu süratle Kale bölgesini sararak Manş kıyılarına Dunkerk limanına 12 mil mesafede ulaştı. Böylelikle A ve B grubunun dehşetli kıskacı arasında bütün Belçika Ordusu, Fransız 1. Ordusunun 10 tümeni ve İngiliz Seferi kuvvetlerinin hemen hepsi sıkışıp kalmıştı. Panzer Grubu ile Manş kıyılarına varmış olan General Von Kleist, çekicini, kuzeyde hedeflerine varmış olan B Grubunun VI. ve XVIII. Orduların meydana getirdiği örse vurmak için Başkomutanlığın emrini bekliyordu. Bu darbe vurulunca Müttefik Kuvvetler tamamiyle ezilecekti. Hitler bu son emri vermedi. 24 Mayısta Alman tankları ve kuvvetleri oldukları yerde durdular. Bu Alman Başkomutanlığının İkinci Dünya Savaşındaki ilk büyük hatası idi: Müttefik kuvvetlerini yokolmaktan kurtaracak Dunkerk «mucizesini» mümkün kılacaktı.

DUNKERK

Sıkışık kalan Müttefik Kuvvetler için tek umut karşılarındaki IV. Ordu ile savaştan sıyrılıp, Güney Batıya dönmek, buradaki Alman panzerleri ile savaşarak Somme'dan kuzeye doğru çıkan Fransızlarla birleşmekti. Fakat İngiliz Başkomutanı General Gort bu planın olanaksız olduğunu anladı. Emrindeki kuvvetler böyle bir savaşı verebilecek güçle değildiler. Belçika ordusu çökmüş gibi idi ve Fransızlar da umulduğu gibi kuzeye doğru ilerliyemiyorlardı. İngiliz, Fransız ve Belçika kuvvetleri artık Dunkerk bölgesinde küçük bir üçgene sıkışıp kalmışlardı. Tek kurtuluş yolu denizdendi. İngiliz hükümeti çaresizlik içinde Gort'a bu yolu denemesini emretti.

Yedi gün önce İngiliz Amiralliği böyle bir ihtimali düşünerek bir huruç - tahliye hareketinin planlarını hazırlamıştı. «Dinamo» şifre adı verilen bu plana göre İngiltere'deki bütün yüzebilen büyük küçük sivil askeri tekneıer, Fransa'daki İngiliz ve müttefik kuvvetlerini tahliye etmek için seferber edilmişti.

Hitler Dunkerk'te kıskacın kapanmasını niçin durdurmuştu? Alman generalleri bu büyük kabahati sonra Hitler'e yüklemişlerdir. Ne var ki Hitler'in dur emrinde Runstedt'in ve Göering'in payları vardı. Biraz da Rund-

stedt'in telkinleriyle panzerlerin kuzey bölgesinde serbest hareket edemeyeceklerinden, başarısız olacaklarından korkan Hitler, Göring'in vaadi üzerine kara kuvvetlerine dur demişti. Bütün harp boyunca başarabileceğinden fazla vadeden Göring, müttefik kuvvetlerinin işini Luftwaffesinin (hava kuvvetlerinin) tek başına tamamlayabileceğini söylemişti. Nasyonal Sosyalist olan Hava Kuvvetlerinin son kahredici darbeyi vurması, generallerin prestijine karşı da bir darbe olacaktı. Ne var ki evdeki hesap çarşıya uymadı. Ne yukardan saldıran B grubu ne de asıl son darbeyi vuracak olan Hava Kuvvetleri Müttefikleri ortadan kaldıramadılar. Netice Dunkerk Mucizesi oldu.

Aslında Dinamo Herekâtını planlayanlar kuvvetlerin üç limandan tahliye edilebileceğini hesaplamışlardı. Oysa ki Bulogne ve Kale limanlarının düşmesi bir tek Dunkerk'i bırakıyordu. Dunkerk üçgeni de gittikçe daralmaya başlamıştı: Almanların üç yönden baskısı artıyordu. 26 Mayısta Dinamo Tahliye Hareketi başladı.

26 Mayıs - 4 Haziran arasında 900 kadar her çeşit tekne 139.097'si Fransız olmak üzere 338.226 müttefik askerini, Almanların karadan ve havadan devamlı baskısına rağmen Dunkerk üçgeninden kurtarıp İngiltere'ye taşımıştı. Bu Hitler'in büyük hatası ve İngilizlerin mucizesi idi.

Dunkerk'ten çıkarılacak çok neticeler vardı. Göring'in Lufwaffesi görevini layıkıyle yapamamıştı ve İngiliz Spitfire ve Hurricane uçaklarının karşısında ağır kayıplara uğramıştı.

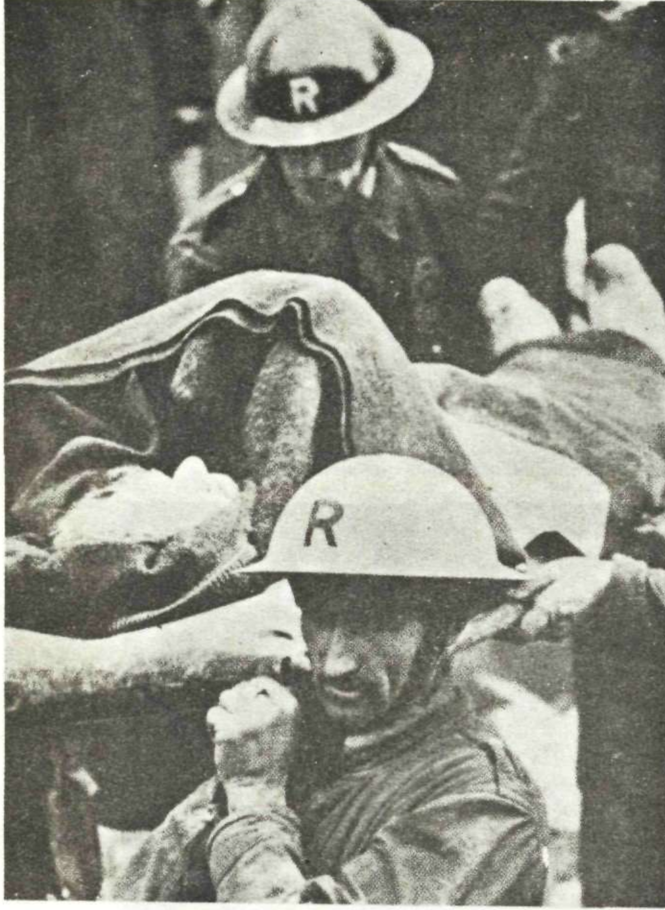
Hitler'le Alman Genelkurmayı arasında ilk büyük çatışma da Dunkerk yüzünden çıkmıştı. Bundan böyle Genelkurmay Hitler'in elinde oyuncak olacaktı.

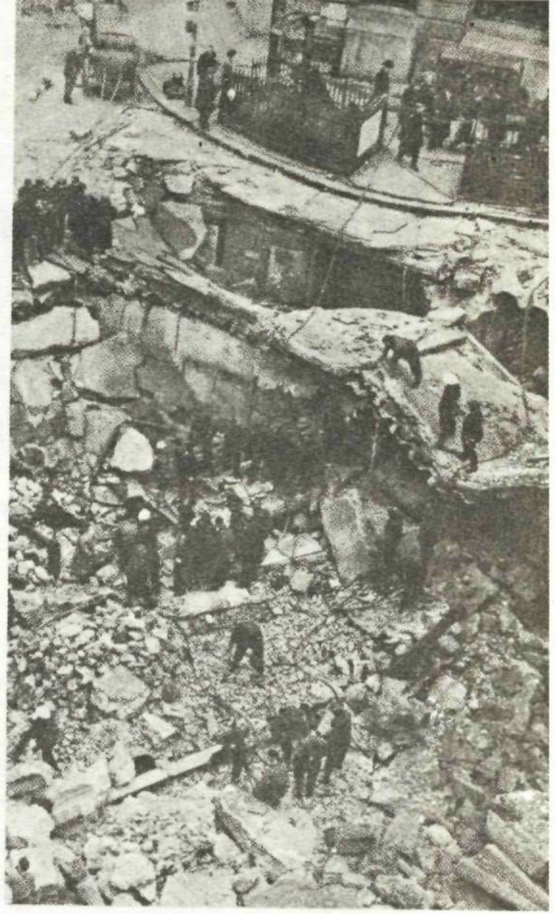
Dunkerk'te Hitler'in eline İngiltere'ye ölüm darbesini vurmak fırsatını geçirmişken bunu kaybetmişti.

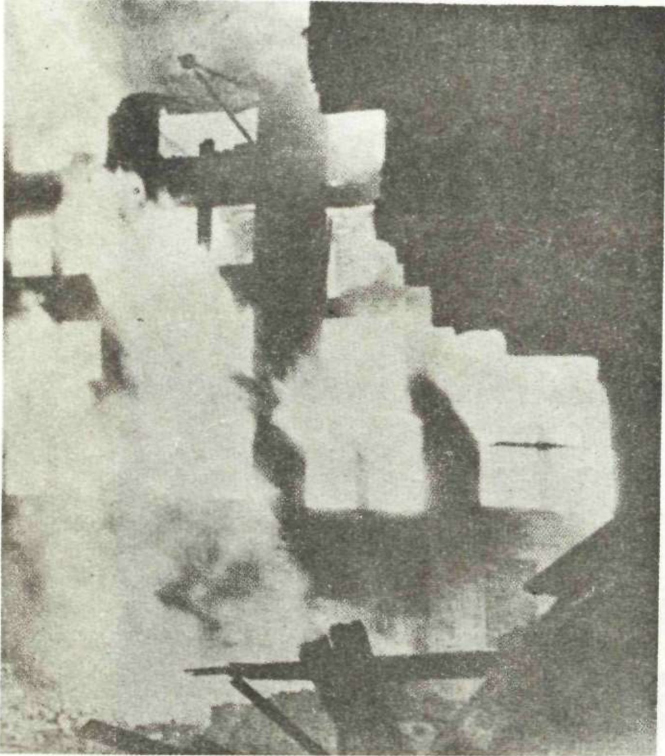
İngiltere 68.111 askerini kaybetmişti. Silah ve techizat kayıpları da ağırdı. Fakat ne var ki, bütün bu ağır kayıplara rağmen Dunkerk Mucizesi İngilizlerin maneviyatlarını arttırmak bakımından eşsiz bir vesile de olmuştu. BRİTANYA MUHAREBESİ bu şartlar altında başlayacaktı.

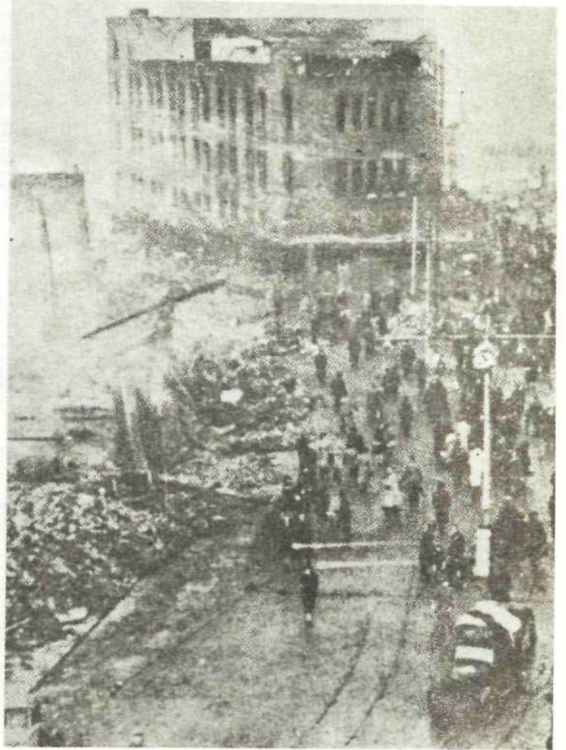
BRİTANYA MUHAREBESİ

Büyük Savaşın bundan sonraki dönemine tarihçiler Britanya Muharebesi adını verirler. Bu savaş aynı zamanda tarihte dönüm noktası teşkil eden muharebelerdendir. Eski «dönüm noktası muharebeleri» gibi karada veya denizde değil bu sefer ilk defa olarak havalarda verilen bu muharebe gerçekten İkinci Dünya Savaşının dönüm noktalarından birisi olmuştur.

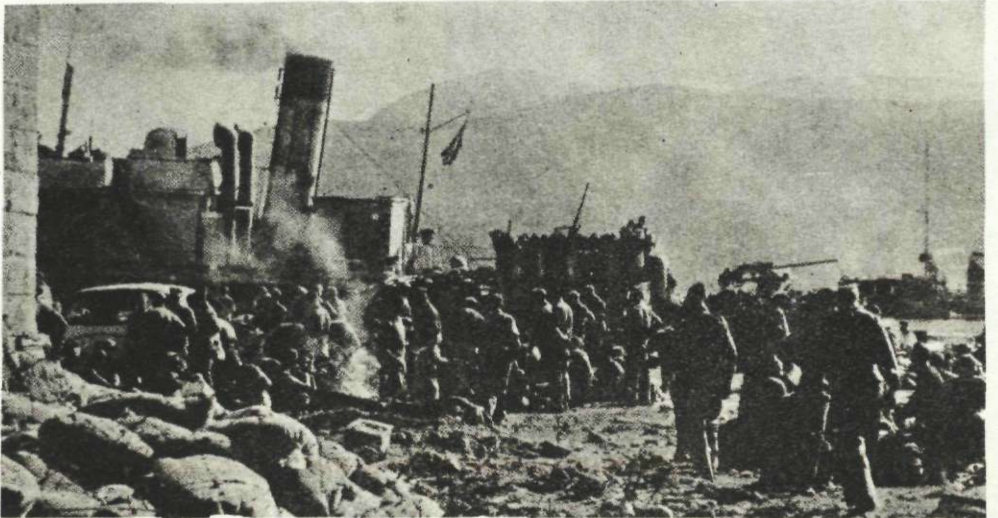

Alman uçaklarının amansız saldırıları Londra'yı yakıp yıkıyordu. İngilizler bu saldırılara cesaretle dayandılar.

Saldırmazlık Patk'ına rağmen Alman-Sovyet ilişkileri 1941 baharında gerginleşti. Bu nedenle Molotov'un Berlin'i ziyareti soğuk geçti (üstte). Bulgaristan'ın Mihver'e katılmasıyla Rusya'nın etrafındaki zincir tamamlanıyordu (ortada). Kısa bir dayanmadan sonra Yunanistan teslim oldu (altta).

Eğer Hitler bu muharebeyi de kazanıp İngiltere'yi dize getirebilse idi, Büyük Savaşın neticesi muhakkak başka olacaktı.

1940 Ağustosunda Hitler Batı Avrupa'ya (Portekiz ve İspanya hariç) tamamiyle hakim olmuştu. Alman ordularının Blitzkrieg'i Belçika ve Hollanda'dan sonra Fransa'nın da teslim olmasını sağlamıştı. Dunkerk'ten sonra olaylar daha süratle gelişmiş, Almanlar Paris'i 14 Haziranda işgal etmişler, Fransız hükümeti güneye kaçmış, Başbakan Reynaud istifa edince yerine İlk Dünya Savaşının kahramanlarından ihtiyar Mareşal Phillip Petain başbakan olmuştu. Son anda İtalya'nın da savaş ilan etmesi ile hançeri güneyde sırtından yiyen, savaş gücünü tamamiyle yitiren Fransa için teslim olmaktan başka çare kalmamıştı: Petain İngiliz Başbakanı Churchill'in bütün ısrarlarına rağmen Almanya ile mütareke imza etmeye razı oldu. Hitler Birinci Dünya Savaşının sonunda Almanya için çok ağır şartlı mütarekesinin Compiegne ormanlarında imzalandığı tren vagonunda Fransızlara kendi ağır şartlarını kabul ettiriyordu. Fransa'nın yarısından fazlası işgal edilecek, geri kalan kısmı ve müstemlekeleri âdeta Alman himayesi altına girerek savaştan çekilecekti.

İngilizler bu durumda nisbeten bütünlüğünü koruyan Fransız Deniz Kuvvetlerinin Almanların eline geçmesini önlemek için gemilerini batıracak ve bu da İngiliz Fransız ilişkilerinin kesilmesini noktalayacaktı. Vişi'de kurulan yeni Fransız hükümetinin adeta bir kukla işbirlikçi hükümet haline gelmesi üzerine İngilizler General De Gaulle'ü Hür Fransız Kuvvetlerinin komutanı olarak tanıyorlardı.

İngiltere iki yüz binden fazla askerini Dunkerk'ten kurtarabilmişti ama bunlar hemen hemen bütün silah ve techizatlarını kaybetmişlerdi; o sırada tam techizatlı tek bir tümeni bile savaşa sokabilecek durumda değildiler. Bu durumda belki Almanlar İngiltere'ye bir çıkarma hareketi yapabilselerdi başarılı olabilirlerdi. Hitler'in «Deniz Arslanı» şifre adı altında böyle bir planı da yok değildi. Ancak yeter çıkarma gemisi yoktu, yeni bir kumara girişip prestijini tehlikeye atmak istemiyordu. Bir de ortada hâlâ gücünü bir dereceye kadar muhafaza eden ve bunu Dunkerk semalarında göstermiş olan Royal Air Force (İngiliz Hava Kuvvetleri)'un Spitfire ve Hurricane uçakları vardı. Bunun için istiladan önce İngilizlerin maneviyatını ve Raf'ı yere sermek yolunu tercih etti.

Britanya Muharebesi iki dönemden oluşur. Ağustos başlarında başlayıp Ekim ortalarına kadar süren «Gündüz» savaşları ve bundan sonra 1940-41 kışı boyunca Hitler İngiltere'den umudunu kesip Rusya'ya karşı muazzam saldırısını başlatana kadar olan muharebeler.

Hitler'in maksadı açıkça, başta Londra olmak üzere İngiliz şehirlerini endüstri merkezlerini, hava üslerini devamlı olarak bombardıman ederek İngilizlerin maneviyatını, savaş güçlerini, endüstriyel potansiyellerini kır-

maktı. Bu konuda Dunkerk'teki başarısızlığına rağmen Mareşal Göring'e ve Luftwaffesine güveniyordu. Gerçekten Almanlar Versay anlaşmasının kısıtlayıcı hükümlerine rağmen 1930'lardan itibaren çok üstün bir hava kuvveti ve üstün uçak tipleri geliştirmişler iyi pilotlar yetiştirmişlerdi. Buna karşılık Ingiltere, Churchill gibi ileri görüşlülerin ihtarlarına rağmen bu konuda gevşek davranmıştı. Harp başladığı zaman Luftwaffe Raf'tan üç misli daha kuvvetli idi.

Fakat Hitler'in hesaplarında yanılgı yaratacak bazı faktörler vardı: Hitler İngiliz milletinin iki ezeli vasfını unutmuştu: Büyük tehlikeler karşısında direnip yoktan var etmeyi bilmesi, organizasyon gücü. 10 Mayısta istifa eden Chamberlain'in yerine geçen Winston Churchill bu vasıfları en iyi harekete geçirecek, kara günlerinde İngilizleri derleyip toplayacak büyük bir savaş lideri olduğunu ispat edecekti.

Önemli bir faktör de geç ve az olmakla beraber Raf'ın çok tehlikeli bir av kuvvetinin nüvesini geliştirmiş olması idi. İngilizler Almanların Messerchmitt'lerine ve Fokke Wulflarına karşı zamanın en iyi iki av uçağını havalara salmışlardı: Bunlar Spitfire ve Hurricane uçakları idi. Tabii en önemlisi, İngiliz milletinin bütün sınıflarından bu uçakları uçuracak kahraman insanlar da görev başına koşmuşlardı. Luftwaffe pilotları gibi profesyonel olmamalarına rağmen bu amatör pilotlar Britanya Savaşını zafere dönüştüreceklerdi.

Nihayet bir önemli faktör daha: İngiliz bilginleri gizlice uçak hücumlarına savunma tertiplerini almaya vakit bırakacak kadar önceden haber veren elektronik radyo-lokasyon sistemini, yani kısa adı ile Radarı geliştirmişler, güney kıyılarına radar istasyonları dizmişlerdi. Bu istasyonlar Britanya Hava Savaşında en önemli rolü oynadılar.

Raf'ın yani İngiliz Hava Kuvvetlerinin maksadı Almanların İngiltere'ye çıkarma yapmasını önlemekti.

Almanların İngiltere yi istila planı iki safhadan oluşuyordu. Öncü Ingiliz Hava Kuvvetlerini ortadan kaldırmak, sonra Ren'de ve Fransa kıyılarında biriktirdikleri çeşitli çıkarma gemi ve salapuryalarla 200.000 askeri Manş yolu ile İngiltere kıyılarına çıkarmak.

İngiliz Hava Kuvvetlerine bu durumda iki görev düşüyordu. Luftwaffeyi havalarda yenmek ve bomba uçakları ile Alman çıkarma filosunu tahrip etmek.

O sırada İngiltete'nin ancak bir kısmı Spitfire ve Hurricane olan 820 av uçağı vardı. Bunlara karşı Almanlar 1000 tanesi gündüz av uçağı olan 2600 uçağı savaşa sokuyorlardı. Ne var ki Hurricane'ler ve Spitfire'ler Messerchmitt 109 ve 110 Alman av uçaklarından daha üstün uçaklardı

İngiltere, özellikle Londra devamlı bombalanıyordu. Her yer yıkıntı halini almıştı (üstte). Ekipler patlamamış bombaları topluyor (altta).

15 Ağustostan sonra Alman hava saldırıları şiddetlendi. Bunların başlıca hedefi yerde ve havada İngiliz Hava Kuvvetlerini yok etmekti. 23 Ağustosta Londra'nın bombardıman edilmesi ile İngiliz şehirlerine ve endüstri merkezlerine saldırılar başladı. Almanların hemen hemen bütün ellerindeki uçaklarla 7 Eylülde giriştikleri gündüz ve gece saldırısı Britanya Savaşının en şiddetli saldırısı oldu. Diğer taraftan İngiliz bombardıman uçakları da Almanların istila limanlarına karşı saldırılarını sürdürüyorlardı. Bu bombardımanlar Hitler'in Deniz Arslanı (Sea Lion) istila hareketinin başlangıç tarihini 24 Eylüle kadar geri bırakmasına sebep oldu. Nihayet 15 Eylülde Luftwaffe İngiliz uçakları tarafından büyük bir yenilgiye uğratıldı. Bu tarih Britanya Savaşının doruk ve dönüm noktası olacaktı. Bu tarihten iki gün sonra 17 Eylülde Hitler Deniz Arslanı herekâtını süresiz olarak tehir edecek ve sonunda da hiç uygulayamayacaktı. Göring'in Luftwaffe'sinin Raf'a karşı başarısız kaldığını, İngiliz bombardıman uçaklarının devamlı bombardımanları karşısında çıkarma yığınaklarını uzun süre koruyamayacağını anlamıştı. İngiliz Hava Kuvvetleri olağanüstü bir çaba ile İngiltere'yi istiladan kurtarmıştı. Churchill'in dediği gibi İngiltere'nin tarihinde «hiçbir zaman bu kadar az, avuç dolusu insana bu kadar çok şey medyun olunmamıştı».

Ne var ki istila tehlikesinin geçmesine rağmen Alman hava saldırıları sona ermemişti: Savaşın bu dördüncü safhasında Almanlar gece hücumlarına başladılar. Almanya Rusya'ya hücum edinceye kadar sürecek olan bu saldırılar İngiliz savaş gücüne, endüstrisine ağır darbeler vurdu ama İngiliz milletinin maneviyatını kırmadı. Aksine onları kızdırdı. Harp lideri Churchill bu kızgınlığı zafere dönüştürecekti.

«BARBAROSA»

Stalin, Saldırmazlık Paktından sonra Almanya'nın Rusya'ya saldıracağına, kendisine devamlı olarak verilen istihbarat raporlarına rağmen bir türlü ve sonuna kadar inanamamıştı. Hatta Alman ordusundaki Hitler muhalifleri tarafından çeşitli yollardan son ana kadar Kremlin'e ulaştırılan haberler dahi Stalin'in Hitler'e olan garip inancını sarsmamıştı. Ne var ki Hitler daha Saldırmazlık Paktını imzalarken eninde sonunda Sovyetler'e karşı savaşacağını biliyordu. Her şeyden evvel bu Nasyonal Sosyalizmin ideolojik gereği idi. Sonra Avrupa'nın iki büyük devlete yetmeyecek kadar küçük olduğunu biliyordu: Avrupa'yı «Bolşevik ve Asya kütlelerinin tehdidinden» kurtarmalıydı. Onu daha evvel saldırmaktan alakoyan tek şey Birinci Dünya Savaşının acı denemelerinden doğan «İki cephede birden savaşmak» korkusu idi.

Ancak Saldırmazlık Paktının yarattığı suni dostluk havası gittikçe bozuluyor Rusya ile Almanya'nın arası gittikçe gerginleşiyordu. Balkanlar'da, Finlandiya'da Alman ve Rus çıkarları çatışmaya başlamıştı.

Almanya Batı Avrupa'ya tamamiyle hakim olmuştu. ABD, gittikçe daha fazla Müttefiklere yanaşmakla beraber hâlâ tarafsızlığını koruyordu.

Savaşın ılk yıllarında Alman Orduları buyuk neşe içinde hedeflerine varıyorlardı (üstte). Aldıkları çok sayıdaki esiri de kamplara sevkediyorlardı (altta).

Harp İtalya'nın da savaşa girmesiyle Afrika'ya sıçramıştı. Ne var ki Mussolini'nin Hitler'in başarıları karşısında kendi zaferlerini kazanmak tasavvuru pek gerçekleşmemiş, İtalyan ordularının Yunanistan'a, Somali'ye ve Mısır'a karşı giriştikleri saldırılar akamete uğramıştı. Hitler Kuzey Afrika'da beceriksiz müttefikinin yardımına ünlü general Erwin Rmomel komutasında kurulan seçme «Afrika Korps» birliği ile koşmak zorunda kalacaktı.

Diğer taraftan Balkanlar'da da olaylar süratle gelişiyordu. Almanlar 1940 sonunda Romanya'yı ve 1941 başlarında Bulgaristan'ı «himayeleri altına» almışlardı. Bu baskı altında, Yugoslav kral naibi Prens Paul Üçlü Pakta yani Alman-İtalyan-Japon paktına, yani Mihvere iltihak etti. Fakat Yugoslavya içinde derhal buna karşı çıkıldı. Başını Hava Kuvvetleri subaylarının çektiği bir darbe Paul'u devirdi genç Kral Peter II idareyi eline aldı. Bu ve yeni hükümetin Rusya ile bir pakt imza etmesi Hitler'i harekete geçirdi: Alman orduları Yugoslavya'yı, Yunanistan'ı, Arnavutluk'u ve Makedonya'yı işgal etti. Almanlar artık Balkanlar'a hakim olmuşlardı.

Savaş Türkiye'nin de hudutlarına dayanmış ve Hitler'in memleketimize de saldırması saat meselesi olmuştu. Ne var ki Cumhurbaşkanı İnönü'nün dirayeti sayesinde bu tehlike atlatıldı ve Almanya bir saldırmazlık paktı ile Türkiye'nin tarafsızlığını garanti etti.

Balkanlar'daki başarısı Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırmasını kolaylaştırmıştı. Böylelikle Avrupa'ya tamamiyle hakim olacak, Bolşevik ve Asya kütlelerinin tehdidini ortadan kaldıracaktı. Kızıl Ordunun Finlandiya'daki başarısızlıkları Hitler'e, Rusya'nın defterinin kolay dürülebileceği zehabını uyandırmıştı. 22 Haziran 1941'de Barbarossa şifre adı verilen muazzam hareketin başlaması için son emrini verdi.

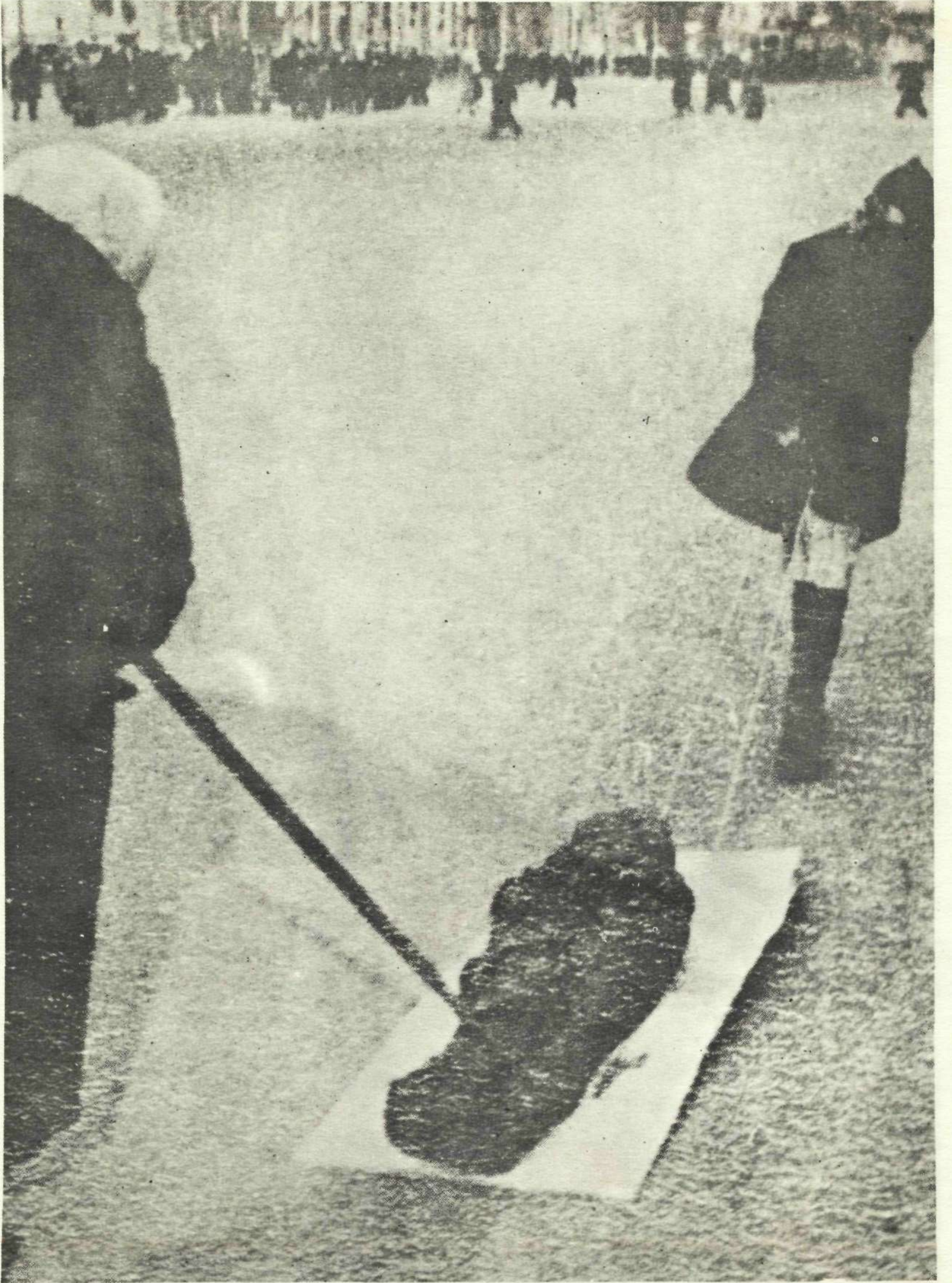
RUSYA'DA YILDIRIM SAVAŞI

22 Haziran 1941 sabahı Alman orduları ve müttefikleri 2000 kilometre uzunluğundaki bütün Sovyetler Birliği hudutları üzerinde taarruza geçtiler. Daha gün ağırmadan binlerce topun bombardımanı ile sema aydınlanmış, Luftwaffe hudut yakınındaki Sovyet uçak alanlarını bombardıman ederek Sovyet Hava Kuvvetlerini zararsız hal getirmişti. Üç milyon kişilik bir ordu ile uygulanmasına başlanan «Barbarossa» planına göre, Kızıl Ordu bir Yıldırım Savaşıyla mağlup edilecek ve 1941 sonbaharına kadar Rusya'nın büyük kısmı işgal altına alınacaktı.

Rus milleti ve Kızılordu, Stalin'in inadı yüzünden bu taarruza karşı hiç de hazırlıklı değildiler. Saldırı büyük bir sürpriz teşkil etti, hudut birliklerini gafil avladı. Alman ordusu çok iyi hazırlanmış bir plan gereğince Rus birliklerini kuşatıp ya ortadan kaldırıyor ya da esir alıyordu. Sovyet karşı saldırıları Moskova'nın ve Başkomutanlığın bütün emirlerine rağmen bir türlü

Hitler, Sovyet Ordularının işini sonbahara kadar bitireceğini ummuştu. Ne var ki Rusya'nın soğuğu, kar'ı ve çamur'u Alman Ordularını perişan ediyordu.

Tam 500 gün Almanlara dayanan Leningrad halkı, büyük sıkıntı ve açlığa ragmen kenti teslim etmedi. Resim, bir ailenin ölen çocuğunu gömmeye götürüşünü gösteriyor.

gerçekleşemiyordu. Temmuz ortalarında Almanlar Rusya'nın o kadar derinlerine ilerlemişler ve Kızılordu'yu öylesine yenilgiye uğratmışlardı ki Rusya'nın işi bitmiş addediliyordu. Fakat, bu yenilgi karşısında Rus milleti kendisini topladı. Büyük bir endüstri ve askeri seferberlik başladı. Gerilere Urallara, Sibirya'ya ve Orta Asya'ya taşınan fabrikalar Rusya'nın yitirilen askeri gücünü yeniden techiz etmeye giriştiler. 324 yeni tümen seferber edildi ve cepheye sevkedildi.

Ağustos başlarında Rus bozgunu durmuş bütün cephelerde düzenli ve sert mukavemet başlamıştı. Hatta Batı sektöründe Almanlar ileri hareketlerini durdurup savunmaya geçmişlerdi. Merkezdeki Alman Ordular Grubu da hâlâ ilerlemekle beraber bu ilerleme planlanan sür'atte olmuyordu. Burada, Hitler ilk planı değiştirerek Moskova üzerindeki baskıyı arttıracağına Ukranya ve Kırım'a doğru ileri hareketi emretti. Bunun nedeni Ukranya'n n endüstri merkezlerini ve buğday ekim sahalarını ele geçirmek, Rusları bunlardan mahrum etmekti. Kırım'ı da stratejik bakımdan önemli addediyordu. Ona göre Ruslar buradaki hava alanlarından Türkiye'yi ve Romanya'daki petrol sahalarını tehdit edebilirlerdi.

Kuzey Batı sektöründe de işler umulduğu gibi gitmemişti. Fin ordusu ile birlikte yapılan taarruzlara rağmen buradaki hedeflere ulaşılamamıştı. Bunun bir sesebi Leningrad'ın kuşatmaya rağmen dayanması idi. Bu kuşatma 500 gün sürecekti.

Ukrayna'da da savaş Kief kapılarından dayanıp kalmıştı. Bu şehir ancak çok uzun ve Almanlara ağır kayıplara mal olan mücadeleden sonra düşebildi. Kırım'ın yolu açıldı.

Alman ordularının Odessa'yı, Sivastopol'u işgal etmelerine Kafkasya'ya dayanmalarına rağmen 1941 sonbaharında Blietzkrieg planının başarıya ulaşmadığı belli olmuştu. Hitler'in ve Alman Genelkurmayının en korktuğu şey başlarına gelmişti: Rusya'da kış savaşı. Hem Kızılordu eskisinden de çok kuvvetli halde ayak idi. Endüstri gücü kırılmamıştı. Bu, aslında İkinci Dünya Savaşının dönüm noktası idi. Hitler'in hezimetleri buradan başlayacak çorap söküğü gibi gidecekti. Bu cephelere yüzlerce tümen bağlamak zorunluğu İngiltere'ye ve Orta Doğu'yu istila planlarını da imkânsız kılıyordu.

Ancak Hitler hâlâ umutlu idi: Moskova'yı işgal ederek Rusya'ya karşı savaşı noktalayacağını umuyordu. General Von Bok komutasındaki Merkez Ordu Grubu «Tayfun» harekâtına girişti. Bir milyon kişilik 77 tümen, 1700 tank ve 950 av uçağı bu harekete 2 Ekim 1941'de başladılar. Karşılarında General Konevin, Mareşal Budyeni'nin ve General Yermenko'nun komuta ettikleri çok zayıf tümenler vardı. Bu savunma kuvvetleri önce Alman darbesi önünde sarsıldılar ve kuşatıldılar. Ne var ki Rus mukavemet cepleri büyük bir kahramanlıkla Almanları bir haftadan fazla oyalamaya muvaffak oldular. Bu Batı cephesinin yeni komutanı General Zhukov'a za-

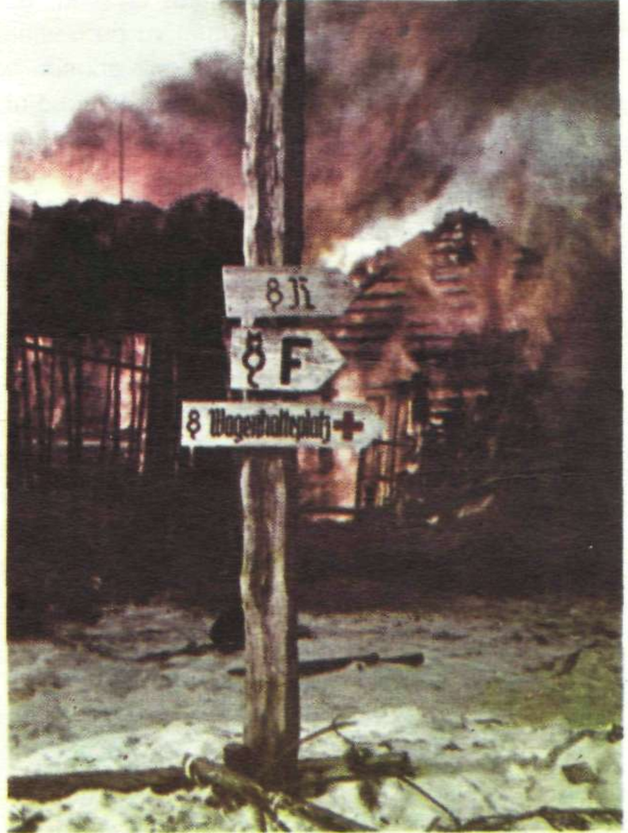

Alman orduları Rusya içerilerine girdikçe, çamura saplanıp kalıyor perişan oluyordu (üstte). Bir süre geçtikten sonra Sovyetler kendilerini toplamaya ve direnişlerini arttırmaya başladılar. Propaganda afişleri bu işte yardımcı oluyordu (solda).

Ünlü panzer birliklerinin yardımıyla ilerleyen Alman askerlerinin en büyük düşmanı kar ve soğuktu (solda). Rusya içerlerine giren panzerler işaret levhaları yerleştirmişlerdi. Altta soldaki resimde Moskova 100 Brest 2910, Atina 2220 km. yazıları görülüyor. Bir yanda yanan evler bir yanda da seyyar hastane levhalar (altta sağda).

man kazandırdı: Gerilerden yeni taze birlikler getirdi, Moskova önlerinde savanma hatları kurabildi. Almanlar çetin savaşlardan sonra bu hattı muhtelif yerlerinden yardılar ve Moskova'nın önlerine kadar geldiler. Ne var ki çetin Rus mukavemeti karşısında durmak ve savunmaya geçmek zorunda kaldılar. Ekim boyunca yaptıkları 250 kilometrelik ilerleme sona er mişti.

Moskova'ya karşı Almanlar Kasım 15-16 Aralıkta ve yeni saldırılara giriştiler. Fakat bunlar hep sonunda akamete uğradı. Almanlar bu savaşlarda 70.000'den fazla ölü 100.000'den fazla yaralı vermişlerdi. Aralıkta Moskova cephesinde Rus karşı saldırısı başladı. Almanlar savunmaya geçtiler. Zaten ünlü Rusya kışı başlamıştı. Artık Almanlar bütün Rus cephesinde bir daha stratejik bir taarruza geçemeyeceklerdi. Harp talihi aleyhlerine dönmüştü.

PASİFİK'TE DOĞAN GÜNEŞ VE PEARL HARBOR BASKINI

7 Aralık 1941'de gizlice Haway açıklarına kadar yaklaşan uçak gemilerinden havalanan Japon uçaklarının Pearl Harbor limanına yaptıkları sürpriz baskın büyük savaşı gerçekten dünya savaşı haline getirdi ve seyrini değiştirdi. Bu baskın, ABD Pasifik Filosuna çok ağır bir darbe vurmuştu ama, Cumhurbaşkanı Roosevelt'e savaşa müttefikler safında katılmak fırsatını da hazırlamıştı. Öyle ki, bir takım yazarlar, Roosevelt'in Japonları savaşa tahrik ettiğini ve bu baskını bildiği halde saklayarak Amerikan milleti üzerindeki psikolojik etkisini sağlamak için «tarihin en büyük ihaneti» olarak göstermek yolunu seçtiğini iddia edeceklerdi. Aslında sonunda işlerin bu hale varacağı belli idi. Roosevelt daha başından beri ABD'nin müttefikler yanında yer almasını istiyordu. Hitler'in muhakkak durdurulması gerektiğine, durdurulmazsa sonunda ABD ve Batı yarım küresi için büyük tehlike olacağına inanıyordu. Ancak Amerika'da kökleşen «infiratcılık», yani okyanusun bu tarafına çekilip, Avrupa'nın işlerine karışmamak akımı karşısında fazla birşey yapamıyordu. Bu akım Kongre içinde ve dışında kuvvetli idi. Birçok kimseler, Avrupa harbine karışmanın ABD için felaket olacağını ileri sürüyorlardı. Bunlar arasında «Önce Amerika»cılar, Alman asıllı Nasyonal Sosyalist Amerikalılar, hatta ünlü Linaberg gibi tanınmış simalar vardı.

Fakat gene de Müttefik taraftarlığı artıyordu ve Pearl Harbor'dan evvel bile Roosevelt müttefikleri desteklemek için birçok girişimlerde bulunmuştu. Ödünç verme ve Kiralama Kanunu ile İngiltere'ye bir hayli silah yardımı yapılmış hatta Almanların Atlantik'te açtıkları amansız denizaltı savaşında İngiliz donanmasını kuvvetlendirmek için 50 eski destroyer İngiltere'ye devredilmişti.

Pearl Harbor baskını bir anda herşeyi değiştirdi. Japonya'yı Müttefiklere, ABD'yi de Mihver Kuvvetlerine karşı savaşa soktu.

Alman Orduları Başkomutanlığını artık Hitler üstlenmişti. En büyük yardımcıları da, her emre itaat eden General Keitel ve General Jodl idi.

Esasen 1940 Eylülünde Almanya-İtalya ve Japonya arasında imzalanan üçlü «Mihver» Paktı bütün boyutları ile uygulamaya geçilmiş, ABD de, manen desteklediği Müttefik cephesine katılmıştı.

ETKENLER

Japonya ile ABD'nin Pasifik'te eninde sonunda çatışacakları yıllarca evvelden belli olmuştu. Adalarına sığamayan, Uzak Doğu'yu kendi hayat sahası addeden Japonya'nın bu emelleri önündeki başlıca engel ABD ve filosu idi.

Aslında Japonlar, Asya'daki emellerinde kendi bakımlarından haklı idiler. Onsekizinci asır sonlarında dünyaya açıldıktan sonra çok hızla gelişen, büyük bir endüstri kuran bu millet kabına yani küçük adalarına sığamıyordu. Bu adalara 80.000.000 insan sıkışıp kalmıştı, bu insanlar da süratle artıyorlardı. Tarım sahası bu kadar insanı beslemeye yetmiyordu. Çare endüstriyi geliştirmekti. Ancak bunun için de hammaddeye ve ticarete gerek vardı. Dünya ekonomik bunalımı ticareti kısıtlamıştı. Japonya'nın yaşamak için hammaddeye ve toprağa ihtiyacı vardı. Ne var ki Asya'nın zengin toprakları Batılıların elinde idi. Birmanya'nın ve Malaya'nın zengin kauçuk, kalay, tungsten ve boxit kaynaklarını Büyük Britanya, Hindi Çini'nin kauçuk ormanlarını Fransa, Endonezya'nın zengin petrol kuyularını Hollandalılar ellerinde tutuyorlardı. Bu durumda özellikle Genç Japonlar, özellikle subaylar Asya'yı «kurtarıp», «Büyük Asya Ortak Refah Çemberini» kurmanın hem Japonya'nın tarihi görevi hem de kurtuluş yolu olduğuna inanıyorlardı.

Bu konuda mütereddit olan uyuşuk Japon hükümetlerine karşı genç Japon subayları 1930'larda karşı çıkmaya başladılar. Özellikle 1905'teki Rus-Japon savaşındaki zaferden sonra Japon ordu ve donanmasının kamuoyunda büyük itibarı vardı. Ekonomik durum yüzünden perişan durumda olan halk kurtuluşu genç subayların genişleme emellerinde görüyordu. Bu subaylar seri halinde suikastler ve darbelerle ordunun siyasi nüfuzunu arttırdılar. Silahlı Kuvvetler Japon iç siyasetinde en önemli faktör haline geldi. Neticede silahlı kuvvetlerin baskısı altında Japonya Asya «Refah Çemberini» kurmak yoluna girdi. Çin'deki Mançurya eyaletinin işgali bu yolda iik adımdı. 1937'de Pekin'deki küçük bir olay Japonların Çin'e saldırmalarına yol açtı. Batıda Çin durumu denilen şey aslında tam bir savaştı. Çankayşek orduları Japon taarruzu önünde gerilediler. Ancak Japonlar Çin'e çok sayıda birlik bağlamak zorunda kaldılar.

Çin savaşı ABD ile Japonya'yı karşı karşıya getirmişti. Çin'de geleneksel bağları ve çıkarları bulunan Amerika ve Amerikan kamuoyu Japon saldırısına karşı tepki gösteriyordu. Ne var ki Roosevelt infiratcılık akımının hâlâ kuvvetli olması yüzünden Japonya'ya karşı fiilen harekete geçemiyordu. Hatta Japonların Yangtze nehri üzerinde bir ABD ganbotunu kas ten bombalamaları bile protestodan öte bir tepki yaratmamıştı. Japonya'nın

Tarihin en büyük adam kurtarma işleminden sonra Dunkerk'in görünüşü.

neticede ABD'ne de saldıracağı anlaşıldığı halde Roosevelt sadece Japonya'ya uçak ve mühimmat ihracatına «manevi» ambargo koyabildi.

Roosevelt 1939 Ekiminde Japonya'ya karşı en önemli tedbirini aldı. ABD Pasifik Filosunun geleneksel üssü Havai'deki Oahu adasındaki Pearl Harbor limanına taşındı: Böylelikle Japonlara bir ihtarda bulunuyordu. Ancak Japon militaristleri bu ihtara kulak asmak niyetinde değildiler.

Hitler'in Avrupa'daki Blitzkrieg başarıları onlara büyük umutlar veriyordu. Nitekim 1940 Eylülünde Mihvere katıldılar.

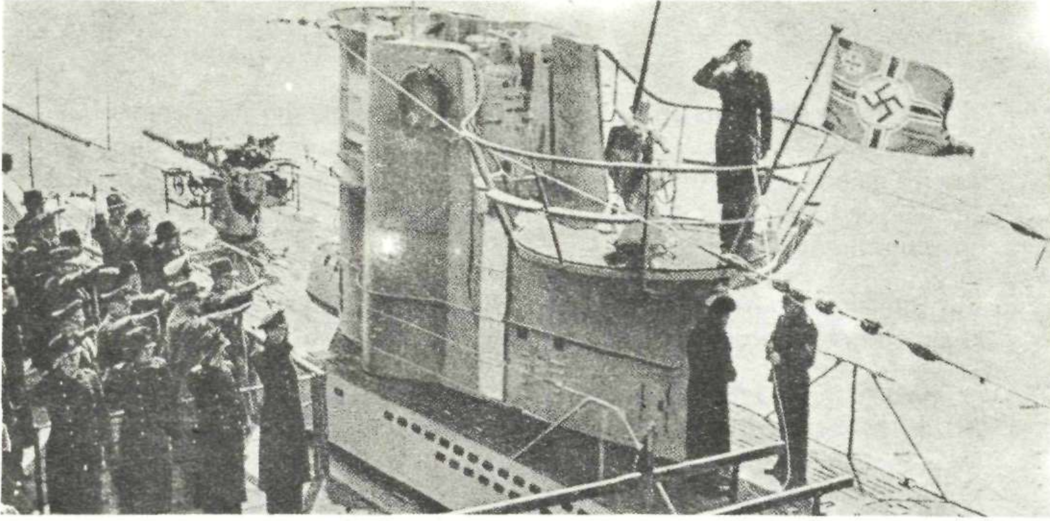
İşbaşında nisbeten mutedil bir hükümet bulunmasına rağmen Japon Ordusu saldırı hazırlıklarını geliştiriyordu. İşin garip tarafı Amerikalılar o sırada Japon şifreleri çözmüşlerdi ve Washington'daki Japon Büyükelçisinin ve Dışişleri Bakanı Matsuoko'nun barışçı sözlerine rağmen Japonya'nın saldırıya hazırlandığını biliyorlardı.

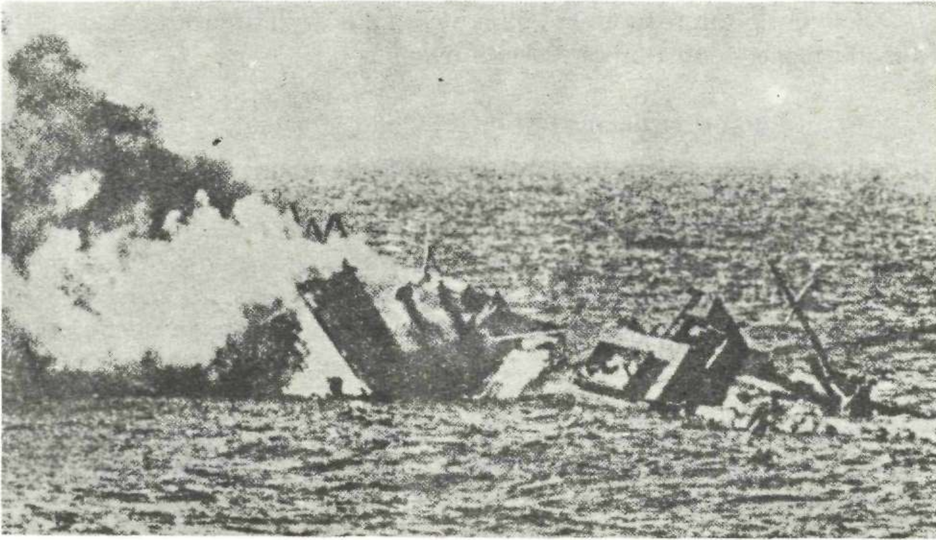
1941 Eylülünde Japonlar Vişi Fransız hükümetinden Fransız Hindiçini'sini (şimdiki Vietnam) işgal etmek iznini aldılar ve hemen de işgal ettiler. Bunun üzerine Roosevelt Japonya'ya karşı tam ambargo ilan etti, ticareti kesti, Amerika'daki Japon mallarına el kondu. İngiltere ile Hollanda da ABD'ni takip ettiler. Japonya köşeye sıkıştırılmıştı.

Tokyo ile Washington arasındaki diplomatik müzakerelerde ABD, Japonya Hindiçini'nden ve Çin'den çekilinceye kadar ambargoyu kaldırmayacağını belirtiyordu.

6 Eylül 1941'de Tokyo'da, İmparator Sarayında İmparatorun huzurunda yapılan toplantıda Japon hükümeti ile Genelkurmayı mensupları İmparatora ambargonun, Japonya'yı çok güç bir duruma düşürdüğünü anlattılar. Ambargoyu kırmak, Japonya'ya hayat ve gelişme sahası sağlamak için savaştan başka çare kalmamıştı. İmparator Hirohito savaş istemiyordu. Bunu toplantıda büyükbabası tarafından yazılan bir barış şiirini okuyarak belli etti. Ancak ordunun ve donanmanın birleşik tutumu karşısında pasif kaldı. Ordu ve donanma planlarını çoktan geliştirmiş daha 6 Eylülden evvel savaş kararını vermişti: Eğer Japon diplomatları kasıma kadar ABD hükümetini ikna edip ambargoyu kaldıramazlarsa Japonya Pasifik'teki ABD, Britanya ve Hollanda topraklarına saldıracaktı. Bu saldırı çabuk ve kesin olmalı idi. Sürpriz baskınları ile Pearl Horbar'da Amerikan donanması zararsız hale getirilecek, Güney Doğu Asya'da adalar ve mumkün olduğu kadar arazi elde edilecekti. Japonya böylelikle ve gerekli olan hammadde kaynakları ve önemli üsleri ele geçirdikten sonra ABD'yi kendi şartları ile barışa zorlayabilirdi.

Kasım başında Japonya ABD'ye bir muhtıra verdi. ABD için bunu kabul etmek eski tutumundan tamamiyle vazgeçmek demek olacaktı. Esasen Roosevelt çözülen şifre sayesinde Tokyo'nun maksatlarını evvelden biliyor

Atlantik'te savaş bütün şiddetiyle sürüyordu. Alman denizaltıları (üstte) Müttefik savaş ve ticaret gemilerine ağır kayıplar verdiriyordu (ortada). Batan gemilerden can sandalına binebilenlerin kurtulma şansı oluyordu (altta).

29 Kasımdan sonra «işlerin otomatik olarak yürüyeceğini» öğrenmiş bulunuyordu. Kabul edilmeyeceğini bildikleri halde Roosevelt ve Hull Japonya'ya bir mukabil memorandum verdiler. İki taraf da durumun değişemeyeceğini biliyor fakat gene de sonuna kadar diplomatik müzakereler oyununu devam ettiriyorlardı.

Bu durumda Washington Pearl Harbor'daki deniz ve kara kuvvetleri komutanlarına durumun nazik olduğunu ihtar etti.

Washington'daki Japon büyükelçiliği Amerikan Dışişleri Bakanına 7 Aralık 1941'de saat 13'de bir memorandum vereceğini haber veriyor ve Amerikan makamları artık bunun bir ültimatom olacağını tahmin ediyorlardı. Nitekim ABD Dışişleri Bakanı, 14 maddelik iltimatomu okuduktan sonra, Japon Büyükelçisine bu belgeyi kabul edemeyeceğini söylüyordu. O sırada da Pearl Harbor'a baskın başlamıştı bile!

İşin garip tarafı şu idi ki bütün emarelere ve ihtarlara rağmen ABD'nin Pasifik filosu Pearl Harbor'da gafil avlanmıştı.

Pearl Harbor baskınının hazırlıkları daha Ağustosta başlamıştı. Bu baskın iki zırhlı, iki kruvazör, dokuz destroyer, üç denizaltı himayesi altındaki 6 uçak gemisinden yapılacaktı. Bu vurucu kuvvetten önce yirmi denizaltı yolu açacaktı. Savaş birliği kasım ortalarında gizlice Kuril Adalarında Tankan Körfezi'nde toplandı. Havayi'ye kuzeyden yaklaşılacaktı. Nitekim 7 Aralıkta kuvvet önceden kararlaştırılan, Pearl Harbor'a 230 mil mesafedeki baskın noktasına ulaştı, sabah saat 6'da ilk bombardıman uçağı havalanmıştı.

Pearl Harbor limanındaki ABD gemilerinde tam alarm durumu yoktu. Toplar ve uçaksavaş makinalı tüfeklerinde adam olmadığı gibi cephane de depolarda kilitli idi.

Dört dalga halinde yapılan baskında Pearl Harbor'daki Pasifik filosu tamamiyle saf dışı kalmış, büyük sayıda Amerikan uçağı yerde tahrip edilmişti. ABD birkaç saat zarfında üç büyük zırhlısını kaybetmiş diğer gemileri de ağır hasara uğramıştı. Hava Kuvvetlerinin üçte ikisi yerde tahrip edilmiş kala kala uçabilir durumda 16 bombardıman uçağı kalmıştı. 2403 Amerikan askeri ve denizcisi ölmüştü. Japonlar ise üç mini-denizaltı ve 30 uçak kaybetmişlerdi.

Pearl Harbor'da ABD nasıl gafil avlanmıştı? Sonradan yürütülen tahkikat ve yargılamalarda başta Kara ve Deniz komutanlarının akıl almaz gafletleri ve tedbirsizlikleri; Amerikan savunmasının birçok hataları saptandı. Ancak Roosevelt'in baskını önceden bildiği halde kasten yeterli ikazlarda bulunmadığı da iddia edildi. Nitekim bu baskın, büyük bir ihanete uğradığını gören Amerikan milletini derhal savaşa sokmuş ve Japonya'ya karşı kinini bilemiş ve savaşın kazanılmasında en büyük manevi amil olmuştur. Bir bakımdan da Pearl Harbor baskınının Japon liderleri bakımından büyük bir

İkinci Dünya Savaşı'nı başlatan ve Almanya ile birlikte bütün ülkelerin de başını derde sokan Hitler en yakın mesai arkadaşlarıyla (üstte). Komünizm'e karşı savaşa katılmak için, Hitler'in istememesine rağmen iki tümen yollayan Duce (Mussolini) Doğu Cephesinde Alman generallerle (solda).

ıanlarla önce ittifak imzalayan
ıra da tarihin en kanlı savaşı
girişen Sovyetler Birliği'nin
ışında Stalin bulunuyordu (sağ-

Müttefiklerin Batı Avrupa'daki saldırılarının dönüm noktası Ren Nehri'nin aşılması oldu (üstte). Hür Fransız kuvvetlerinin komutanı General De Gaulle, kurtarılan Paris'te, halkın sevgi gösterileriyle karşılanıyor (altta).

hata olduğu söylenebilir. Gerçi Pasifik Filosuna büyük bir darbe vurulmuştur ama bu filonun büyük gemileri kısa zamanda onarılabilmiş ve Amerika zararlarını büyük endüstriyel gücü sayesinde kısa sürede telafi edebilmiştir. En önemlisi o sırada Pearl Harbor'da olmayan uçak gemileri de kurtulabilmiştir. Aslında Japonya bu baskını yapmadan da Asya'daki saldırı planlarını başarıya ulaştırabilirdi.

Bir başka hatayı da Hitler yapmıştı. Hitler baskından sonra Japonların çağırısına derhal uyarak ABD'ye karşı savaş açtı. Oysa bunu yapmasa idi ABD hükümeti ve Roosevelt çok müşkül durumda kalabilirlerdi.

«ORTAK REFAH ÇEMBERİ»

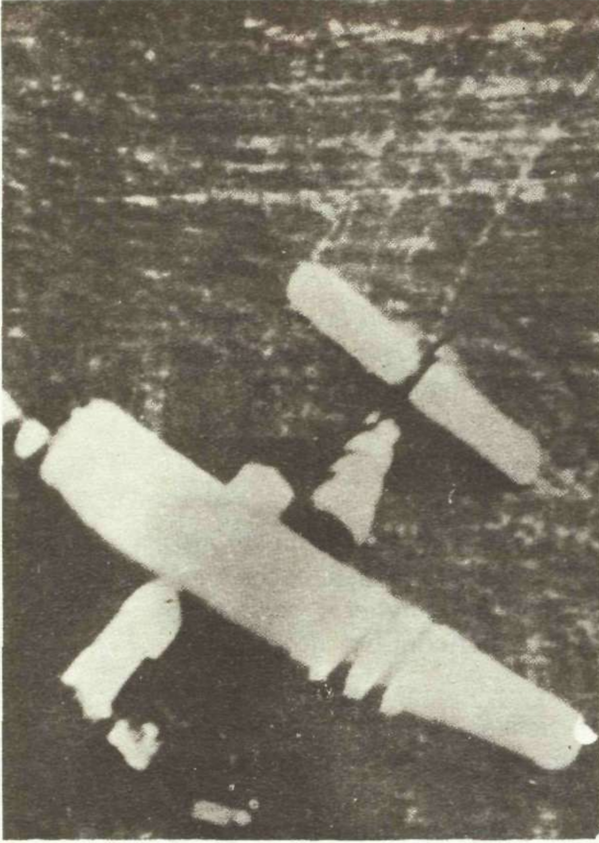
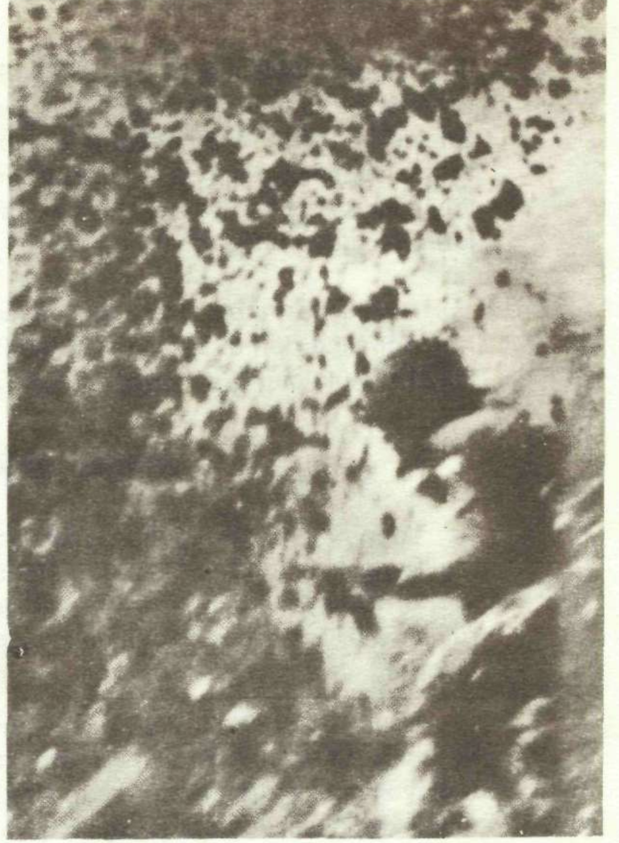
Japon İmparatorluğunun Uzak Doğudaki Yıldırım Harbi Pasifik'te ABD, İngiliz ve Hollanda topraklarına karşı üç koldan süratle gelişti. Japon Deniz ve Kara Kuvvetlerinin kısa süre içinde kazandıkları zaferlerin, pek eşi görülmemişti. Bu başarılar Alman Blitzkrieginin zaferlerini bile gölgede bırakıyordu.

Pearl Harbor'daki ABD gemilerinden başka Japonlar, iki gün sonra iki İngiliz zırhlısını batırdılar. 24 Aralıkta Hongkong düştü. 15 Şubat 1942'de Malaya'daki İngiliz kuvvetleri teslim oldular; Singapur düştü. 138.708 İngiliz askeri esir düştü. Bu İngiliz tarihinin en büyük hezimeti idi. 27-28 Şubatta birlişik ABD-İngiliz-Hollanda deniz kuvveti 14 gemisinden 11'ini kaybetti. Bu savasta Japonlar tek bir gemi bile kaybetmediler. Hint Okyanusu'ndaki bir deniz savaşında İngilizler bir uçak gemisini kaybettiler ve ricat ettiler. 20 Mayısta Birmanya'daki İngiliz kuvvetleri 13.463 kişi kaybettikten sonra Hindistan'a sığınabildiler.

Bugünkü Endonezya (Borneo, Selebes, Sumatra, Java) 9 Martta işgal edilmişti.

ABD'nin müstemlekelerine gelince: Bunlar biraz daha uzun müddet dayanabildiler. Guam 10 Aralıkta, Wake Adası 23 Aralıkta düştü. Ancak Bataan Yarımadası'nda ve Corregidor Adasındaki Amerikan mukavemeti Filipinler'in işgalini dört ay geri bıraktı.

Fakat bütün bu süratli ve büyük başarılara rağmen Japonların tam istedikleri olmamıştı. ABD, karşı saldırı için hâlâ elinde yeter sayıda uçak gemisi ve uçak bulunduruyordu ve bunlar hemen Japonları taciz etmeye başlamışlardı. Sonra zaferin büyük bir zararı vardı: Japon deniz ve kara komutanları zafer sarhoşluğu içinde birbirlerinden habersiz ve koordinesiz hareketlere girişiyorlardı. Bu arada Donanma Başkomutanlığı içinde fikir ayrılıkları başgöstermeye başlamıştı. Bu yüzden, Avustralya'yı istila için Port Moresby'ye saldırmak veya Aleutian Adalarını işgal edip Amerikalıların kuvvetini merkezi Pasifik'ten çekmek veya Midway Adasına saldırıp Amerikan Pasifik Filosunu savaşa zorlamak seçenekleri arasında bocalamışlar ve neticede birisine öncelik tanıyacakları yerde üç hareketi aynı zamanda yü-

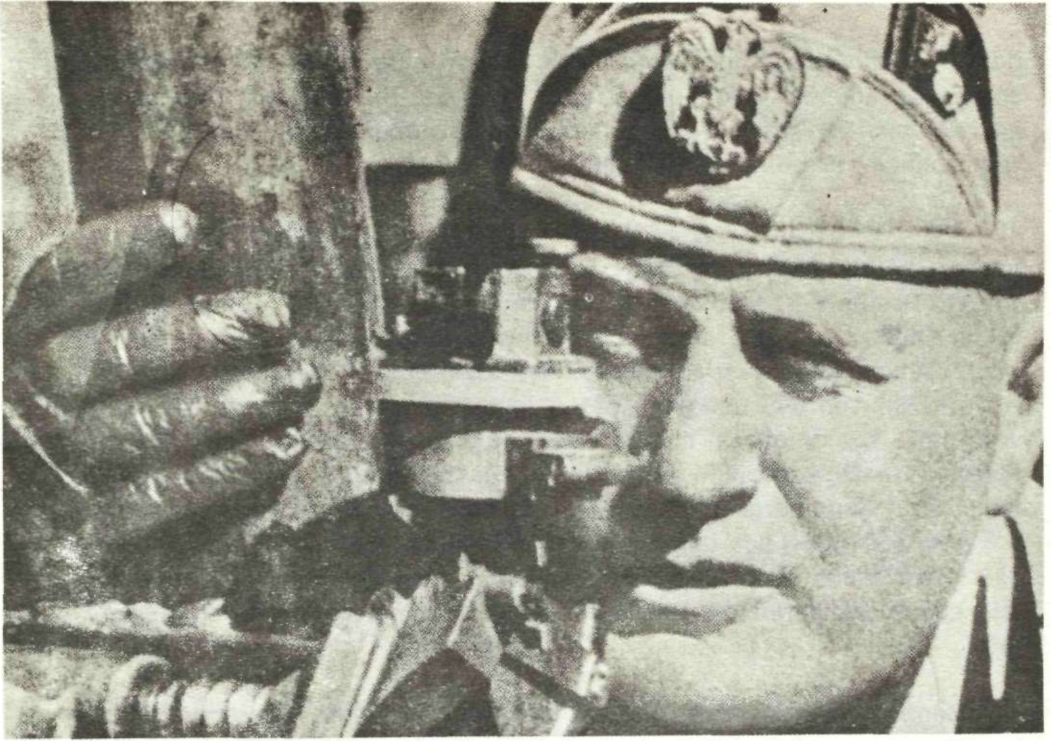

Eylül 1944'te, Almanları geriden vurmak için Hollanda'ya yapılan indirme harekâtı Arnhem'-de yenilgiye uğradı (üstte). Aralık 1944'de Alman ordularının Arden'de giriştikleri karşı saldırı ise başarısız oldu (altta).

rütmeyi tercih ederek kuvvetlerini dağıtmışlardı. Bu yüzden Mercan Denizi savaşında Amerikan Donanması ağır basmıştı. Japonlar üç uçak gemisi kaybetmişler ve Port Moresby'yi almaktan vazgeçmişlerdi? Pasifik'teki savaşın önemli bir noktası sayılabilir.

Aslında çok iyi bir komutan olan Amiral Yamamato kuvvetlerini dağıtarak blöfünü ileri götürmüştü. Bu yüzden Japon deniz kuvvetleri Kuzey ve Orta Pasifikte 10 grup halinde dağıtılmıştı. İki uçak gemisi Aleutyan Adalarına yapılan taarruza ayrılmış ve Midway kuvvetine aç uçak gemisi ve uçak kalmıştı. Bu kuvvet zırhlılardan destroyerlerden oluşuyordu. Amerikan Amirali Nimitzin 348 uçağına karşı Yamamato'nun bu bölgede 325 uçağı vardı ama Yamamato iki mühim hata yapmıştı. Nimitzin iki uçak gemisini *Mercan Denizi savaşında kaybettiğini hesaplamıştı ki bu doğru değildi.* İkinci hata Japonların uçak gemileri ile diğer gemileri arasındaki koordi nasyonu sağlamayı pek öğrenmemiş olmalarından ileri geliyordu. Buna karşılık Amerikalılar ellerinde uçak gemisinden başka büyük gemi kalmadığı için küçük gemilerini bu gemilerin himayesi altına maharetle sokabiliyorlardı.

Buna rağmen Midway (4-6 Haziran 1942) savaşının ilk safhasında Japonlar ağır bastılar: Japon uçak gemisi uçakları Amerikalıların karadan havalanan uçaklarını ve Midway'in bütün tesislerini saf dışı ettiler. Fakat ikinci safhada Enterprise uçak gemisinin bombardıman ve pike uçakları Japon uçak gemilerini tam uçakları yakıt alırken yakaladılar. Gerçi Amerikalılar çok sayıda uçak kaybettiler ama ikinci dalga yeni Pike uçakları beş dakika içinde üç Japon uçak gemisini saf dışı kıldılar. Son Japon uçak gemisi Hryudan kalkan uçaklar Yorktown uçak gemisini yaraladılar ama yeni bir ABD uçak dalgası Hryu'nun da işini tamamlayabildi. Japonların bundan sonraki teşebbüsleri akim kaldı. 4 uçak gemisi, bir kruvazör bir destroyer kaybetmişlerdi. Buna karşılık Amerikalılar 1 uçak gemisi, bir destroyer ve 147 uçak kaybetmişlerdi: Zafer onlarındı. Aslında Midway savaşında harp talihi Japonların aleyhine dönmüş hatta Pasifik Savaşı kazanılmıştı. Bu noktadan sonra Amerikalılar saldıracak, Japonlar savunmaya geçecekti.

Eğer Japonlar 7 Aralık 1941'le 4 Haziran 1942 arasında kuvvetlerini ve hedeflerini dağıtmayıp, öncelikleri doğru seçebilselerdi Pasifik'teki savaşı kesinlikle kazanabileceklerdi. Bu olduğu takdirde Amerika'nın dikkatleri ve kuvvetleri Asya'da bağlanacak, Avrupa'ya ne malzemeleri ile ne de askerleri ile ulaşabileceklerdi. Kısacası, bir bakıma, bütün dünya savaşının neticesini Midway Savaşı etkilemişti denilebilir.

Afrika'da başlangıçta başarılı sonuçlar alan Duce zafer nutukları atıyordu (üstte). Fakat bir süre sonra İngilizler, İtalyanları geri püskürtüp Libya'yı işgale başladılar. İngiliz Orduları Komutanı General Wavel idi (altta).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yenilgiden Zafere

KUZEY AFRİKA'DA

İkinci Dünya Savaşını Müttefiklerin telihen ve Mihverin aleyhine çeviren muharebelerden birisi de Kuzey Afrika çöllerinde özellikle tanklar arasında yapılan Elalamein (23 Ekim - 4 Kasım 1942) Muharebesi idi. Birinci Elalamein Muharebesinde (1 - 26 Temmuz 1942) durdurulan Rommel'in Alman-İtalyan kuvvetleri bu nihai savaşta Mısır'dan sürülüp çıkarıldı.

Kuzey Afrika'nın, Mısır'ın kontrolu, bütün Orta Doğu'yu ve Akdeniz'i etkilediği için müttefikler için çok önemli idi. Ne var ki Kuzey Afrika'da savaş talihi, hele Rommel'in ünlü «Afrika Korps» Alman seçme birlikleri ile Afrika'ya gelip mihver kuvvetlerinin komutasını eline alışından beri, mihvere gülmeye başlamıştı.

İtalya harbe girdikten hemen sonra İngiliz Somalisi'ni işgal etmiş ve Libya'dan da Mısır'a saldırmıştı. Ne var ki İngilizler General Wavell komutasında Aralık 1940'da karşı saldırıya geçmişler İtalyan saldırısı karşısında çekildikleri Marsa Matruh'tan İtalyan cenahlarına sarkarak 4 günde Libya'daki Sidi Baraniye ulaşıp Libya'yı istila etmeye başlamışlardı. Diğer İngiliz birlikleri bir taraftan İtalyan Doğu Afrikası'na saldırıp Habeşistan ve Somali ve Eritre'den oluşan İtalyan Doğu Afrikası'nı 1941 sonuna kadar tamamen işgal ederken, Wavell orduları da Libya'yı istila ediyordu. Bu savaşlarda 120.000'den fazla İtalyan esiri alınmıştı.

Hitler, müttefikinin düştüğü bu acı durum karşısında, Fransa'daki işi de bittiği için serbest kalan seçme kuvvetlerini Afrika Korps adı altında ve Fransa'daki son savaşlarda sivrilen General Erwin Rommel'in komutasında Kuzey Afrika'ya gönderdi.

Rommel kısa zamanda bitkin İtalyanları da derleyip toplayarak Libya'da karşı saldırıya geçecekti. 3 Nisan 1941'de başlayan bu karşı saldı-

Afrika'da artık yeni bir komutanın adı duyuluyordu; 8 inci İngiliz Orduları Komutanı General Montgomery (üstte). Başarılı Alman Komutanı Rommel, El'Alamein'de (sağda) yenilmekten kurtulamadı.

rının sonunda Mihver kuvvetleri 29 Mayısta Mısır hudutlarına ulaştılar. Ne var ki stratejik bir nokta olan Tobruk'u kuşattıkları halde alamadılar.

Savaş aralık ayına kadar duraklama devrine girdi. Britanya İmparatorluk Kuvvetleri 11 Aralıkta başlattıkları saldırı ile Bingazi'yi ele geçirebildiler fakat 18 Ocakta mukavemet karşısında durmak zorunda kaldılar.

Gene bir duraklama devresinden sonra Mihver kuvvetleri bazı Alman birliklerinin Rus cephesine gönderilmiş olması dolayısıyle zayıfladığı halde Rommel 27 Mayısta tekrar büyük taarruza geçti. General Auchinlek komutasındaki Britanya İmparatorluğu Kuvvetleri cüretkâr bir taktikle Marsa Matruh'ta, yani Mısır topraklarında mağlup etti. Auchinlek kurtuluşu deniz kıyısı ile Katara Çöküntüsü arasında kalan ElAlamein dar boğazına çekilmekte buldu. Rommel'le Auchinlek arasında ElAlemein'e yarışı Auchinlek kıl payı ile kazanmıştı ama İskenderiye'ye 80 mil mesafede Britanya kuvvetleri büyük bir tehlike içine düşmüşlerdi: Mısır'ın düşmesi söz konusu idi. 1 Temmuz 1942'de Rommel ElAlamein'e tekrar saldırdı. Auchinlek'in 8. Ordusu Rommel'i ElAlamein'de durdurabildi ama ricate zorlayamadı.

Birkaç gün sonra İngiliz hükümeti Auchinlek'i Orta Doğu Başkomutanlığından ve Sekizinci Ordu komutanlığından aldı. Bunun çeşitli sebepleri vardı. Gerçi Auchinlek ElAlamein'de Rommel'i durdurmuştu ama geri atamamıştı. Müttefik Başkomutanlığı o günlerde Fransız Kuzey Afrikası'na çıkarma yaparak burada İkinci Cephe açmak kararını vermişlerdi. Böylelikle hem Rommel'i sıkıştırıp yok edecekler ve Akdeniz'i kontrol altına almış olacaklar hem de Stalin'in İkinci cephe açılması hususundaki devamlı ısrarlarını bir dereceye kadar tatmin etmiş olacaklardı. Bunun için ElAlamein'de Rommel'in kesin olarak yenilgiye uğratılması gerekiyordu. Hem de Churchill'in politik nedenlerle böyle kesin bir zafere şiddetle ihtiyacı vardı. Auchinlek o sırada birliklerinin yorgunluğunu ve hazırsızlığını ileri sürerek ElAlamein'de Eylül ortalarından önce saldırıya geçmemekte direniyordu. Churchill bunun üzerine Auchinlek yerine Başkomutanlığa General Alexander'i tayin etti. Sekizinci Ordu komutanlığına da General Gott getiriliyordu. Ancak o uçak kazasında ölünce yerine General Montgomery tayin edildi. İşte neticede Rommel'i bu eksantrik, alışılmamış taktikler uygulayan cinsi kendisine özgü komutan yenecekti.

Montgomery hazırlıklarını tamamladıktan sonra ElAlamein'de 23 Ekimde taarruza geçti. Montgomery'nin komutası altında 85 piyade taburu, 1029 tank, 1451 tanksavar topu, 908 top vardı. Rommel'in kuvvetleri ise 40'ı İtalyan olmak üzere 71 taburdan, 496 tanktan, 850 tanksavar topundan, 418 toptan oluşuyordu. Toplam olarak Britanyalıların 195.000 askerine karşı Mihver'in 100.000 kişisi vardı. Bu sefer İngilizlerin ellerindeki tank ve tanksavar topları Alman topları ayarında idi ve üstüne üstelik havalarda üstünlük kesinlikle onlarda idi. Üç safhada gelişen ve 4 Kasımda sona eren bu büyük savaşta Rommel'in kuvvetleri kesin bir yenilgiye uğratıldı. Rom-

mel buradan bitkin bir şekilde Libya'da Trablus'a çekilmek zorunda kalacak ve 8 Kasımda Müttefiklerin Fransız Kuzey Afrikası'na çıkması ile mukadderatı tayin edilecekti.

AFRİKA'DA ÇIKARMA

General Dwight Eisenhower komutasındaki Müttefik (Amerikan-İngiliz) kuvvetleri Fransız Kuzey Afrikası'na 8 Kasım 1942'de o zamana kadar tarihin en büyük çıkarması addedilen bir çıkarma yaptılar. Karşılarında fazla mukavemet yoktu. Vişi hükümetinin emrinde olan Fransız garnizonları Kazablanka'da Oran ve Cezayir'de biraz karşı koydularsa da, çabuk zararsız hale getirildiler: 11 Kasımda Vişi hükümetinin adamı olan Amiral Darlan mütareke imzalamaya razı oldu. Darlan Müttefiklerce Fransız topraklarının Devlet Başkanı olarak tanınıyordu. Bu durum ve bir müddet sonra suikaste maruz kalmasından sonra yerine bu sefer General Giraud'nun getirilmesi müttefikler arasında sürtüşmeye sebep olacaktı. Fransa'nın düşmesinden beri Hür Fransızların lideri olan De Gaulle, Roosevelt'in bu «oyunun» sonuna kadar effetmeyecekti.

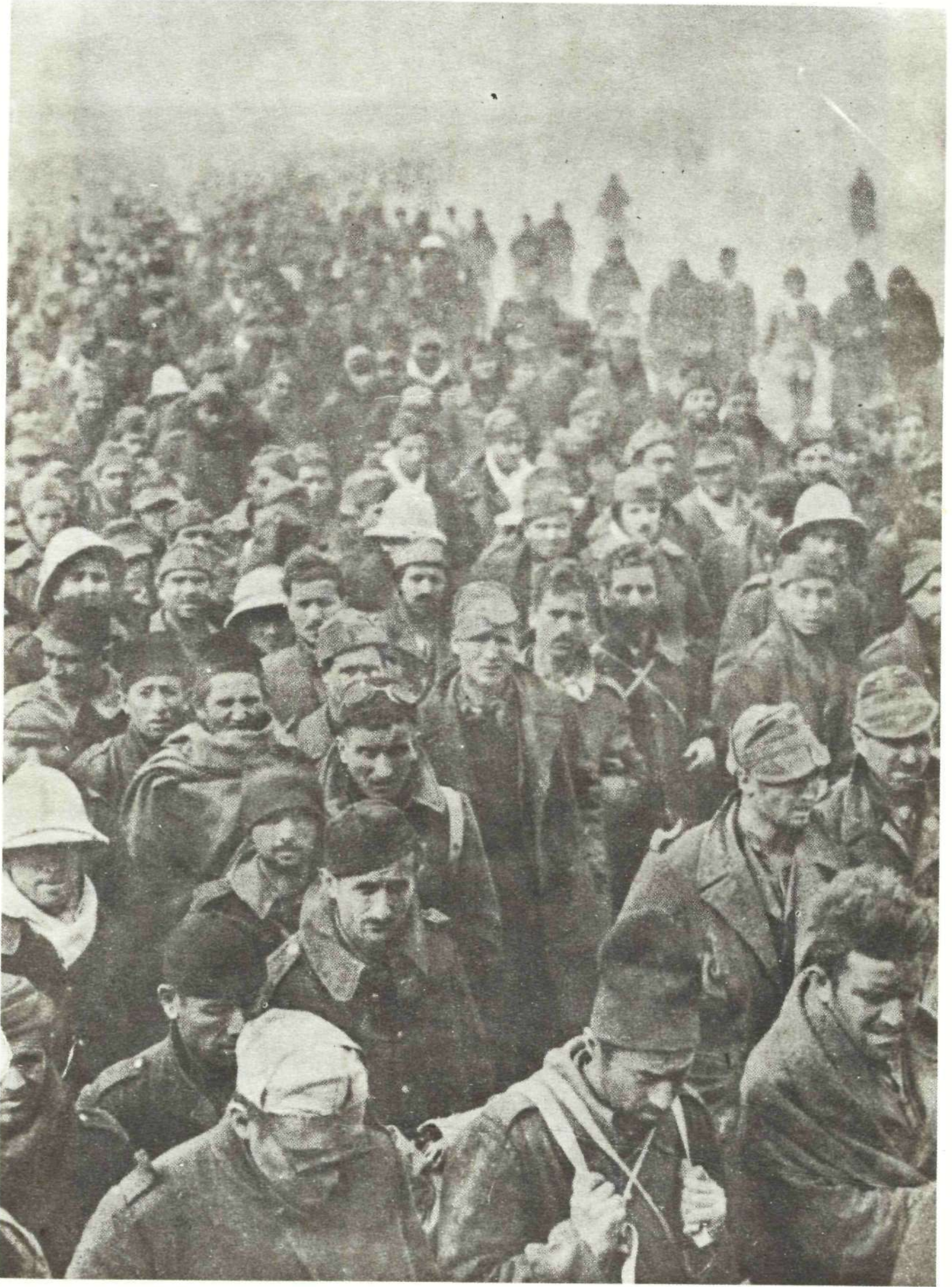
Kuzey Afrika çıkarması, Almanların Fransa'nın işgal edilmemiş bölgelerini de işgal etmelerine yol açacaktı.

Bu arada 24 Ocak 1943'de Sekizinci Ordu ileri hareketine devam ederek Trablus'u işgal edecek, Rommel'i ve kuvvetlerini Libya'dan Tunus'a sürecekti. Rommel durumun ümitsizliğini bildiği halde Tunus'ta son savaşlarını verecekti. Önce Tunus'u savunmak için Kasserin geçidini tuttu. Fakat ünlü General Patton komutasındaki Amerikan kuvvetleri bu geçidi dört gün içinde ele geçirdiler. Şubat sonundan Nisan başına kadar biribirini takip eden muharebelerde Kuzey Afrika'daki Mihver mukavemeti tamamiyle kırıldı. Bundan bir müddet evvel Rommel sessizce komutayı bırakmıştı.

12 Mayıs 1943'de Kuzey Afrika savaşı tamamiyle sona ermiş bulunuyordu. Böylelikle bütün Kuzey Afrika kıyısını eline geçiren müttefikler Akdeniz trafiğini mümkün kılmışlar ve İtalya'ya çıkarma yapabilecek duruma gelmişlerdi. İtalya'nın Afrika İmparatorluğu sevdası da hazin bir şekilde sona ermişti. Almanlar ve İtalyanlar Afrika savaşlarında yaklaşık 1 milyon kişi, 8000 uçak, sayısız harp malzemesi ve 2.400.000 tonluk çeşitli gemi kaybetmişlerdi.

İTALYA'YA ÇIKARMA

Kuzey Afrika'nın tamamiyle Müttefikler eline geçmesi İtalya'nın istilasını mümkün kılmıştı. General Eisenhower komutasındaki müttefik kuvvetleri 10 Temmuz 1943'de Sicilya'da karaya çıktılar. Sicilya'nın işgali 18 Ağustosta tamamlandı ve 2 Eylülde Müttefikler Messina'yı geçerek İtalya'nın çizmesine çıktılar.

Afrika savaşlarında ele geçen İtalyan tutsaklar, kamplara sevkediliyor.

Alman Orduları en büyük direnişi Stalingrad'da gördüler. Bu kent ele geçirilemediği için *savaşın kaderi bile değişti. Sovyet askerleri mahalle aralarında ev ev savaştılar* (üstte) *ve harabeye* dönen Stalingrad'da binlerce tank bırakıp çekildiler (altta).

İtalya seferi bundan sonra, özellikle Alman kuvvetlerinin şiddetli mukavemeti yüzünden çetin savaşlar halinde Almanya'nın teslim olmasına kadar (29 Nisan - 1 Mayıs 1945) devam edecekti.

Bu arada Güney İtalya'ya yapılan ilk çıkarmanın Alman mukavemeti yüzünden duraksaması üzerine Salernoya ve sonra da 22 Ocak 1944'te Almanları cenahlarından çevirmek için Anzio'ya yapılan çıkarmalarla hareketlenecekti. Ne var ki Müttefik ileri hareketi Cassino manastırında şiddetli mukavemet yüzünden çakılıp kalmıştı. Almanları yanlarından çevirmek üzere 22 Ocak 1944'te yapılan çıkarma da pek işe yaramamıştı. Cassino ağır bombardımanlardan sonra ancak 18 Mayısta düşebildi. 4 Temmuzda Roma'nın, 12 Ağustosta Floransa'nın düşmesinden sonra savaş kuze yİtalya'da çetin bir şekilde fakat netice vermeden 1945 Mayısına, Almanya ve İtalya teslim oluncaya kadar sürecekti.

İtalyan savaşının bir yan dramı da Mussolini'nin akibeti olmuştu. Bir zamanların mağrur Mussolini'si giderek Hitler'in kuklası haline gelmiş, savaş İtalyan kuvvetlerinin hezimetleriyle sürüp gittikçe İtalya'daki hatta kendi Faşist partisi içindeki prestiji yitirilmişti. Sicilya hezimetleri esnasında Kral Emanüel tarafından istifaya zorlanan Duce Roma yakınlarında eski bir kayak merkezine hapsedilmiş yerini Mareşal Badoglio almıştı.

Hitler eski dostu Duce'yi SS Komando Birliğinin ünlü komutanı Albay Skorzeni vasıtasıyle hapsedildiği yerden kaçırdı. Mussolini İtalya'ya döndükten sonra tamamiyle Alman kuvvetlerinin himayesi altında kukla bir Faşist Cumhuriyetini Kuzey İtalya'da kurdu. Harbin son günlerinde ilerleyen müttefik kuvvetlerinin önünden kaçan Mussolini'yi ve metresi Karla Pettaci'yi İtalyan gerillalar yakalayıp bacaklarından asarak öldürdüler. Son Roma İmparatorluğunun Duce'si için hazin bir sondu bu.

STALİNGRAD VE ÖTESİ

1941-42 kışında Almanların Rusya'daki saldırıları duraklamış, Kızılordu kış saldırıları ile hem birçok yerleri geri almış hem de Mihver Kuvvetlerine (Alman, İtalyan, Macar, Romen ve Fin) ağır kayıplar verdirmişti.

Alman Başkomutanlığı, buna rağmen ilkbahar ve yaz mevsimlerinde, hareket kabiliyetlerini kazanınca Rusların işini bitirebileceklerine inanıyorlardı. Ne var ki ilkbaharda Kızılordu ilk olarak taarruzlara başladı. Rusların başlıca maksadı, kuşatılmış bulunan Sıvastpol'u ve Leningrad'ı kurtarmak, Harkov'u geri almaktı. Bu saldırılar başarıya ulaşamadı; Kızılordu ağır kayıplara uğradı. Ancak Alman Başkomutanlığı daha doğrusu artık iyiden iyiye Başkomutanlığa hükmeden Hitler bu durumu istismar edemediler.

Güneyde Feld Mareşal Von Bok'un Ordular Grubunun taarruzu 28 Haziran 1942'de başladı. İki üç hafta içinde Ruslar bozguna uğratılmıştı. Sıvastopol, Voronoş Millerov ve Rostov ve Agustos başında Maikop Almanla-

rın eline geçmişti. Artık Stalingrad'a karşı saldırı başlayabilirdi. Stalingrad Almanlar için bir anahtar nokta idi. Burası ele geçirilirse Kafkas'lardaki petrol bölgesi kontrol altına alınabilecekti. Volga Nehri trafiğinden Rusya mahrum edilecekti. Ukrayna'nın ve Kuzey Kafkasların Almanların eline geçmiş olması Rusya'yı büyük bir tarım potansiyelinden mahrum etmişti: Stalingrad'ın ele geçirilmesiyle Rusya'ya ağır bir darbe daha vurulmuş olacaktı. General Hoth'un 11 Panzer Tümeni ile General Von Paulus'un VI. Ordusu Stalingrad'a karşı taarruza geçtiler (22 Ağustos 1942). Ve şehrin önlerine vardılar. Almanlar bütün güçlerini Stalingrad'ın ele geçirilmesine yöneltiyorlardı.

Stalingrad savaşı 4 ay sürdü. Bu kıyasıya bir sa' ıştı. Bir taraftan bu endüstri şehri karadan ve havadan amansızca dövü 'or diğer taraftan şehrin dış mahallelerine kadar ulaşan Almanlar Rus savunucularla adeta boğaz boğaza sokak savaşları veriyorlardı. Her sokak için, her ev ve fabrika için ayrı ayrı savaşılıyordu. Buna rağmen Almanlar şehri almayı başaramadılar.

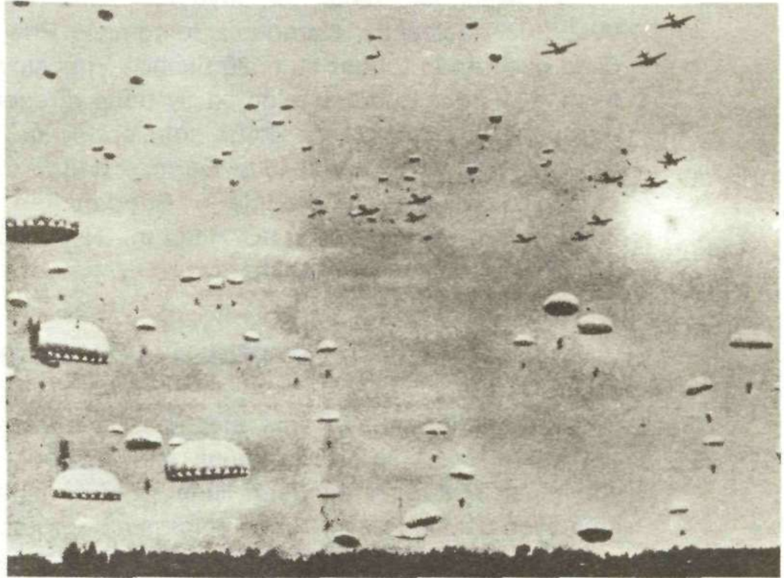
Fakat Hitler Stalingrad'ı muhakkak ele geçirmeye kararlı idi. Alman propagandası aylardır bu şehrin ve Stalingrad savaşının önemini şişirmişti. Rusya'daki zaferin anahtarı bu idi. Von Paulus Hitler'in kendisine daha büyük görevler vaadetmesi üzerine 4 Ekimde yeni bir saldırıya girişti. Bu sefer bütün kuvvetlerini traktör, silah ve çelik fabrikalarının bulunduğu bölgeye teksif etti.

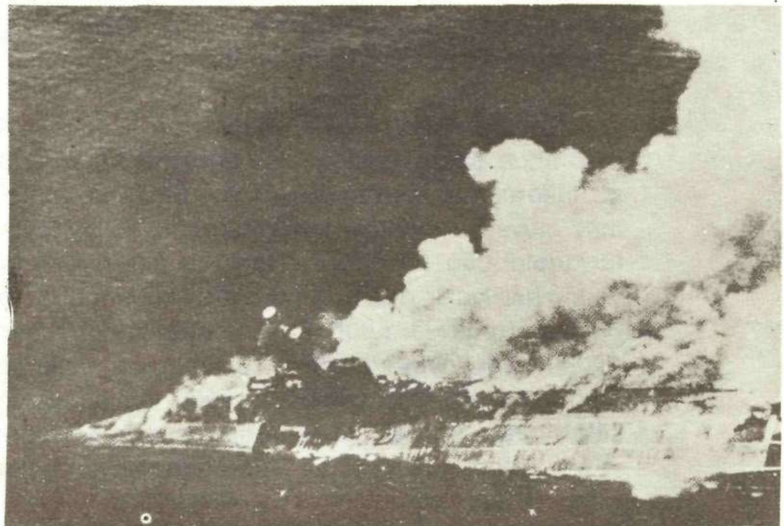
Üç hafta süre bu şiddetli sokak savaşlarında Almanlar çok ağır kayıplara uğradılar. Toplam seksen gün seksen gece süren boğaz boğaza savaşlarda Almanlar birçok noktaları ele geçirmeye muvaffak olmuşlardı. Ekim sonunda Stalingrad'daki Rus mukavemeti birkaç noktaya sıkışmıştı ama Rusları bu noktalardan söküp atmak mümkün olamıyordu. Bu sırada Ruslar Zhukov'un komutanlığında Stalingrad'da karşı taarruza hazırlanıyorlar yığınak yapıyorlardı. Paulus istihbaratının bu konudaki raporlarına pek önem vermedi. Oysa kuvvetlerinin Stalingrad savaşlarında bir hayli erimiş olmasına ve elinde pek az ihtiyat kuvvet kalmış olmasına rağmen Zhukov taze kuvvetler ve yeni tanklar ve toplargetirmişti cepheye. Nitekim Zhukov 19 Kasım 1942'de, önce 2000 topun ve Katuşa adı verilen roket atarların baraj ateşiyle başlayan 450 yeni tip T34 tankı ve 6 taze ordu tarafından yürütülen karşı taarruza girişti. Önce Alman IV. ordusunun kuzey cenahını savunan Rumen birlikleri çöktü, sonra IV. ordu kuşatıldı. Alman Generali Von Manstein'in bu kuşatmayı yarma teşebbüsü ve Vun Paulus'un huruç girişimleri başarısızlığa uğradı. Göring'in IV. Orduyu havadan maezeme ve silah ve cephane ikmali yapmak vaadi de boşa çıktı. Hitler Paulus'u muhasara esnasında Mareşalliğe terfi ettirmiş ve son askerine ve kurşununa kadar çarpışmasını emretmişti. Mareşal Paulus önce Rusların teslim olma teklifini geri çevirdi ve Alman birlikleri 10 Ocaktaki şiddetli bir saldırıyı akim bırakmışlar ama aç ve cephanesiz kalmışlardı. Nihayet Paulus 2 Şubat 1943'de Kızılorduya teslim oldu. 130.000 Mihver askeri esir düştü.

Japonlar savaşa katıldıktan sonra (Yıldırım Harbi) ile Pasifik'teki bütün hedefleri teker teker ele geçirdiler (sağdaki resimler). Bu sırada Japon Orduları komutanı General Hideki Tojo idi (soldaki resimler).

Stalingrad hezimeti Rusya Savaşında Mihver kuvvetlerin sonunun başlangıcı olacaktı. Ruslar Leningrad'ı Rostov'u, Harkov'u, bu kış savaşlarında kurtardılar. 1943 ilkbaharında mahdut başarılarına rağmen Don'dan Dinyeper'e kadar geri sürülmüşlerdi. Çok ağır insan ve malzeme kayıplarına karşılık Ruslar, kendi topyekün seferberlikleri ve ABD'nin ve müttefiklerin yardımları ile ordularını yeniden kurup techiz edebilmişlerdi. 1943 Temmuzunda 275 Kızılordu tümeninin yürüttüğü yaz taarruzunda Almanlar daha da gerilere sürüldüler. 1943-44 kışı taarruzunda Ukrayna'yı ve Kırım'ı geri aldılar. Kuzeyde Fin cephesi çöktü. 1944 Haziranında Normandiya Çıkarması gerçekleşmiş, Almanlar Rus cephesine takviye gönderemeyecek duruma gelmişlerdi. Kızılordu Temmuz ve Ağsutosta zincirleme zaferler kazanarak Alman Ordusunu Doğu Prusya hudutlarına kadar geri sürmüş, Polonya'yı ve Romanya'yı işgale başlamıştı.

24 Ağustos 1944'te Romanya'nın teslim olması ile Almanların durumu büsbütün güçleşmiş, Karadeniz tamamiyle Rus hakimiyeti altına girmişti. Eylül başlarında Bulgaristan, 20 Ekimde Yugoslavya Almanların elinden çıkmıştı. Almanlar Budapeşte'de iki ay daha direneceklerdi ama aslında Orta Avrupa'yı kaybetmişlerdi. Baıtık sahillerinde de Tallin ve Riga'yı ele geçiren Kızılordu 25 Ocak 1945'te Berlin'e doğru son taarruzuna başlayacak ve bu saldırı diğer müttefiklerin Batıdan Ren üzerinden yaptıkları saldırılarla son Alman savaşını, Hitler'in, Nasyonal Sosyalizmin ve Üçüncü Rayhın sonunu oluşturacaktı.

NORMANDİYA'DA D-GÜNÜ

Harp talihi Almanya'nın aleyhine döndükten, hele ABD harbe girdikten sonra kesin zaferi sağlamak için Avrupa'ya bir çıkarma hareketinin yapılması mukadder olmuştu. Hitler'le Müttefiklere karşı birleşmekten çekinmeyen Stalin, Rusya Alman saldırısına uğradıktan sonra, Avrupa'da ikinci bir cephe açılması hususunda ABD ve İngiltere üzerinde devamlı baskı yapmaya da başlamıştı. Bu ikinci cephe Rusya üzerindeki Alman baskısını hafifletecekti. Kuzey Afrika ve İtalya çıkarmaları Stalin'in İkinci Cephe konusundaki ısrarlarını hafifletmemişti.

Gerçek İkinci Cephe çalışmaları 1943'teki Roosevelt-Churchill Konferansından sonra başladı. Bu görüşmede Avrupa'ya Fransa'dan yapılacak bir çıkarmanın içerdiği büyük sorunları ele almak üzere Müşterek bir Kurmay Heyeti kurulması kararlaştırıldı. 1943 Mayısında Washington'da yapılan toplantıda «Overlord» Hareketi adı verilen çıkarmanın 1 Mayıs 1944'te yapılması karar altına alındı. 1943 sonunda bu çıkarmayı gerçekleştirecek olan Müttefik Orduları Başkomutanlığına Amerikan Generali Dwight D. Eisenhower tayin ediliyordu. Eisenhower belki çok üstün bir strateј ve komutan değildi ama sempatik, astlarına itimat ve sevgi telkin eden bir kişiliği vardı, muhtelif millerlerden oluşan ordularını komuta ve kurmay heyetini uzlaştırabilecek ve sonradan olaylarla kanıtlanacağı gibi, özellikle

Nazi Almanya'sının en üstün başarı ve bağlılık nişanları.

komutanlar arasındaki çatışmaları, rekabetleri yatıştırabilecek bir yaradılışta idi. Nitekim bu nitelikleri zaferin kazanılmasında en önemli rolü oynadı.

Muazzam Avrupa çıkarması, askeri deyimle G-Gününde, önceden kararlaştırılan tarihten bir ay beş gün sonra, 5 Haziran 1944'te, Fransız Şairi Verlain'in bir mısraının BBC radyosundan yayınlanması ile başlıyordu. Bu mısraın ikinci satırı: «Blessent mon coeur d'une longeur monotone» Fransa'daki mukavemet kuvvetlerinin aylardan beri bekledikleri parola idi.

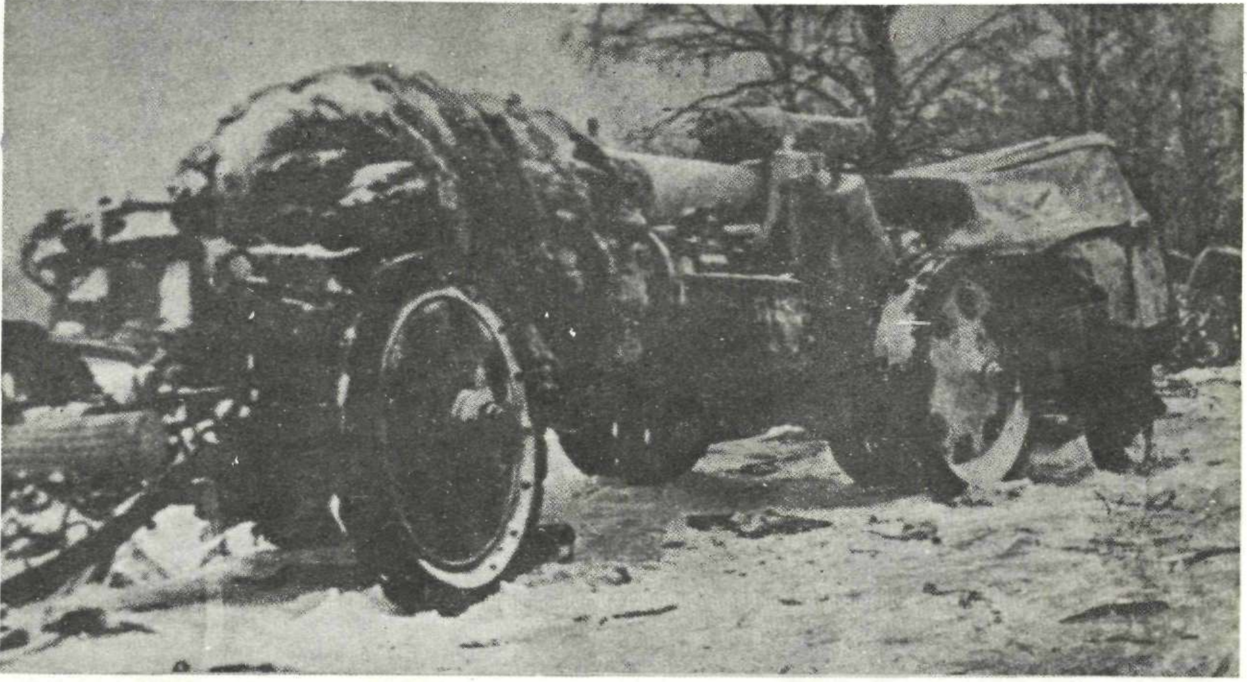
«Overlord» şifre adı verilen çıkarmanın hazırlıkları aylardanberi büyük bir gizlilik içinde yürütülmüştü. Şimdiye kadar denenmemiş çapta olacak bu çıkarma için özel birlikler yetiştirilmiş, özel techizat, örneğin köprü kuran, mayın patlatan, alev püskürten, denizde yüzen tanklar, portatif limanlar geliştirilmişti. Çıkarmayı 4000 gemi ile nakledilecek 2.200.000 asker, toplam 10.000 uçağın desteği ve yardımı ile gerçekleştirecekti. Bu da çok girift hazırlıkları, eğitimleri gerektiriyordu. Uzun tartışmalardan ve incelemelerden sonra Normandiya Bölgesinde UTAH, OMAHA-GOLD, UNO ve SWORD şifre adları verilen bölgelere yapılması kararlaştırılan çıkarmada, karaya çıkan birliklerin ikmalini sağlayacak portatif limanların kurulması önemli bir rol oynayacaktı. Gene bu arada petrol ikmali için açıktaki tankerlerden denizaltı petrol boruları ile plajlara petrol akıtılması da planlanmıştı. Hitler ve Alman Başkomutanlığı Fransa'ya çıkarma yapılacağını tahmin ediyorlardı ve bunun için Fransa'nın Kuzey kıyılarında Atlantik Duvarı adı verilen çok kuvvetli istihkamlar yapmışlardı.

Ne var ki Almanlar çıkarma yapılacak bölgeyi tahmin edememişler kuvvetlerini özellikle Calais bölgesinde toplamışlar hatta çıkarma başladıktan sonra bile Normandiya bölgesindeki çıkarmanın tali çıkarma olduğuna uzun süre inanıp ona göre hareket etmişlerdi.

Ancak yüzbinlerce işçinin çalışmasına rağmen bu tahkimat 1944 Haziranında tamamlanamamıştı.

Bu tahkimatın gerisinden Alman kuvvetlerinin niteliği de karışıktı. Gerçi Panzer ve SS Birliklerinin maneviyatı ve eğitimleri mükemmeldi ama Piyade Birliklerinde Alman askerlerinin dışında adeta zorla Alman üniforması giymeye mecbur edilmiş muhtelif milletlere mensup «Gönüllüler» vardı. En önmeli sektördeki iki ordunun komutanlığına tayin edilen Rommel zamanın azlığına rağmen tahkimatı kuvvetlendirmek, elindeki birlikleri tertiplemek için elinden geleni yapmıştı. Belki de zaman kalsaydı, daha iyi hazırlanabilecek ve Müttefikleriin işini çok zorlaştıracaktı.

Almanların durumunu güçleştiren ve Müttefiklere avantaj sağlayan bir faktör daha vardı: Hava üstünlüğü. Luftwaffe'nın havalardan silinmesine karşılık Müttefikler çoğu av ve bomba uçağı olan onbinden fazla uçağı savaşa soktular.

Alman Ordularının Rusya bozgunu başladıktan sonra, malzemeleri kurtarmak için büyük bir gayret göşteriliyor, fakat başarı elde edilemezse araç ve gereçler yol kenarına terk ediliyordu.

Japon uçaklarının Pearl Harbour üssüne yaptıkları baskın büyük zarara yol açtı. Resimde Pasifik filosunun en büyük zırhlılarından Nevada alevler içinde görülüyor.

Çıkarma tarihini Eisenhower 5 Haziran olarak tespit etmişti. Ancak hava şartları yüzünden bir gün tehir edildi. 6 Haziran 1944 sabahı şafakla çıkarma donanması Fransız kıyıları önünde belirmişti. Dunkerk «Mucizesinden» tam dört yıl sonra Müttefikler Fransa'ya geri dönüyorlardı.

Amerikan ve İngiliz kuvvetleri, çıkarma gemileri ile Normandiya kıyılarına çıkarlarken, İngiliz ve Amerikan paraşüt birlikleri de ya paraşütlerle ya da planörlerle gerilere indiriliyor, köprüleri stratejik noktaları ele geçiriyorlardı. Diğer taraftan binden fazla İngiliz ve Kanada bomba uçağı kıyı bataryalarını sustururken, Amerikalılar Normandiya'da Omaha ve Utah plajlarına, İngiliz ve Kanadalılar da Gold, Juna ve Sword plajlarına çıkıyorlardı.

Bu çıkarmalar tabii kolay olmamıştı. Şiddetli Alman mukavemeti karşısında durum zaman zaman kritikleşmişti. Özellikle Omaha plajındaki Amerikan çıkarması bir aralık fiyasko ile neticelenecek gibi olmuştu.

6 Haziran 1944'te hava karardığı zaman, Caen bölgesindeki başarısızlığa rağmen 156.000 asker karaya çıkarılmış ve bunlar sağlam köprü başları kurabilmişlerdi. Bu başarı 11.000 kayıp pahasına sağlanmıştı.

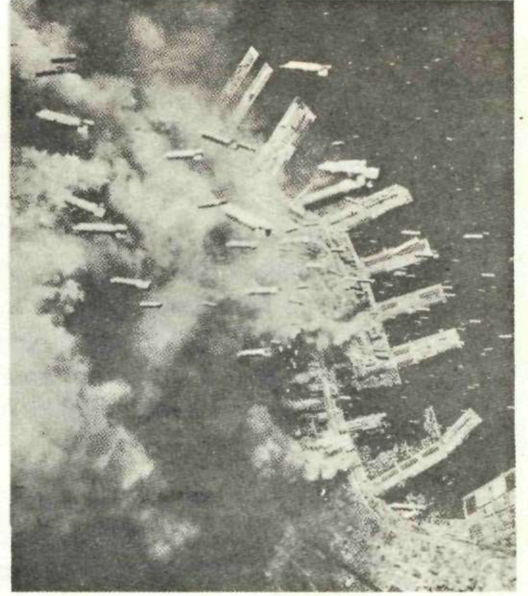
Rommel, deniz bombardımanına mukabele edecek ağır topları, tahkimatın ve zayıf ilk savunma hatlarının gerisinde yeter derecede ihtiyat kuvveti bulunmadığı için Müttefiklerin köprü başı kurmalarını önleyememişti. Tabii Müttefiklerin başarısında sürpriz unsuru, Luftwaffe'nin havalarda görünmemesi, aylardanberi yapılan hazırlıklar, geliştirilen yeni taktikler ve teknikler büyük rol oynamıştı. Rommel «ilk yirmi dört saatin» çok önemli olacağını tahmin etmişti. Gerçekten de Normandiya çıkarmasının ilk 24 saatinde bu savaşın neticesi belli oldu. 27 Haziranda Şerburg'un 9 Temmuzda Caen'in düşmesi ile çıkarma planlarının uygulanması tamamlanmış Fransa ve Avrupa Savaşının ikinci safhası başlamıştı.

Örs (Anvil) Şifre adını verilen Akdeniz'de Marsilya-Nis arasındaki bölgeye çıkarma da gerçekleşince Alman kuvvetleri çekiç ve örs arasında kalmıştı.

Olaylar bundan sonra süratle gelişti, muharebeler birbirini kovaladı.

Köprü başı genişletilirken, plajlara malzeme ve asker yığınağı devam ediyordu. 25 Temmuzda girişilen bir taarruzla Alman hatları bir noktada yarıldı ve ünlü General Patton'un kuvvetleri güneye ve batıya doğru sarktılar. Şiddetli mukavemete rağmen Müttefik birlikleri Fransa'yı süratle kurtaracaklardı. Sen Nehri'ni kuşattıklarını haber alan Paris'teki mukavemet kuvvetleri biraz vaktinden evvel 19 Ağustos günü Alman işgal kuvvetlerine karşı ayaklandılar. Ne var ki ilk yapılan planlara göre Müttefik Birlikleri henüz Paris'e ulaşamayacaklardı. Bir Fransız zırhlı kolu derhal Paris'e yöneldi ve 25 Ağustosta şehri ve mukavemet birliklerini kurtardı.

Japonya'ya saldırılar gün geçtikçe artıyordu. Amerikan B-29 uçakları Japon kentlerine yağmur gibi bomba yağdırıyordu (üstte solda). Yokohama'ya bir saldırı (üstte sağda) *Osaka'nın şiddetli bir bombardımandan sonraki durumu (altta).*

Bu sırada Patton'un tankları inanılmaz bir hızla Alman hududuna sekiz mil mesafeye yaklaşmıştı. Bu kuvvet petrol ikmali yapabilse idi Ren'i aşıp Almanya'ya dalacaktı. Eylülde Fransa hemen hemen tamamiyle kurtarılmış, Brüksel ve Anvers Limanı ve birkaç noktadan Almanya'ya girilmişti. Fakat Eppen'den ve Trier'den Almanya'ya giren Amerikan kuvvetleri «Westfall» adı verilen istihkamlarında ağır mukavemetle karşılaşıp durdurlar.

Batıdaki Alman kuvvetlerinin komutanlığına tayin edilen General Model, Fransa savaşlarında bir milyona yakın ölü ve esir veren Alman kuvvetlerini derleyip toplayabilmişti. Diğer taraftan süratle ilerleyip Almanya'ya ulaşmış olan Müttefikler ikmal güçlükleri çekiyorlar, yakıtsız kalıyorlardı.

Müttefik kuvvetlerin komutanı olan Montgomery Alman mukavemetini kırmak için bir plan düşündü. Eylül ortalarında Almanların sağ cenahının arkasına üç paraşüt tümeni indirildi. Bu sırada saldırıya geçecek İkinci İngiliz Ordusu bu tümenlerle birleşecekti. Ne var ki çeşitli nedenlerle tam başarıya ulaşamadı. Arnhem bölgesine inen İngiliz Paraşütçüleri feda etmek gerekti. Plan başarıya ulaşamamıştı.

Eylül ve Ekimde Batı Cephesinde büyük neticeler alınmadı. Bu sırada Almanlar savunmalarını kuvvetlendiriyorlar, kuvvetlerini düzenliyorlardı.

Müttefiklerin Kasımda giriştikleri taarruz bu kuvvetlerin mukavemeti karşısında neticesiz kaldı. 1944 Aralığında Almanlar büyük bir sürpriz taarruzuna giriştiler. Müttefik hava üstünlüğü karşısında, bu taarruz uçakların uçamayacakları hava şartları içinde yapıldı. General Model bu sürpriz taarruzu için V. ve VI. Panzer ordularını, en son model Panter ve Tiger tanklarıyle techiz etmişti. Ardenler bölgesinde yapılan saldırının hedefi bir hamlede Anvers limanını ele geçirip, Müttefik ikmal yollarını kesmekti.

Sürpriz gerçekten sağlandı. Amerikan üniformaları giyen ve Amerikan şivesiyle İngilizce konuşan özel komando gruplarının Müttefikleri şaşırtıp sürprizi pekleştirmekte büyük rolleri oldu. Gerçi Müttefikler Meuse nehrine kadar geri sürüldüler ve saldırının ilk safhası başarılı oldu ise de özellikle hava şartlarının düzelmesi ve Müttefik uçaklarının müdahalesi sayesinde «Bulge Savaşı» denilen bu son büyük Alman taarruzu Aralığın son günlerinde başarısızlıkla sona erdi. Almanların son umutları da boşa çıkmıştı.

RUS CEPHESİNDE

Bu sırada 1944 yazından beri durgun olan Rus cephesinde Kızılordu taarruza geçerek Oder'e, Berlin'den elli mil mesafeye ulaşmışlardı.

1945 Şubatında Eisenhower Ren'in batısında kalan Alman ordularını tuzağa düşürüp saf harici kılmak için yeni bir taarruza girişti ise de mahdut

Savaşın en cüretli olaylarından biri sayılan Almanların Girit Adası'na paraşüt birlikleri indirmesini gösteren temsili bir resim.

Büyük ve kanlı savaşların geçtiği Stalingrad cephesinde Alman Orduları komutanı Paulus, birkaç gün önce Hitler tarafından Mareşallığa yükseltilmişti. Ne var ki aynı günlerde Mareşal Paulus Stalingrad'da teslim oluyordu (üstte).

netice aldı. Ren 23 Martta aşılabildi ve Berlin'e doğru yarış başladı. Diğer taraftan Zhukov Mart başlarında Oder nehrindeki köprü başını genişletiyordu. Berlin'e Ruslar mı Batılı Müttefikler mi daha evvel varacaklardı?

Nisan başında Batı cephesinde Alman mukavemeti tamamiyle çökmüş, Müttefik kuvvetleri Berlin'in 60 mil yakınında Elbe'ye varmışlardı. Ne var ki anlaşılmayan bir nedenle Berlin'e giriş şerefini Ruslara bırakmak için 11 Nisanda burada durdular. Kızılordu Berlin varoşlarına girmişti. 27 Nisanda Elbe üzerinde Amerikalılarla Ruslar buluşuyorlardı.

Kızılordunun Berlin'i alması kolay olmadı. Hitler Başbakanlık Bunkerinde son saatlerini yaşarken çoğu genç çocuklardan oluşan Alman kuvvetleri Berlin sokaklarında Kızılorduya karşı büyük bir kahramanlıkla çarpışıyorlardı.

30 Nisanda Hitler Bunkerinde Eva Braun'la birlikte intihar ettikten sonra Üçüncü Rayhin sonu süratle gelecekti. Hitler'in yerine Devlet Başkanı olarak Amiral Doeniz tayin edilecek, Mayıs başında İtalya ve Avusturya'daki Hollanda ve Danimarka'daki Alman birlikleri teslim olacak, nihayet 7 Mayısta Alman komutanları Reims şehrinde müttefiklere teslim anlaşmasını imzalayacaklardı.

8 Mayısta Avrupa Savaşı resmen sona ermişti.

PASİFİK'TE SON

1943 Ağustosunda Pasifik'te de savaşın Müttefikler lehine, Japonya aleyhine döndüğü belli olmuştu. Ne var ki Pasifik Savaşı 1945 Eylülüne kadar kıyasıya yüzbinlerce insanın ölümü pahasına devam edecekti.

Midway Savaşından sonra Pasifik'te Müttefikler özellikle Amerikalılar karşı saldırılarını, Yeni Gine'de, Solomon Adalarını, Tarava atolünü, Gilbert Marşal Adalarını aldılar. Amerikan Hava Kuvvetleri artık üstünlüğünü her bölgede kanıtlamaya başlamıştı.

1944 başında MacArthur komutasındaki kuvvetler iki koldan Filipinler'i geri almaya hazırlanıyorlardı. Bundan önce Saipan, Guam ve Tinian Adaları ele geçirildi. Adalar için verilen bu savaşlar esnasında Filipin Denizi'nde tarihin en büyük uçak gemisi savaşı 19-20 Temmuz 1944'te yapıldı. İki filo biribirlerini görmeden uzaktan uzağa savaştılar ancak Japon hava kuvveti yenilgiye uğratıldı. 8 Japon uçak gemisinden ikisi batırıldı, Japonlar çok ağır bir darbe yemişlerdi. Pasifik savaşı böyle uçak savaşları ve ada çıkarmaları ile sürüp gitti. 19 Kasım 1934'te MacArthur kuvvetleri Leyte Adasına çıkarak, Filipinler'in istilasına başladılar. Japon deniz kuvvetleri İkinci Filipin Denizi savaşında Amerikan çıkarma kuvvetlerini önleyememiş 6 gemi 405 uçak kaybetmişti.

Japon uçaklarının Pearl Harbour üssüne yaptıkları ani baskın, Amerikan Pasifik Filosunu felce uğrattığı gibi Amerika'yı da İkinci Dünya Savaşı içine sokuyordu.

Savaşın başında Japon askerleri hedeflerini ele geçirdikçe gruplar halinde poz verip hatıra fotoğrafı çektirmekten çok hoşlanırlardı.

Japon Kamıkaze (İntihar) uçakları Amerikan gemilerine ağır darbeler indiriyorlar ama sonucu değiştiremiyorlardı.

Saipan ve İwo Jima Adalarının işgali artık Amerikan hava kuvvetlerinin Japon adalarını bombardıman etmesini mümkün kılmıştı.

Diğer taraftan başka bir cephede Güney Doğu Asya'da Amiral Mountbatten komutasındaki Britanya İmparatorluk Orduları, Amerikan ve Çin kuvvetleri ile birlikte Hindistan'dan Birmanya'ya saldırmışlar ve bu bölgedeki Japon Ordularını bertaraf etmişlerdi.

1 Nisanda Amerikalılar Japonya'dan 300 mil mesafedeki Okinawa Adasını şiddetli mukavemete rağmen işgal etmişlerdi. Burası Japonya'ya yöneltilecek hava saldırıları için yeni bir üs olacaktı.

Esasen Saipandan, İwo Jima'dan ve uçak gemilerinden kalkan Amerikan uçakları Tokyo başta olmak üzere Japon şehirlerine ve endüstri merkezlerine ağır hücumlarda bulunuyorlardı. Mayıs ve Ağustosta bu hücumlar Japon donanmasının geri kalan kısmına, Japon endüstrisine, 40.000 ton bomba ile ağır darbeler vurmuştu.

Japonya bütün bunlara rağmen direniyordu. Ancak üç olay bu direnişi sona erdirdi. 6 Ağustos 1945'te tarihin ilk atom bombası Hiroşima şehrini hemen hemen bütün halkiyle ortadan kaldırdı. 8 Ağustosta Sovyet Rusya Japonya'ya savaş ilan etti. 9 Ağustosta Nagasaki üzerindeki ikinci atom bombası patladı.

10 Ağustosta Japon hükümeti teslim olmaya karar veriyor ve 2 Eylülde Tokyo Körfezi'nde demirleyen Missouri zırhlısının güvertesinde Japon komutanları teslim anlaşmasını imza ediyorlardı. Daha önce Amerikan Kuvvetleri Japon adalarına çıkmışlar ve Japonya'nın işgali başlamıştı.

Atom bombaları olmasa idi de Japonya eninde sonunda maglup edilecekti. Olimpik şifre adı altında yapılan planlara göre 1 Kasım 1945 Kyuşu'yu Coronet şifre adı ile de 1 Nisan 1945'te Honşu'ya büyük çıkarmalar yapılacak ve bu çıkarmalar Avrupa çıkarmasından da muazzam olacaktı. Atom bombaları Japonya'nın bunlardan önce dize getirilmesini sağladı. Hem Japonların ellerinde kalan silahlar ve uçaklarla Müttefiklere çok ağır kayıplar verdirecekleri de muhakkaktı. Atom bombası iki şehir dolusu halkı yok etti ama bu kayıpları da önledi. Buna rağmen Hiroşima'ya ve Nagasaki'ye atom bombası atmak kararının insancıllığı daha uzun süre tartışılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'na Türkiye'yi de sokmak için büyük çaba harcayan Müttefikler karşılarında daima İnönü'yü buluyorlardı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Büyük Savaş ve Türkiye

Birinci Dünya Savaşına bir oldu-bitti ile sürüklenen Türkiye İkinci Dünya Savaşında, çarpışmaların hudutlarına kadar dayanmasına ve iki tarafın da ülkeyi kendi cephelerine çekmek yolundaki çaba ve baskılarına rağmen sonuna kadar tarafsızlığını koruyabildi. En sonunda, tabir caizse onikiye beş kala Almanya'ya 23 Şubat 1945'te savaş ilan etti. Türk ordularının fiilen savaşa karışması ve Türk topraklarının savaş sahası olması ihtimalleri ortadan kalktıktan sonra yapılan bu jest, bir hükümet tebliğine göre «Türkiye'nin brışın kurulmasında yapıcı bir rol oynamasını mümkün kılmak için»di. Bu sayededir ki, Türkiye Sanfransisco'da toplanan Birleşmiş Milletler Örgütleme Konferansına kurucu devlet olarak katılabiliyordu.

ATATÜRK'ÜN ÇABALARI

Türkiye'nin savaştan uzak kalması pek kolay olmamıştı. Savaş öncesindeki dönemde, Atatürk büyük bir ileri görüşlükle, yaklaşan kıyameti önceden sezmiş, özellikle Hitler'le Mussolini'nin dünyanın başına bela kesileceklerini, buna karşılık Fransa'nın ve İngiltere'nin hazırlıksız olduklarını tahmin etmişti. Atatürk tehlike karşısında insanlığın örgütlenmesini önermiş bir de kendi bölgesinde Balkan ve Saadabad Paktları gibi kollektif savunma ve güvenlik örgütleri kurulmasına çalışmıştı. Atatürk gelecek savaşın topyekün savaş olacağını da tahmin etmiş, Majino gibi savunma hatlarının boşuna olduğunu, sun'i bir güvenlik duygusu yaratmaktan başka işe yaramayacaklarını söylemişti.

Atatürk, buna rağmen Hitler ve Mussolini'ye itimat etmediği, rejimlerini insanlığa aykırı bulduğu için, Batı memleketlerine yaklaşmayı tercih etmişti. Öldüğü zaman Türkiye'nin siyaseti bu yolda idi. Gene Atatürk'ün çizdiği yola göre, Komünizmin ve Rusya'nın özellikle Türkiye için büyük tehlike teşkil ettiği gözden kaçırılmamakla beraber, bu büyük komşu ile «dostane ve korekt ilişkiler yürütülmesine» önem veriliyordu.

İnönü, savaşın kapılarımıza dayandığı sırada, yurt gezilerini ihmal etmiyordu. Bu gezilerde eşi Mevhibe İnönü de yanında bulunurdu (üstte). Yurdun her yanında, özellikle Trakya'da sık sık manevralar yapılır, Cumhurbaşkanı İnönü bunları yakından izlerdi (alta).

Almanya'ya gelince, Atatürk, kendi otoriter rejimini gerçek demokrasiye bir intikal dönemi addediyor ve Nasyonal Sosyalizm ve Faşist rejimlerinin Türkiye'de uygulanması yolundaki akım ve telkinleri, Komünizmi reddettiği kadar büyük bir şiddetle ve nefretle reddediyordu. Atatürk Türkiye'nin gerek Mussolini'nin Mare Nostrum (Bizim Akdeniz) gerekse Hitler'in Lebensraum (Hayat Sahası) emellerinde önemli bir hedef olduğunu da biliyordu. Ne var ki Türk kamuoyunda ve silahlı kuvvetlerinde geleneksel nedenlerle Almanya'ya karşı büyük bir sempati olduğu ve Alman endüstrisinın, Almanya ile ticaretin Türkiye için büyük bir önem taşıdığı da gerçekti. Bunun için Türk siyaseti Almanya ile de çok yakın ilişkiler sürdürülmesini Batıya yakınlaşma ile Alman dostluğu arasında bir denge sağlanmasını içeriyordu.

Atatürk'ün yerini alan İsmet İnönü de bu siyaseti sürdürmeye çalıştı. Ne var ki Avrupa'da savaşın kopması ile denge siyasetinin uygulanması, sürdürülmesi çok güçleşmişti. Türkiye'nin ya Mihver saflarında ya da Müttefikler yanında savaşa girmesi hususundaki baskılara karşı koymak büyük diplomatik mehareti gerektirdi.

SAVAŞTAN ÖNCE

Tam Büyük Savaş arefesinde, Türkiye Balkanları Hitler ve Mussolini'nin tehdit ettiğini farkederek bir taraftan İngiltere ve Fransa ile, diğer taraftan Rusya ile Ortak Yardımlaşma Paktları imzalayarak, bu bölgede bir savunma zinciri gerçekleştirmeyi istemişti

Bu gayretler karşısında Almanya da, Türkiye'yi hiç olmazsa tarafsız bırakmak için gayret sarfediyor, hatta «tilki» adı verilen Von Papen'i Türkiye'yi kandırmak için 1939'da Ankara'ya gönderiyordu. Eski asker Von Papen geleneksel Türk-Alman dostluğu tema'sını işleyerek, Türk liderlerini Almanya'nın kendileri için bir tehdit teşkil etmediğine inandırmak istiyordu. Gerçi bir süre önce Türk-Fransız ve Türk-İngiliz deklarasyonları ile Türkiye'nin bu memleketlerle ortak yardımlaşma paktı imzalayacağı belirtilmişti ama gene de Von Papen yılmamıştı. Müttefiklerin boğazlardan Rusya'ya yardım göndermeleri tehlikesi karşısında, baskısını sürdürüyor hatta Oniki Adayı bile «iyi niyet» işaretleri olarak Türkiye'ye vadediyordu.

Aynı faktörler Rusya'yı da Türkiye ile yeni bir Ortak Güvenlik Anlaşması imzalamaya yöneltiyordu. Türk Dışişleri Bakanı Saraçoğlu bu maksatla 1939 yazında Moskova'ya çağrılmıştı. Ne var ki olaylar başka bir yönde süratle gelişti. Saraçoğlu Moskova'da otel odalarında bekletilir, Müttefiklerin Paktın ön çalışmaları için Moskova'ya gönderdikleri askeri heyet de oyalanırken, Stalin Almanlarla bir Saldırmazlık Paktının müzakerelerini gizlice yürütüyordu. Bu Paktın 23 Ağustos 1939'da imzalanması ile Türkiye ile Sovyetler Birliği, Müttefiklerle Sovyet Birliği arasındaki Pakt çalışma-

Almanlar, Manş kıyılarını iyice tahkim etmiş, buradaki kuvvetlerin komutanlığına da ünlü Rommel'i getirmişlerdi (üstte). Aynı sıralarda Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığına da General Eisenhower tayin edilmişti (ortada). G - Günü adıyla anılan Normandiya çıkartması tarihin en büyük ve en başarılı harekctiydi. Bu zaferin başlangıcıydı (altta).

ları birden hükümsüz ve anlamsız kalıverdi, Stalin kurtuluşu Müttefiklerle anlaşmakta değil Hitler'le anlaşmakta bulmuştu. Bu seçiminin ve Hitler'e güveninin cezasını sonra çekecekti.

Saraçoğlu Eylül sonunda Molotov'la tekrar buluşunca, Sovyet Dışişleri Bakanı hala bir Rus-Türk Paktından bahsediyordu ama bunun şartları çok değişmişti. Örneğin Türkiye'nin yeni pakttaki hiçbir hükmün, Türkiye ile Batı Müttefikleri arasında bir çatışmaya sebep olmamasını garanti altına alması isteğine karşı Molotov Türkiye'nin Müttefiklerle pakt imzalamalarını dahi önlemeye çalıştı. Bu arada, Montrö Boğazlar Anlaşmasının Rusya lehine değiştirilmesini de önermişti.

Moskova görüşmelerinin sonuçsuz kalmasından sonra Türkiye gene Müttefikler yönündeki yoluna devam etti. Hatta savaş koptuktan sonra 1939 Ekiminde Fransız-İngiliz Türk Ortak Yardımlaşma Paktı Ankara'da imzalandı. Bu anlaşmaya göre Türkiye bir Avrupa devletinin saldırısına uğrarsa İngiltere ve Fransa yardıma gelecekler ve eğer bir Avrupa devletinin saldırısı Akdeniz bölgesinde savaşa yol açacak olur ve İngiltere ve Fransa bu savaşa karışırlarsa, Türkiye Fransa ve İngiltere ile işbirliği yapacak ve onların yardımına koşacaktı. Ancak Türkiye gene Sovyetlere karşı iyi niyetini göstermiş, anlaşma gereğince hiçbir hareketin Türkiye'yi Sovyet Rusya'ya karşı harbe sürükleyemeyeceğini bir protokolle kabul ettirmişti. Anlaşmaya göre İngiltere ve Fransa harp malzemesi için Türkiye'ye 25.000.000 sterlinlik bir kredi açıyorlardı.

SAVAŞTA

Savaş koptuktan sonra Türkiye'nin Balkanlar'da Kollektif Güvenliği kuvvetlendirmek yolundaki birçok girişimleri Balkan memleketleri arasındaki rekabetler ve çekişmeler ve gaflet yüzünden akim kaldı. Fransa düştükten ve hele Almanlar Bulgaristan'ı, Rumanya'yı, Yugoslavya'yı ve Yunanistan'ı işgal ettikten sonra, savaş Türkiye'nin hudutlarına dayanmış ve Türkiye tecrit edilmişti. Esasen Müttefikler daha Fransa düşmeden Türkiye'ye savaş malzemesi göndermek konusundaki vaatlerini yerine getiremez olmuşlardı; bu da Türkiye'de endişeler uyandırmıştı. Türk kamuoyunda Pakta rağmen Türkiye'nin kendisi saldırıya uğramadıkça tarafsız kalmak eyilimleri ağır basıyordu. Nitekim İtalya Fransa'yı Akdeniz'de arkadan vurunca Paktın hükümleri gereğince Türkiye'nin otomatik olarak savaşa katılması gerektiği ve İngiltere ve Fransa bunu resmen talep ettikleri halde Türkiye savaşa katılamayacağını belirtti. O sırada savaşa girmek Türkiye için muhakkak felaket olacak ve Müttefiklerin de işine yaramayacağtı. Ancak Türkiye gene de Müttefiklere karşı dönmemekte, Alman ve Rus baskılarına rağmen ısrar ediyordu. O sırada Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Knatchbull Huggesen sonra hatıralarında, Türkiye'nin Donkişotvari bir kararla savaşa katılmamakta haklı olduğunu belirtecek, buna karşılık Hitler'in Türkiye'yi kendi tarafına çekmek yolundaki baskılarına karşı koymasını öve-

cekti. Türkiye gene Moskova'da Ruslara Alman-İtalyan tehlikesini anlatmaya çalışıyor Ruslarla Müttefikler arasında aracılık yapmaya çalışıyordu.

Almanlar Türkiye'yi kendi taraflarından harbe sokmak için birçok çarelere başvurdular. Bu arada Fransa düştükten sonra sözde Fransız arşivlerinde bldukları gizli bir belgeyi Müttefik taraftarı addettikleri Dışişleri Bakanı Saraçoğlu'yu bertaraf edip, işleri karıştırmak için açıkladılar. Bu belgeye göre güya Saraçoğlu Müttefiklere Türkiye'deki üslerden kalkacak uçakların Bakü petrol bölgesini bombardıman etmesini teklif etmişti. Belgeyi açıklamakla, Almanlar Saraçoğlu'nun istifa edeceğini, artacak Sovyet baskısı karşısında Türkiye'nin Alman «can simidine» sarılacağını umuyorlardı. Halbuki tam aksi oldu.

Türkiye Yunanistan'ın işgali ile savaşın kapılarına dayanmasına rağmen Alman baskılarına karşı koydu. Daha sonra Hitler, Rusya'ya saldırmaya karar verdikten sonra Türkiye'yi kendi tarafına çekmeye yeni vaatlerle, özellikle toprak vaatleri ile çalışacak ve koz olarak da Rusya'nın Boğazlardaki emellerini kullanacaktı, ama Türk hükümeti bu tuzağa da düşmeyecek, hatta Rusya'nın «Türk tarafsızlığına güvenebileceği»ni bir deklarasyonla ilan edecekti.

Alman-Rus savaşından önce imzalanan Türk-Alman Saldırmazlık Paktında Türkiye, bu paktın hiçbir hükmü Sovyet Rusya ve Müttefikler aleyhine tefsir edilemeyeceğği yolunda kayıtlar koydurmuştu. Nitekim Müttefikler ve Sovyet hükümeti o zaman Türkiye'nin bu paktı imzalamasını «anlayışla» karşıladıklarını belirtmişlerdi.

Türkiye Sovyet-Alman savaşında büyük bir dikkatle tarafsızlığını koruyabildi. Boğazları elinde tuttuğu için, bu çok güç bir işti. Diğer taraftan Türkiye'deki komünizm düşmanlığı ve Rusya'nın çökmesiyle Turancılık emellerinin gerçekleşebileceği ümitleri Türkiye'deki savaşa katılma akımlarını kuvvetlendiriyor, Almanlar çeşitli yollardan bu akımları teşvik ediyorlardı. Almanlar Müttefiklerin ekonomik ve savaş malzemesi yardımlarını gerçekleştirmemeleri karşısında Türkiye'ye büyük krediler de vadediyorlardı

Türk hükümeti bu baskılara ve vaadlere de karşı koyabildi. İsmet İnönü ve hükümetinin tarafsızlıkta kararlı olması, ileri görüşlülüğü bir taraftan ve kamuoyunda ve basındaki Demokrasi taraftarlığı diğer taraftan Türkiye'nin bir badireye sürüklenmesini önledi. Türkiye büyük bir meharet ve değerle tarafsızlığını koruyabildi.

Savaşın Mihver tarafından kazanılamayacağı belli olduktan sonra bu tarafsızlık çabaları daha da arttırıldı. Türkiye son anda harbe sürüklenip boş yere şehirlerinin harap edilmesini istemiyordu.

Amansız Atlantik Savaşında torpillenen bir müttefik gemisi batarken.

İnönü'yü ikna edip Türkiye'yi kendi saflarında savaşa sokmak gayesiyle 1943 Ocak ayında İngiliz Başbakanı Churchill Adana'ya geldi. Görüşme istenen sonucu vermedi. Churchill Adana'da yanında Başbakan Şükrü Saraçoğlu olduğu halde askeri teftiş ediyor.

YENİ GİRİŞİMLER

1942 aralığında Müttefikler Türkiye'yi kendi taraflarında harbe sokmak için bazı girişimlere başladılar. Fransa İtalyan hücumuna uğradıktan, Yunanistan işgal edilirken Türkiye üzerinde böyle baskılar olmuştu ama bunlar yarımağızla yapılan baskılardı. Savaş ilerledikçe Türkiye'nin tarafsız kalması, boğazları tutması daha uygun düşmüştü Müttefik stratejisine. Ancak 1942 aralığında Türkiye'yi savaşa sokmak fikri yeniden canlandı. Bunun çeşitli nedenleri vardı: Churchill Türkiye yolu ile Oniki Ada'ya Ege Adalarına, Balkanlar'a yapılacak bir Müttefik hücumunun «Mihverin yumuşak karnına» ağır bir darbe olacağına, Stalin'in «İkinci Cephe» israrlarına cevap teşkil edeceğine inanıyor, içinden de Balkanlar'ı Ruslardan evvel ele geçirmeyi hesaplıyordu.

Bu planın hazırlıkları için Türk ordusuna silah ve malzeme yardımı artırılmış, Türk ordusunu yetiştirmek için uzmanlar gönderilmişti.

Churchill, İnönü'yü ikna etmek için 1943 ocağında Adana'ya geldi. Burada bir tren vagonunda Genelkurmay Başkanlarının ve Dışişleri Bakanlarının iştirakiyle yapılan ve iki gün süren müzakerelerde Türkiye'nin savaşa katılmasının şartları ve özellikle harp sonrasında Türk-Rus ilişkileri karşısındaki neticeleri açıklıkla görüşüldü. İnönü hiçbir taahhüde girişmiyor, Türkiye'nin savaşa ancak kendi menfaati açısından bütün şartlar tamam olunca girebileceğini belirtiyordu. Açıkça kaygısı savaşın son yıllarda şehirlerini ve ordusunu yok ettirmemek, «Sovyet Kızılordusu tarafından kurtarılmak» durumuna düşmemek ve savaş sonunda da muhtemel Sovyet baskılarına karşı Ingiliz-ABD desteğini garanti etmekti. Bu toplantıda Inönü'nün Churchill'le Sovyet harp sonrası tehlikesi hakkındaki söyledikleri çok ilginçti. Bu arada Almanya'nın kayıtsız şartsız teslim olmasında israr etmenin ancak Rusya'nın işine yarayabileceğini de Churchill'e ihtar ediyordu.

Adana toplantısından çıkan en somut sonuç, Türkiye'ye malzeme akımını süratlendirmek için yapılan askeri bir anlaşma oldu.

Türkiye hâlâ tarafsızlığında israr ediyor, Hitler'in İstanbul'a bombardıman tehditlerini kös dinliyordu. 1943 Ekiminde Churchill'in Balkanlar'a saldırı planı ve Türkiye'yi savaşa sürüklemek çabaları gene canlandı. Türkiye bu baskılara karşılık hâlâ hazırlıklı olmadığını Müttefik askeri yardımının da yeterli olmadığını ileri sürüyordu. 1943 kasımında İnönü Chuchill ve Roosevelt tarafından Kahire'ye davet edildi. Maksat Türkiye'yi 1944 şubatında savaşa sokmaktı. Fakat İnönü Türkiye'yi oldu bittilerle satranç oyununun bir taşı haline getirmemekte kararlı idi. Savaşın sonunda da olsa şehirlerini hava hücumlarına maruz bırakmamak, Alman orduları tarafından işgal edilip Stalin tarafından «kurtarılmak» istemiyordu. Türk orduları «bir felaketi önleyecek derecede silahlandırmalıydı». Bunun kıstası da İnönü'nün elinde idi.

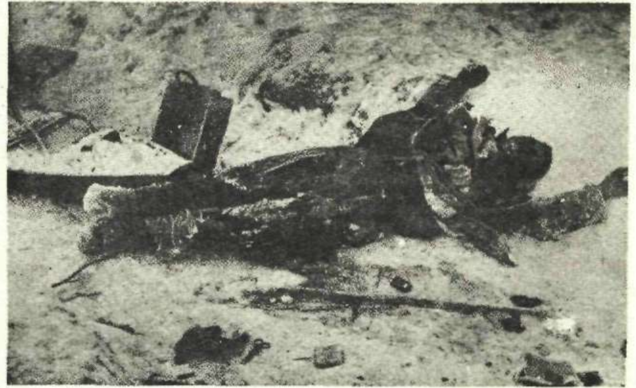
Türkiye'nin savaş dışı kalmasında büyük çaba gösteren İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığının ilk yıllarında C. Bayar tarafından karşılanıyor.

Kahire'de Türkiye'nin savaşa giriş tarihi 1 Nisan 1944 tespit edildi. İnönü Ankara'ya gidip bu kararın Millet Meclisi tarafından onayını alacaktı. Ankara'da iki gün gece süren hükümet toplantısında Genelkurmay Başkanı Feyzi Çakmak'ın israrları karşısında kesin bir karar verilmedi. Mareşal Feyzi Çakmak ordunun hazır olmadığını söylüyor ve «Türk askerinin boşuna öldürülmemesinde» israr ediyordu. Netice Müttefiklere Türkiye'nin Müttefikler tarafından olduğu fakat savaşa hazır olmadığı belirtiliyordu. Böylelikle Churchill'in Balkan planları suya düşmüş İngiliz-Türk ilişkileri bir hayli gerginleşmişti.

Ancak bundan sonra Türkiye Almanlara karşı hareketlerini ve Müttefiklere yardımlarını artırdı. 22 Ağustosta Türkiye Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesiyor ve artık savaşa girmeye hazır olduğunu Müttefiklere bildiriyordu. Ne var ki artık Müttefiklerin acelesi yoktu, 1945 şubatında Türkiye savaş ilan ettiği zaman da bu bir formaliteden ibaret kalacaktı.

Gerek ülkesi gerekse nüfusu bakımından dünyanın küçük ülkelerinden sayılan Finlandiya, Kızılordu'nun saldırılarına cesaretle karşı koydu. Sonunda mütareke istemek zorunda kaldı.

ALTINCI BÖLÜM

Nasyonal Sosyalizm - Hitler ve SS

Hitler ve Nasyonal Sosyalizm Birinci Dünya Savaşının ve Versay Anlaşmasının yarattıkları idi. Almanya'daki anarşi havası içinde, Komünist İhtilali tehlikesine ve yenilginin sonuçlarına karşı, Alman Kurulu düzeni - (ordu, endüstriciler, büyük arazi sahipleri ve orta sınıf) Hitler'i ve akımını iktidara getirdiler. Demokratik yollardan iktidara gelen Hitler hile ve desise ile demokrasiye son verip Almanya'nın mutlak hakimi olmayı becerdi.

Demokrasiyi yıkmakta, diğer partileri ve muhalefeti ortadan kaldırmakta, savaş öncesinde ve savaş esnasında Hitler'in başlıca Alman savaş çabalarını aletleri, Dr. Goebels'in geliştirdiği etkili bir propaganda makinası, Schutz Staffel (Hücum Birlikleri) yani SS, Gizli Polis yani Gestapo (Geheim Statz Polizei) idi.

PROPAGANDA

Goebels'in propaganda makinasında «Büyük Yalan» («O kadar büyük yalan söyle ki inanmamak mümkün olmasın») taktikleri radyo ve film aracılığı ile çok etkili bir şekilde hem dışa hem içe karşı kullanılıyordu. Bu sayede Almanya başka millerleri sindirip kendi cephesine katabiliyor içeride de savaşın son safhalarına değin Hitler'e mutlak itaat sağlanabiliyordu.

SS -, SS Nasyonal Sosyalizmin silahlı komando örgütü idi. Nazizmin ilk yıllarında iç savaşlarda, Hitler'in korunmasında sokak mitinglerinde başlıca rolü oynamış olan SA (Sturm Abteilung) komando birlikteri, komutanları Ernst Roehm'ün Hitler'e rakip çıkması üzerine 1934 yılında dağıtılmış ve Roehm ile yardımcıları bizzat Hitler tarafından bertaraf edilmişlerdi. Bundan sonra ancak sembolik bir örgüt olarak kalan SA'nın yerine SS büyüdü ve gelişti.

«Reichsfuhrer» Heinrich Himmler'in emri altındaki örgütün görevi Nasyonal Sosyalizmin örnek insanlarını yetiştirmek, Hitler'i ve Almanya'yı ko-

Savaşın başında güülmseyerek zaferden zafere koşan Alman askerleri. Birkaç yıl sonra kaçacak delik arıyordu.

rumak olacaktı. Harp öncesinde bu seçme birliklerin sayısı 250.000'i bulmuştu. SS içinde SD (Sicherheitdienst) İstihbarat servisi ve Gestapo (Geheimstatpolizei) - Gizli Polis de vardı. Bunlara harbin son dönemlerinde Askeri İstihbarat Örgütü Abwehr, Ordnungspolizei (Polis) ve Kripo (Kriminalpolizei - Cinayet Polisi) de katılacaktı.

SS'in en büyük kolu Muhafız Birliklerini (Leibenstandarte) içeren Waffen SS (Savaş SS'i) idi. Bu giderek 600.000 kişilik tümenlik bir ordu içinde ordu haline geldi. Genellikle Himmler'in diğer SS birliklerinden daha az hunhar ve disiplinli olan Waffern SS'in başında Sepp Dietrich adlı çok dirayetli bir komutan vardı. İkinci Dünya Savaşında en iyi çarpışan birlikler de bu Waffen SS Birlikleri oldu. Önceleri Waffen SS birliklerine Nasyonal Sosyalizmin ırk teorilerine uygun Nordik elemanlar alınıyor ve bu iş çok sıkı tutuluyordu. Rusya savaşından sonra bu koşullar değiştirildi. Özellikle işgal edilen bölgeler halklarından, harp esirlerinden mahalli Waffen SS Birlikleri, örneğin Norveç, Belçika (Valon ve Flaman) Tatar, Özbek, Rus, İskandinav, Azerbaycan, Hırvat, Sırp, Fransız, Boşnak hatta İngiliz ve Hint birlikleri kuruldu. Ne var ki Sepp Dietrich'in ve Waffen SS Birliklerinin kahramanca ve dürüstlükle savaşmalarına rağmen, Himmler'in SS'i Gestaposu ve Kuru Ölü Kafası sembolü Avrupa'da katliamların ve toplama kamplarının sembolü oldu.

HİTLER'E KARŞI MUKAVEMET

Almanya'da - Nasyonal Sosyalizmin, SS'in ve Gestapo'nun baskılarına rağmen Almanya içinde Hitler'e ve Nasyonal Sosyalizme karşı gerçek bir gizli mukavemet hareketi sonuna kadar mevcuttu.

Aydınların desteklediği ve Başkomutanlık ve Ordu içindeki birçok generalleri ve yüksek rütbeli subayları içeren bu gizli hareket, özellikle İngiltere'nin umursamazlığı yüzünden başarısız kaldı. 1944 Temmuzunda Hitler'i cephedeki karargâhında bomba ile öldürmek ve iktidarı ele almak teşebbüsüne kadar devam eden Alman mukavemet hareketi, başta bombayı koyan Albay Von Stauffenberg ve kendisini destekleyen birçok birlik komutanları olmak üzere yakalanıp acımasızca katledilince ortadan kalktı.

Fransa'da ve Diğer Memleketlerde: Almanların işgal ettikleri Fransa'da ve diğer Avrupa memleketlerinde halkın büyük kısmı neticeye razı oldular, boyun eğdiler. Hatta birçok kimseler işgal kuvvetleri ile yakın işbirliği bile yaptılar. Ancak birçok gerçek vatanperverler de ölümü göze alarak mukavemet hareketlerini kurdular. Bunlar önce diğer yurttaşlarına direnme aşılamaya çalışıyorlardı. Müttefikler için istihbarat yapıyorlardı. Giderek sabotaj hareketleriyle Alman savaş gücünü sarsmaya, sonunda da Müttefik istila kuvvetlerine fiilen cephe gerisinde saldırarak yardım etmeye başladılar. Müttefikler bu gruplara gizli paraşüt indirimleriyle silah yardımı yapıyorlardı. Avrupa'nın kurtuluşunda Mukavemet gruplarının büyük katkısı oldu.

Önce Hiroşima, arkasından Nagazaki'ye atılan iki atom bombası yüzbinlerce ölü ve sakatın yanı sıra, Japonya'yı dize getirip savaşı da sona erdirdi.

SON SÖZ

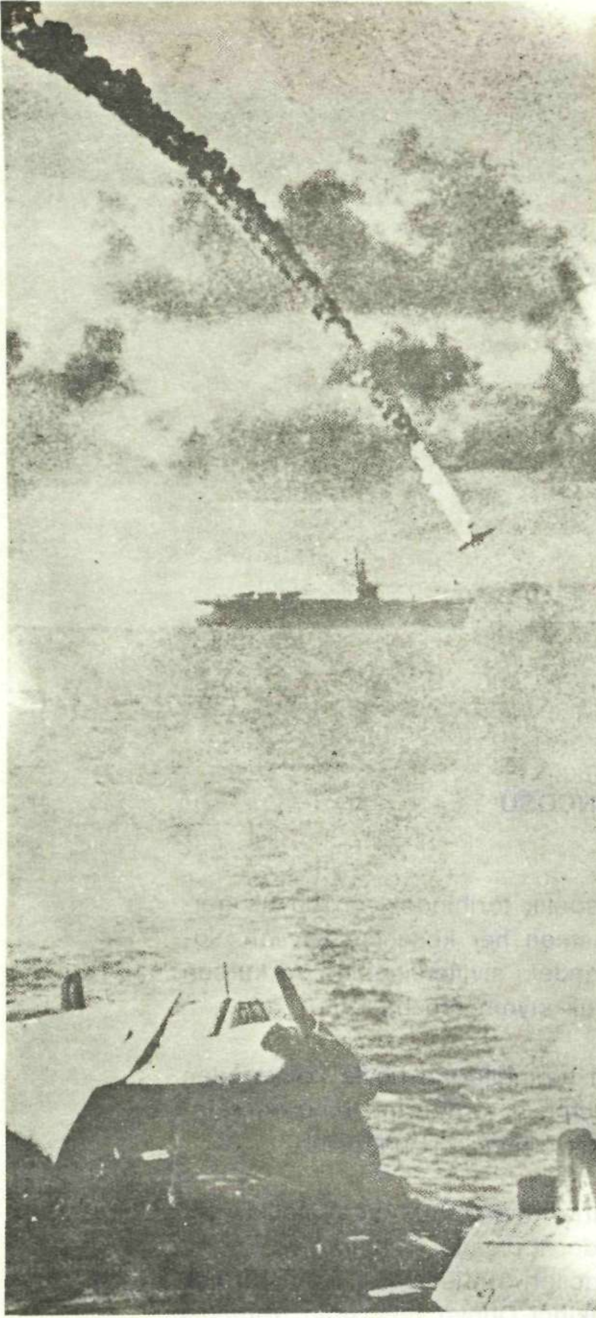
KIYAMETİN BİLANÇOSU

İkinci Dünya Savaşı hiç kuşkusuz insanlık tarihindeki en büyük gerçek dünya savaşı idi. Dünyanın hemen hemen her köşesine yayılan, sadece bilfiil savaşanları değil cephe gerilerindeki sivilleri bomba ve kurşun yağmurları altında içeren gerçek bir «küçük kıyamet»ti bu.

Bazı yazarlara göre dünyayı ve insan toplumlarına böyle köklerinden altüst eden bir ateş ve kan kasırgası geçmişin tortularını temizlemiş insanlığa,büyük gelişmeler getirmiştir. Belki... amma ne pahasına?

Savaşın insanlığa verdiği manevi zararları matematik bir kesinlikle belirtmek olasılığı yok. İnsanların cephelerde, toplama kamplarında, bombardıman altındaki şehirlerde çektikleri acıları statistiklere dönüştürmek de pek mümkün değil. Şurası gerçek ki İkinci Dünya Savaşının travması ve izleri daha birkaç kuşak insanlığı olumsuz yolda etkileyecek.

Maddi zararlara gelince harap olan şehirlerin, batırılan gemilerin, yitirilen silah, malzeme ve cephanenin karşılığı milyarlar ve milyarlarca doları geçiyor. Bu milyarları ve savaşın sürdürülmesi için sarfedilen çabaları insanlığın yararına sarfetmek mümkün olabilseydi insanlık kimbilir neler kazanırdı? Ama ne çare ki gerçekler bu keşkelere göre yürümüyor ve insanlık hâlâ son acı denemesine rağmen parasını da enerjisini de savaşa değil barışa harcamanın yolunu bir türlü bulamıyor.

Uçak gemilerinden kalkan uçaklar Midway Savaşında Japonları mağlup etmeye başlamışlardı (solda). Pasifik'te kuvvet dengesi Amerikalılardan yana dönünce Japonların aldığı bütün adalar birer birer geri alındı: Guam Adası (sağda üstte), İwo Jima Adası (sağda ortada), Leyte Adası (sağda altta).

Ya can kayıpları? İkinci Dünya Savaşında insan kayıbının 35.000.000 ile 60.000.000 arasında olduğu tahmin edilmekte. Sovyetler Birliği 11.000.000 asker 7.000.000 sivil kaybetmiş. Polonyalıların kaybı 5.800.000, Almanya 3.400.000 asker, 780.000 sivil yitirmiş. Japonya'nın kaybı 1.300.000 asker, 672.000 sivil. Çin'in, 1.310.000 asker, 22.000.000 sivil. Britanya'nın 264.445 asker, 92.673 sivil. ABD'nin 292.131 asker, 6.000 sivil. Çoğu kamplarda 5.700.000 Yahudi ölmüş.

Ne yazık ki insanlığın bütün bunları unutmakta büyük bir kabiliyeti var.

İkinci atom bombasından sonra Japonlar da teslim olmuş barış gelmişti. Savaşın bittiğini öğrenen Amerikalı askerler coşkun sevinç gösterileri yapıyorlardı (üstte). Afrika Aslanı olarak ün yapan General Rommel, İtalyanların yardımına koşmuş, Kuzey Afrika'da başarılar kazandıktan sonra Mısır'a girmişti (sağda).

SON NOTLAR

Ikinci Dünya Savaşının sorumluları kimlerdi? Bu soruna, tarihin derin ve geniş perspektifi içinde kesin ve haklı bir cevap vermek olanağı yok. Savaşları bilfiil başlatanlar belli ama tarih öyle bir şey ki günler ve yıllar geçtikçe bazı tarihçiler, yeni faraziyelerle, hatta yeni ortaya çıkardıkları belgelerle yeni sorumlular buluyorlar ve eski sorumluları temize çıkarmaya çalışıyorlar.

Bu sonu gelmez tartışmaları bir tarafa bırakırsak ve şimdilik kaydiyle başlıca sorumluların Mihver liderleri olduklarını kabul edersek, bunların ileri gelenlerinin akıbetlerini kısaca özetleyelim:

Almanya'nın ve Nasyonal Sosyalizmin lideri Adolf Hitler Berlin'de sığınağında son anda evlendiği metresi Eva Braun'la birlikte intihar etti. Alman propaganda mekanizmasının kurucusu ve yöneticisi Dr. Joseph Goebels de aynı sığınakta eşi ve çocukları ile birlikte kendi hayatına son verdi.

SS ve Gestapo'nun meş'um lideri Heirich Himmler savaşın son günlerinde Müttefiklerle temasa geçip kendisini kurtarmaya çalıştı ise de Müttefik kuvvetler tarafından ele geçirildikten sonra Siyanür içerek intihar etti.

Diğer ileri gelen Nazi liderleri ve komutanları 20 Kasım 1945'te bir zamanlar Nasyonal Sosyalistlerin muazzam gösterilerine sahne olan Nuremberg şehrinde bir Müttefik Yüksek Mahkemesinin huzuruna çıkarıldılar. Yenik liderlerin galip devletler tarafından ve hele belirli olmayan bazı kurallara göre yargılanmalarının adalet ve ahlak kurallarına ne kadar uygun olduğu daha uzun süre tartışılacak ama gerçek şu ki bir yıl kadar süren bu yargılamalar sonunda, 22 sanıktan başta Goering, Keitel ve Jodl, Ribentropp, Hess olmak üzere çoğu mahkûm edildiler. Von Papen, Şaht ve Fritzcle beraat ettiler. Bu arada idama mahkûm edilenlerden Mareşal Hermann Goering idam hükmünün yerine getirilmesinden az önce hücresinde zehir içerek intihar etti.

Hapse mahkûm edilenler Berlin civarındaki özel bir hapishanede ceza müddetlerini doldurdular. Bunlardan bazıları müddetleri sona ermeden önce öldü. Şimdi özel hapishanede tek bir hükümlü var: Rusya savaşı başlamadan önce Almanya ile İngiltere arasında barışı sağlamak için uçakla İngiltere'ye gizlice giden Hitler'in eski yardımcısı ve «halefi» Rudolf Hess.

İngiliz Başbakanı Churchill ile Amerika Cumhurbaşkanı Roosewelt'in 10 Ağustosta Atlantik'te (Prince of Wales) zırhlısında buluşup imzaladıkları Atlantik Şartı zaferin ve savaş sonrasının en önemli olay ve belgelerindendi. Resimde gemideki pazar ayini görülüyor.

Diğer Mihver liderlerine gelince, Japonya'da Japon savaş liderleri de Müttefiklerarası bir mahkeme tarafından yargılandılar. Sonuç olarak, 1941'den beri Başbakan olan harp lideri General Hideiki Tojo ve altı yardımcısı idama mahkûm edildiler. Onaltı kişiye hayat boyunca hapis cezası verildi.

İtalya'da savaş suçluları Müttefiklerarası bir mahkeme tarafından yargılanmadı. Mussolini 28 Nisan 1945'te İtalyan anti-faşist gerillalar tarafından yakalanıp, yargılamasız idam edilmiş ve metresi Petacci ile birlikte bacaklarından bir direğe asılmıştı.

Diğer İtalyan liderlerinden Mussolini'nin damadı Ciano, Faşist Cumhuriyet döneminde kayınpederinin emriyle «ihanet suçu»ndan dolayı idam edilmişti. Bazı ileri gelen harp suçluları İtalyan mahkemelerinde yargılandılar.

Geri kalan Alman harp suçlularının, özellikle işgal altındaki memleketlerde ve toplama kamplarında hunharlık ve işkence yapan SS ve Gestapo subaylarının yakalanıp yargılanmaları, Almanya'da ve diğer Avrupa memleketlerinde uzun süre hatta günümüze kadar devam etti.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Cumhurbaşkanlığı görevini yapan Franklin Delano Roosewelt.

KRONOLOJİ

1938 .13 Ocak - Almanya Avusturya'yı ilhak etti.
Ağustos - Çekoslovakya/Südet bunalımı başladı.
29/30 Eylül - Münih Anlaşması Südet bölgesi Almanya'ya verildi.
10 Kasım - Atatürk Öldü / Yerine İnönü Cumhurbaşkanı oldu.
10 Ekim - Almanya Südet bölgesini işgal etti.

1939 15 Mart - Alman orduları Çekoslovakya'yı işgal etti.
31 Mart - İngiltere ve Fransa Polonya'nın istiklalini garanti ettiler.
7 Nisan - İtalyan orduları Arnavutluk'u işgal etti.
22 Mayıs - Alman-İtalyan ittifakı imzalandı.
23 Ağustos - Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı imzalandı.
1 Eylül - Alman orduları Polonya'ya saldırdılar.
9/30 Eylül - Batı Cephesinin Saar kesiminde Fransız taarruzu.
27 Eylül - Polonya teslim oldu.
30 Eylül - Polonya Sovyetler Birliği ile Almanya arasında bölüşüldü.
30 Eylül - Rusya Finlandiya'ya saldırdı.

1940 12 Mart - Sovyet-Fin Barış Anlaşması imzalandı.
21 Mart - Fransız Başbakanı Daladier istifa etti yerine Paul Reynaud Başbakan oldu.
9 Nisan - Almanya Norveç ve Danimarka'ya saldırdı.
10 Mayıs - İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain istifa etti yerine Winston Churchill geçti ve Harp Kabinesini kurdu.
10 Mayıs - Almanya Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'a saldırdı ve Fransız cephesinde taarruza geçti.
15 Mayıs - Hollanda teslim oldu.
28 Mayıs / 3 Haziran - Müttefik Kuvvetler Dunkerk limanından kurtarıldı.
10 Haziran - İtalya Fransa'ya saldırdı / Nis ve Savoya'yı işgal etti.
14 Haziran - Alman orduları Paris'e girdi.
18 Haziran - Petain Fransa'nın Başbakanı oldu ve mütareke istedi.
22 Haziran - Almanya ile Fransa arasında mütareke.
24 Haziran - İtalya ile Fransa arasında mütareke.
28 Haziran - İngilizler Hür Fransızların lideri olarak General De Gaulle'ü tanıdılar.
2 Temmuz - Alman orduları Romanya'da Bessarabia ve Bukovina'yı işgal ettiler.
3 Temmuz - İngilizler Oran'da ve Marselkebir'de Fransız donanmasını batırdılar.
11 Temmuz - Patain Vişi'de Devlet Başkanı oldu.
3/6 Ağustos - Sovyetler Birliği Estonya, Latvia ve Litua'yı ilhak etti.
4/17 Ağustos - İtalyanlar İngiliz Somalisi'ne saldırdılar.
3 Eylül - Kuzey Afrika'da taarruza geçen İtalyanlar Siddi Barrani'yi aldılar.
27 Eylül - İtalya, Japonya-Almanya arasında Mihver Paktı.
28 Eylül - İtalya Yunanistan'a saldırdı.
8 Ekim - Almanya Romanya'yı işgal etti.
5 Kasım - Roosevelt üçüncü defa olarak ABD Başkanlığına seçildi.

8 Ağustos/6 Ekim - Biritanya Hava Muharebeleri. Luftwaffe başarılı olamadı.
7 Eylül/31 Ekim - Londra'ya ağır hava hücumları.

1941 2 Mart - Almanlar Bulgaristan'ı işgal etti.
19 Ocak - Doğu Afrika'da İngiliz taarruzu başladı.
10 Ocak - Sicilya Boğazı deniz savaşı.
9 Şubat - Rommel ve Afrika Korps K. Afrika'ya çıktı.
25 Mart - Yugoslavya Mihvere katıldı.
27 Mart - Kral Peter Yugoslavya'da idareyi ele aldı.
31 Mart - K. Afrika'da mukabil Mihver taarruzu başladı.
6 Nisan - Almanlar Yugoslavya'ya girdiler, Arnavutluk, Makedonya ve Yunanistan'ı işgal ettiler.
27 Nisan - Atina düştü.
2 Mayıs - Irak'ta Reşid Ali Mihver taraftarı bir darbe yaptı.
11 Mayıs - Hess, İngiltere'ye uçtu.
20/21 Mayıs - Almanlar Girit'i paraşüt saldırısı ile ele geçirdiler.
31 Mayıs - Reşid Ali hareketi bastırıldı.
8 Haziran - İngiliz ve Hür Fransız kuvvetleri Suriye'ye girdi.
22 Haziran - Almanya Rusya'ya saldırdı.
11 Temmuz - Savaşın ilk hamlesinde Almanlar 300.000 esir aldılar - (Ekim ortalarında Ukrayna'ya girmişler Moskova'yı tehdide başlamışlardı.)
14 Ağustos - Atlantik Şartı imzalandı.
25 Ağustos - İngiltere ve Sovyetler Birliği İran'ı işgal etti.
9 Eylül - Leningrad kuşatıldı.
16 Kasım/5 Aralık - Moskova Savaşı.
7 Aralık - Japonya Pearl Harbor'a saldırdı - Pasifik'te taarruza geçti.
8 Aralık - ABD ve İngiltere Japonya'ya savaş ilan ettiler.
11 Aralık - İtalya ve Almanya ABD'ye savaş ilan ettiler.
19 Aralık - Hitler Alman ordularının başkomutanlığını bizzat aldı.
19 Aralık - Rommel İngiliz taarruzu karşısında Libya'dan çekilmeye başladı.
24 Aralık - İngilizler Bingazi'yi ve Sirenaika'yı ele geçirdiler.

1942 1 Ocak - Müttefikler (Birleşmiş Milletler) (26 Devlet) Washington'da ayrı barış imza etmeyeceklerini bir Paktla taahhüt ettiler.
2 Ocak/6 Mayıs - Pasifik'te Japon saldırısı Manilla, Birmanya, Malaya, Java ve Filipinler düşüyor.
10 Ocak - Kırım'da Alman taarruzu başladı.
25 Haziran - Eisenhower Avrupa'daki ABD kuvvetlerinin Başkomutanlığına atandı.
9/28 Haziran - İngilizler Elalameine çekildiler.
23 Ekim - Elalamein Savaşı başladı.
2 Temmuz/2 Şubat - Stalingrad Kuşatması.
7/11 Mayıs - Mercan Denizi Savaşı.
4/6 Haziran - Midway Savaşı.
4 Kasım - Rommel ricate başladı, Tunus'a çekildi.
7 Ağustos - ABD Guadalkanal çıkarması.
8 Kasım - Eisenhower komutasındaki Müttefik Ordusu Kuzey Afrika'ya çıktı.
11 Kasım - Almanlar Fransa'nın geri kalan kısmını işgal etti.
26 Kasım - Stalin-Roosevelt-Churchill arasında Tahran toplantısı.
27 Kasım - Almanlar Tulon'daki Fransız filosunu tahrip ediyorlar.
24 Aralık - Amiral Darlan Cezayir'de öldürüldü.

1943 13 Ocak - Roosevelt ve Churchill arasında Kasablanka Konferansı: Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimi istendi.
2 Şubat - Stalingrad'daki Alman kuvvetleri teslim oldu.
Şubat/Kasim Kış taarruzunda Kızılordu Kafkasları, Donetz havzasını, Kief'i geri aldı.

5 Şubat - Mussolini Ciano'yu görevinden aldı.
16/29 Mart - Tunus'ta Marth hattı üzerinde nihai savaş.
Şubat - ABD Guadalkanalı aldı.
2 Mart - Bismark Denizi Savaşında Japon yenilgisi.
12 Mayıs - Almanlar Tunus'ta teslim oldular.
10 Temmuz - Müttefikler Sicilya'ya çıktılar.
23 Temmuz - Palermo düştü.
25 Temmuz - Mussolini düştü. Mareşal Badoglio yeni hükümeti kurdu.
17 Ağustos - Messina düştü.
3 Eylül - İtalya teslim oldu.
4 Eylül - Müttefikler İtalyan «çizmesine» çıktılar.
8 Eylül - İtalya ile mütareke açıklandı.
10 Eylül - Almanlar Roma'yı ve Kuzey İtalyaîyı işgal etti.
12 Eylül - Mussolini Hitler tarafından kurtarıldı.
15 Eylül - Faşist Cumhuriyet kurdu.
13 Kasım - İtalya Almanya'ya savaş ilan etti.
1/24 Aralık - Tahran Konferansı.
4 Aralık - Tito Yugoslavya'da hükümet kurdu.

1944 Şubat/Mayıs arasındaki Kızılordu saldırılarında Don Havzası, Kırım kurtarıldı.
12 Ocak - İtalya'da, Mussolini Ciano'yu ve Mareşal de Bono'yu idam ettirdi.
19 Mart - Almanya Macaristan'ı işgal etti.
21 Mayıs - İtalya'da Müttefik taarruzu ile Hitler hattı aşılıyor.
4 Haziran - Roma düştü.
6 Haziran - Normandiya Çıkarması.
22 Haziran - Sovyet yaz taarruzu başlıyor: Varşova'ya, Doğu Prusya hudutlarına varılıyor. Romanya ve Bulgaristan işgal ediliyor.
20 Temmuz - Hitler'e karşı başarısız suikast girişimi.
12 Temmuz - ABD Guam'ı aldı.
1/22 Temmuz - Bretton Woods Para Konuları toplantısı.
2 Ağustos - Türkiye Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesti.
25 Ağustos - Paris kurtuldu.
26 Ağustos - De Gaulle şehre girdi.
5 Eylül - Brüksel kurtuldu.
6 Eylül - Geçici Fransız Hükümeti De Gaulle'ün başkanlığında kuruldu.
19/28 Eylül - Arnhem savaşları.
29 Eylül - ABD Leyte Adasını Filipinler'i aldı.
7 Ekim - Dumbarton Oaks toplantısı.
9 Ekim - Stalin-Churchill Mockova toplantısı.
13 Ekim - Atina kurtarıldı.
15 Ekim - Macaristan mütareke istedi.
21 Ekim - Belgrad kurtarıldı.
22/25 Ekim - Donanması ağır yenilgiye uğradı.
17/28 Aralık - Arden'de son Alman taarruzu.

1945 2/12 Ocak - Yalta Konferansı.
12 Ocak - Kızılordunun kış taarruzu, Doğu prusya işgal edildi.
20 Ocak - Macaristan'la mütareke.
Mart - Rusya Türkiye ile 1921 Paktını bozdu.
23 Şubat - Türkiye Almanya'ya savaş ilan etti.
18 Şubat - ABD Ivo Jima'yı aldı.
6/7 Nisan - Okinawa Savaşında Japon donanması kesin olarak yenildi
12 Nisan - Roosevelt öldü, Başkanlığa Truman geçti.
13 Nisan - Viyana düştü.
16 Nisan - Berlin'e Kızılordu saldırısı başladı.
23 Nisan - Müttefik Orduları Berlin varoşlarına vardılar.

28 Nisan - Mussolini ve metresi linç edildi
30 Nisan - Hitler intihar etti yerine Amiral Doenitz geçti.
2 Mayıs - Berlin garnizonu teslim oldu.
8 Mayıs - Almanlar Reims'de kayıtsız şartsız teslim oldular, Avrupa Savaşı sona erdi.
5 Temmuz - İngiliz Genel Seçimleri - Churchill ve Muhafazakâr Parti kaybediyor. İşçi Partisi kazanıyor yeni hükümeti Clement Attlee kuruyor.
17 Temmuz/2 Ağusos - Müttefikler arasında Potsdam Konferansı.
6 Ağustos - Hiroşima'ya ilk atom bombası atıldı.
9 Ağustos - Nagasaki'ye ikinci atom bombası atıldı.
2 Eylül - Japonya teslim anlaşmasını imzalıyor.
Kasım - Nuremberg Mahkemeleri başlıyor.

20. YÜZYIL DOSYASI
BUGÜNE KADAR ÇIKAN KİTAPLAR

1. Kitap: ANARŞİSTLER
(Bir Dönemi Sarsanlar)

2. Kitap: RUSYA AYAKLANIYOR
(Çar'a Karşı İlk Ayaklanma)

3. Kitap: KAYZERİN ALMANYASI
(Almanya Herşeyin Üstünde)

4. Kitap: AMERİKA SAHNEDE
(T. Roosevelt Dönemi)

5. Kitap: BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR
(Habsburgların Sonu)

6. Kitap: BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
(Savaş Nasıl Başladı)

7. Kitap: BİR İMPARATORLUK BATIYOR / BİR CUMHURİYET DOĞUYOR
(Osmanlı İmparatorluğunun Çökmesi ve yeni Türk Devletinin Kuruluşu)

8. Kitap: KARTALLARIN SAVAŞI
(İmparatorlukların İntiharı)

9. Kitap: BİR KUŞAK NASIL ERİDİ
(İkinci Dünya Savaşının Büyük Muharebeleri)

10. Kitap: BARIŞ HAVARİSİ WİLSON
(Temmuz Sonu)

11. Kitap: LENİN İKTİDARDA

12. Kitap: BİR DEMOKRASİ DENEMESİ
(Hitler Öncesi Almanya)

13. Kitap: FRANSA
(Güvencesiz Barış)

14. Kitap: FRANSA BUNALIMLAR, BUNALIMLAR
(Stavskiden Alman İşgaline)

15. Kitap: JAPONYA
(Doğan Güneş)

16. Kitap: İRLANDA
(Terör ve Özgürlük)

17. Kitap: KADIN YERİNİ ALIYOR

18. Kitap: İNSANIN GÖKLERE YÜKSELİŞİ
(Havacılığın Başlangıcı)

İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli hareketi Almanların Sovyet Rusya'ya savaş ilan etmeleridir. 22 Haziran 1941 günü Hitler'in «Barbarossa Harekâtı» adıyla hazırladığı bu saldırı planı tatbik edilmeğe başlamıştı. Alman Ordularının Rusya topraklarına girmeğe başladıkları anlarda Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop Berlin'de saldırıyı dünya basınına açıklıyordu (alttaki resim). Bu savaş sırasında İtalyanların elinden kurtarılan Habeşistan'da Kral Haile Selasiye bulunuyordu (sağda üstte ilk resim). Dünya Savaşının başlatıcılarından biri de İtalya'nın başındaki diktatör Mussolini idi (sağda ikinci resim). Tarihin en büyük tahliyelerinden Dunkerk'te askerler deniz içinde (sağda altta ilk resim). Almanlar Moskova'ya çok yaklaşmışlardı. Bunun üzerine Sovyetler sivil gerillaları da harekete geçirmişlerdi (sağda ikinci sırada orta resim). Yağmur ve kar Rus topraklarını balçık haline getirmişti. Motorlu araçların yanı sıra hayvanlar da çamura saplanıp kalıyordu (sağda altta son resim).

İÇİNDEKİLER

ÖN KAPAK :
İkinci Dünya Savaşı'nın sonunu simgeleyen resim.

İÇ ÖN KAPAK :
Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve savaş tazminatı ödemek zorunda kalan Almanya'da sefalet ve iç savaş görülmüştü.

İÇ ARKA KAPAK :
Nasyonal Sosyalizm'in hücum birlikleri: S.S.'ler.

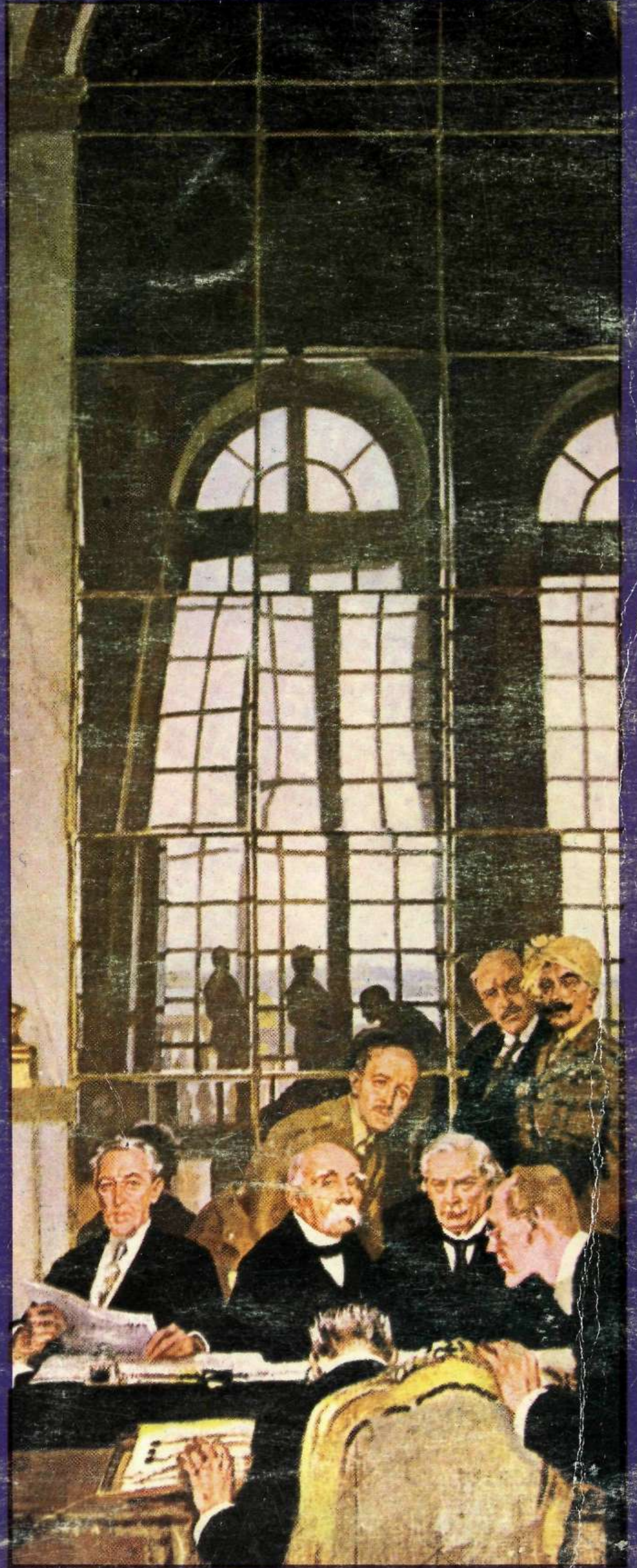
ARKA KAPAK :
Versay Antlaşmasında delegeler.

20. YÜZYIL DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

YERYÜZÜNDE CEHENNEM

Dünya kuruldu kurulalı insanlar birbirleriyle savaşmışlardır. Bu savaşlar içinde 5 yıl 7 yıl 10 yıl hatta 100 yıl sürenleri olmuş, fakat hiçbiri 2. Dünya Savaşı kadar kanlı sonuçlanmamıştır. 2. Dünya Savaşı bütün dünyayı, iki kampa ayırıp birbirleriyle kıyasıya savaşa sokmuş sonunda milyonlarca ölü ve hesaplanmayacak kadar büyük ziyana sebep olmuştur. İnsanlığın büyük felaketi atom bombası da bu savaşta kullanılmıştır. 2. Dünya Savaşı gerçek ifadesiyle yeryüzünde bir cehennemdi. Kitabımızda 2. Dünya Savaşının çıkış nedenleri, nasıl ilerlediği ve nasıl sonuçlandığını ayrı ayrı okuyacaksınız.